

UNIV. BIBLIOTH.
* 1909 *
HELSINGFORS

VÄINÖ KATAJA



MAALAIKUVIA

KOKOELMA NOVELLEJA

A. A. K.

HINTA 2 MÄRKKÄÄ

VÄINÖ KATAJA

MAALAIKUVIA

KOKOELMA NOVELLEJA



KUSTANTAJA
ARVI A. KARISTO, HÄMEENLINNA

MAAILMAKIRJAIN

MAAILMAKIRJAIN

MAAILMAKIRJAIN



----- HÄMEENLINNA -----
HÄMEENLINNAN UUSI KIRJAPAINO 1907



OSUUSTOIMINTAA

*

Monella tavalla sitä on tätä meidän kansaamme herätetty; kouluilla, puheilla, esitelmillä, kulkusilla ja aisakelloilla.

Muutamissa seuduissa on herätty niin, ettei öilläkään olla rauhassa, muutamissa taas tahtovat silmät umpeen painua keskellä päivääkin. Eikö sitten liene osattu kulkea kultaista keskitietä, vai kuinka, mutta varmaa on, että on tässä vaan sotkujakin . . .

Oli hommattu osuusmeijeriä pitkän pitäjän Savukylään. Innostuttu oli ja moni jo laski, että niin ja niin paljon tuottaa nyt hänen karjansa, kun osuusmeijeri saadaan toimeen.

Ja se saadaan, osuuskuntaan on jo liittynyt niin paljon kansalaisia, ettei muuta kun aletaan toimeen vaan. Ostetaan koneet, laitetaan komea, uudenaikainen höyrymeijeri, semmoinen, joka kannattaa. Laitetaan se tuonne Savukylään, sielläpä sitä on ennenkin liikaa savua tuprunnut. Joo. Innostus oli suuri ja asiaaharrastavat lisäsivät vauhtia, selitellen osuusmeijerin monipuolisia etuja.

Niin vain. Kaikki oli nyt valmiina, siitä vaan vielä kysymys, että mistä ostetaan tontti, joka kaikin puolin on sopiva.

Mutta siitä syntyikin arvaamaton juttu. Sillä sopivia paikkoja olisi nyt ollut niin monta, ettei sitä alussa oltu tultu ajatelleeksikaan. Ja se oli nyt tullut kaikille selväksi, että likellä se pitäisi olla, tuossa naapurissa ihan.

Alkoi kuulua ääniä, että jos vaan Savukylään meijeri perustetaan, niin silloin Heinärannan ja Voikylän miehet luopuvat pois koko hommasta.

— No, kun tuumataan . . . perustetaan vaan sitten Heinärannalle, — koetti hallituksen esimies esitellä.

— Jaa, jos se Heinärannalle perustetaan, niin meidän kylän miehet luopuvat koko tuumasta, — napsivat siihen Voikylän miehet ja samaa kuului Napolan ja Sipillan kylistä.

— No missä se olisi sopivin paikka, joka olisi keskellä ja . . . tiedusteli esimies.

— Meidän kylässä tietenkin, — sanoivat savukyläläiset.

— Teidän kylässä! — panivat siihen muut vastaan. —

Sinne syrjään tiestä, pensasten keskelle. Eikä siellä ole vettäkään.

Semmosta jankkausta oli ollut.

*

Mutta nyt oli kuulutettu kokous, johon kaikkia osuuskunnan jäseniä kehoitettiin tulemaan. Sillä nyt oli paikka määrättävä ja rakennuksen tekoon oli ryhdyttävä kiireesti.

Niin oli kuulutettu.

Mutta sillä välin oli moni ruvennut miettimään, että taisi olla hullutusta ruveta koko hommaan. Kun rakennus tulee niin kalliiksi, niin menettäähän siinä elon elämänsä. Pois siitä pitää luopua, hyvissä ajoissa ennenkuin joutuu koko pitäjän nyljettäväksi. Mutta sitten tiesivät toiset kertoa, että semmoset ovat säännöt — ja ne ovat laissa vahvistetut, — että se, joka osuuskuntaan on liittynyt ja nimensä kirjottanut niihin suuriin kirjoihin, jotka olivat laajat kuin kirkonkirjat, niin ei pois pääse, vaikka mitä tekisi. Ei muu auta kuin maksaa pois osansa mukaan, maksaa vaikka tulisi rakennus maksamaan satatuhatta ja vaikka lehmän osalta menisi sata markkaa.

— Semmonen helvetin valehtelijako se olikin se kesällinen meijeriherra! Kun selitti, ettei mene kun markka lehmältä eikä tarvitse mitään vaivaa nähdä, osuuskunta tekee kaikki. Ei muuta kun käydä meijeristä rahaa noutamassa! Ihmeteltiin ja yhä useampaa alkoi kaduttaa, että oli antanut itseään narrata.

Muutamat isännät olivat ihan onnettomina, kun emäntien tietämättä olivat nimensä menneet kirjottamaan. Monessa

talossa oli ollut kiivaita kahakoita aviopuolisoiden kesken ja kuului Säkkijärven emäntä Ollinsa komentaneen eräänäkin iltana yön selkään. Itkuja mies parka puserteli, kun pitkin kylää yksin yöllä tassutteli ja mainoi tätä meijerin aikakautta.

Niin oli surullista.

Mutta nyt pitikin pitää silmänsä ja korvansa auki ja mennä sinne kokoukseen ja näyttää, että . . .

— Sinne kuuluu tulevan konsulentti asiaa valasemaan, — tiesi joku sanoa, kun kokoukseen oltiin menossa.

— Sitä ei tarvitse valasta eikä valehdella enää . . . Se on siksi pimeä asia, ettei se valkene valheilla. Ei siinä ole ollut muu allakaan kun suora pettäminen, — puhui Takavainion Ulrikki ja tuntui kuin olisi suuttunut koko maailmalle.

Ja niin väitellen saavuttiin lomissa ja yksittäin kokoushuoneelle.

*

Ja aivan oikein. Siellä olikin konsulentti, joka oli kiertänyt pitkin laajaa pitäjätä osuustoiminta-aatetta selitellen ja osuusmeijerin tosihyödyistä puhellen.

Ja sitä hän nytkin tahtoi puhua, selittää miten oli käynyt muissa pitäjissä, jossa osuusmeijeri jo oli ollut pitemmän aikaa käytännössä. Täällä sanoi hän sen sopivan vallan mainiosti. Asia olikin jo hyvällä alulla. Osuuskunta oli valmis, nyt olisi vaan kysymys, mikä paikka olisi sopivin . . .

Minä pyydän siis, että osuuskunnan jäsenet lausuvat mielipiteensä, jotta tässä päästään keskustelun alkuun, sanoi hän kehottavasti.

Ei kuulu hiiskaustakaan. Karsinan puoli tupaa on emäntäisäntien hallussa, joita Isolan emäntä johtaa. Miehet istuvat

lakkejaan pyöritellen ja toistensa pieksuja katsellen ... (ei saanut tupakoidakaan).

— Niin, lausukaapa nyt mielipiteenne! — kehottaa hän vielä.

Jo nousee Takavainion Ulrikki ylös ja niinkuin vihassa virkkoo:

— Jaa ... minä lausun, etten rupea koko hommaan ... pyyhkikää pois minun nimeni ...

— Mitä te tarkoitate ... Poisko? Säännöissähan on, että kahdeksi vuodeksi ...

— Olkoon. Se on ollut petosta ja kavaluutta ja minä en rupea koko hommaan ... se on kerta puhuttu.

— Minä myöskin tahtoisin pois, — kuuluu Säkkijärven Ollin valittava ääni loukosta. Minä emännän tietämättä menin polonen ...

Siihen yhtyy muitakin ja vähitellen on koko pirtti äänessä.

Mitä tämä nyt on? Mitä merkitsee nyt tämmöinen?

— Ne pitävät, että siitä rakennuksesta tulee liian kallis ja sen vuoksi he eivät ... selittää konsulentille joku likempänä istuva.

Konsulentti nousee seisomaan ja alkaa uuden esitelmän. Puhuu asiallisesti ja ymmärrettävästi, että jos tuollainen kookas, uudenaikainen höyrymeijeri tuntuu liian kalliilta, niin nyt alussa perustettaisiin vaan pienempi, hevostieroksellalla käypä meijeri siksi kunnes osuuskuntaankin ehtii liittyä yhä useampia jäseniä ... Se voisi olla vuokrahuoneissa eikä olisi mitään erinomasempia kuluja.

— Vaan minä en rupea siihenkään ja ne semmoset resut on jo täällä nähty, — tinkaa taas Takavainion Ulrikki.

Mutta toiselta puolen pirttiä kuuluu ääniä, että se tuo nyt on jotakin jos halvemmallä aletaan.

— Pois minä vaan myöskin tahdon . . . minä emännän tietämättä . . . kokee Säkkijärven Olli saada ääntänsä kuuluville.

Ja taas sekaannutaan pois pääasiasta ja kesken muiden puheiden nousee Hannulan Ville ja sanoo:

— Vaan sen minä sanon, että niin se panna pitää, ettei toisen tarvitse vetää pitempää matkaa maitoan kuin toisenkaan.

— Juuri niin. Sitä minäkin, — kuuluu Villen seläntakaa ja hän saa paljon puolustajia.

— Osuuskunta tietysti kustantaa maidon ja kerman kuljetuksen, mutta se tulee tietenkin kuluksi, — kokee konsulentti selittää. Mutta hänkin alkaa jo tuskaantua ja kuinka lie, että hän kesken kaikkia muistaa:

— „Pois puolustamaan kotimaatamme pois . . .“

— Äsh — suuttuu hän omille ajatuksilleen ja kun Hannulan Ville yhä seisoo niin kuin jotakin odottaen, alkaa hän taas selittää:

— Sitä paitsi tällaiset kysymykset, kuten maidon ja kerman kuljetus kermomisasemilta, ovat osuuskunnan kesken sovittavat ja autettavat niin, että tulevat mahdollisimman halvaksi.

Ville, joka on hiukan kuuro, luulee, että nyt se kysyy häneltä, että mihinkä isännällä on niin kiire, niin sanoo että:

— Meinasin minä tässä välissä pistäydä karvarissa.

Toisia naurattaa, joku hohottaa täyttä kurkkua ja muuttamat menevät ulos, eivätkä enää palaa takasin.

— Karvarissa pitää minunkin käydä, — arvelee taas joku ja poistuu hänkin.

Mutta nyt nousee seisomaan Mallikylän isäntä, Maaherran Heikiksi sanottu. Hän on tähän asti pitänyt suunsa kiinni, kuunnellut toisten tinkoja, nyt se on hänenkin vuoronsa puhua.

Hän selittää, että jos ei höyrymeijeriä perusteta, kerrasaan kelvollista ja ajanmukaista — ja semmonen on ollut alunpitäin tarkoitus, — niin hän ei puutu eikä sekaannu koko hommaan — hän tahtoo pois. Hän ei tahdo vastustaa myöskään hevoskierrolla varustettua osuusmeijeriä, mutta siihen soppaan ei pistä lusikkaansa hän. Ja lopuksi tahtoo hän ilmoittaa, että koska hän myöskin on valittu hallituksen jäseneksi, — niin hän nyt täten eroaa hallituksesta.

Siinä se nyt oli!

— Eihän tästä näytä tulevan mitään, — arvelee konsulenttikin.

— Tuo Maaherran Heikki puhuu oikein. En minäkään rupea, ellei höyrymeijeriä laiteta, — kuuluu emäntäväen puolelta kimakka ääni.

— Sakramenskadt följe, — noituu konsulentti syvällä sydämessään.

— Niin, se nyt on jo päätetty, että hevoskierrolla varustettu osuusmeijeri on perustettu. Hallituksen asiaksi jäävät nyt muut toimenpiteet, kuten huoneen, koneiden ja sen semmoisten hankkiminen . . . alkaa hän taas puhua.

Miehiä poistuu yhä useampia, eivät virka sinne, eivätkä tänne.

— Ja se on tietty, että kaikki, jotka ovat osuuskuntaan ruvenneet, niin he ovat myös velvolliset . . .

— Se vaan on helvetin kumma jos en minä saa omaa maitoani pitää missä tahdon, — ärähtää kiivaana vielä ulos mennessään Takavainion Ulrikki.

— Kyllä minäkin vaan katson pitääkö minun ruveta maksamaan kuluja meijeriin, johon en maitoakaan tuo! — sanoo joku hänen vieressään.

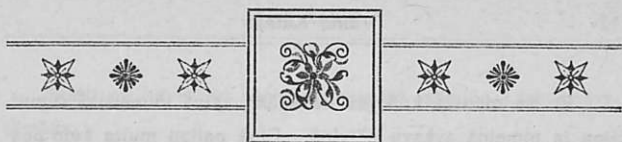
— Vaan jos et maksa, niin tulee vallesmanni noutamaan — arvelee joku.

— Niin, mitä menitkin nimeäsi kirjottamaan . . . Minäpä en kirjottanut, vaikka kyllä viekasteltiin, — sanoo tyytyväisenä Paksulan juureva isäntä ja poistuu hyvin voipana kotiaan päin.

— Tämmöistä osuustoimintaa, — kummastelee konsulentti ja taas soi hänen korvissaan:

„Pois puolustamaan kotimaatamme pois . . .“





ENSI KELILLÄ



Koko lauantapäivän tuiskusi lunta, peitti vaarat ja vainiot, silitti tiet ja alleen hautasi kartanoroskat ja kesän viimeiset jäännökset.

Hauska talvi oli tullut, valkoinen lumi viehätti silmää, virkisti mieltä ja munaskuita. Yht'äkkiä katosi syksyn synkyys mielistä, yht'äkkiä velttous muuttui veroväksi tositoinnaksi ja tuntui kuin imisi ilmasta raitista, virkeää, voimakasta elämää . . .

Ei ole montaa kulkijaa tielläkään näinä viimeisinä sumuisina ja pimeinä syksyn päivinä. Lipä paljon muita kuin posteljooni, joka ärtyisänä ja märkänä rattailaan istuu niinkuin vanha varis sateessa . . .

Äreä ja kiukkunen on ollut Korkeaniemen Aukustikin näinä päivinä, mutta kun sunnuntai-aamuna herää, herää hän kuin uuteen elämään . . .

Alushoususillaan vielä ollessa silmää hän pihalle ja näkee lunta . . . lunta, valkosta, silmiä huikasevaa lunta . . . Hän tuntee veren virtaavan nopeammin, mielen ilostuvan ja näppärästi ja haukottelemata saa hän nyt vaatteet yllensä ja kengät jalkaansa.

Muu talonväki on jo ennen noussut. Emäntä on jättänyt kahvipannun hiillokselle ja Aukusti särpää kuppinsa sisällön hopussa kuin hengen hätä olisi. Hän rientää ulos . . . pihalle on jo teitä laastu sekä navettaan että talliin. Kun hän pääsee kuistin eteen, laukkaavat varsat hänen ohitsensa, että vinkuu, häntä sulkana perässä, kiitävät tielle päin, tienhaaraan seisautuen. Hännät vetääntyvät kaarevaan koukkuun, pää ja korvat ovat pystyssä ja koko ruumis jännityksissä. Siinä puhaltavat sieramistaan pärisevän puhalluksen ja panevat laukkaa pitkin tietä, että kavioiden kopse kartanolle kuuluu . . .

Aukustin mieli tulee yhä ilosemmaksi. Se on renki-Matti, joka on päästänyt varsat kilostelevaan, pitkästä ajasta jalkojaan taivuttelemaan . . .

Hän juoksee kujalle katsomaan mihin asti varsat laukkaavat ja huomatessaan Matin tallin ovella, huutaa hän:

— Matti hoi! Päästä vanha ruuna ja Pilkkikin pehtelemaan.

Matti on hyvillään hänkin ja rientää isännän käskyä täyttämään.

Hetken päästä ilmestyvät vanha ruuna ja Pilkkikin pihalle. Pilkki lyöttäikse tuliseen laukkaan ja takapäätä viskelee vanha ruunakin niinkuin nuoret hevoset . . .

— Jo tuli lunta, — sanoo Aukusti.

— No rekikeli mainio jo . . . kun pihallakin melkein kyyrä, — vastaa Matti ja molemmin he seisovat pihalla hevosten iloa katsellen.

— Tästä jo Jussilan Lauri ajoi sivu kruununoriillaan, että vinkui — ilmottaa Matti.

Aukustiinkin tarttuu ajohenki, tuntuu niin sanomattoman hauskalta elämä. Aivan niinkuin olisi uudestaan syntynyt koko mies. Mattikin on ollut vireämpi, toimeliaampi ja hoksaavampi kuin muina aamuina. Juoksijaoriin „Urvon“ on hän parhaan ymmärryksensä mukaan puhdistanut, aivan kuin olisi arvannut isäntänsä ajoon lähtevän. Isäntä kiittelee. Pyyhkäisee kuitenkin itsekin Urvon kiiltävää karvaa, harjaa, silittelee ja hännän solmiaa vähän lyhemmälle ja hommatessaan puhuu hän Matille ystävällisellä ja veljen äänellä, viheltelee Urvolle ja kaulaa taputtelee ja puhelee . . .

— Jopahan, saakeli soikoon, tulikin rekikeli, tuli tulinen ettei arvannutkaan . . . päästään tästä mekin vähän jalottelemaan . . . ja näin kaunis ilma . . . Taivaan rannat seestyvät . . . alkaa pakastaa . . . kyllä se teki talven aivan yhteen saanaan . . . Mutta kuka siellä jo kulkusissa ja aisatiu'uisa ajelee?

He rientävät pihalle sekä isäntä että Matti ja näkevät ajajan vinhaa vauhtia tulevan alaalta päin. Varsat laukkaa-

vat edellä, että tierat suurina lumipalloina lentelevät korkealle ilmaan . . .

Kuinka lystiltä tuntuu!

Aisakellon ääni on kuin ihaninta musiikkia ja kulkusen kimeämpi helinä kuin ilon verrattominta hymniä . . .

Kuinka kuitenkin tuntuu hauskalta . . . hauskalta tämä ikävä ihmiselämä! . . .

Aukusti tulee aivan haltioihinsa.

— Se on lukkari, lukkari se on, — hokee hän Matille.

— Lukkari se näkyy sittenkin olevan, — tuntee Mattikin.

Lukkari on kaikinpuolin talvitamineissaan ja kirkkoon tiettenkin matkalla. Hänen tunnettu ruunansa „puistaa aisoja“, että tiuku soutaa kuin koskessa . . . Tuntuu lukkarista, että menee . . . Mutta suurempaan vauhtiin yhä vaatii ruunaansa, pitkällä ruoskalla reen perästä viuhtoen ja mahtavalla kurkkuaänellä karjhdellen.

— Katsos perhanaa tuota ruunaa kun se vieläkin . . . vieläkin on juoksevinaan, — arvelee Aukusti.

— Matti, ota sipikka pian rekihuoneesta . . . pistä vähä heiniä ja loimi ja ne maalatut aisat, — toimittaa hän kuin hengen hädässä Matille, sillä hänelle tulee sellainen ajohalu, ettei hän pysy paikoillaan. Ja erinomaisen hyvällä tuulellakin hän on.

Laskee leikkiä ja naureskelee karjapiialle, Joosefiinalle, joka kaivon kannella seisten vinttailee vettä. Laulutuulessa ja hyvällä kiirillä on Joosefiinakin, aivan laulelee ja hyräilee, laulelee, että:

Maantien poskessa on katajapensas,
jossa on tikkelperi-peri-peri.
Ja tämän kylän poikain liivin taskuss'
on Saksan silinteri-teri-teri.

— — —
Naapurissakin ovat hevoset laskettu pihalle ja laukkaavat
pitkin peltoa minkä kavioista lähtee.

Mutta „juhlatunnelmissa“ istuu Aukusti sipikassaan kylän
läpi ajaen. Korskuen ja juoksuun pyrkien Urpo valjaissa
valssaa, mutta Aukusti ei päästä, tyydyttelee kävelemään,
ystävällisesti puhuttelee ja viheltelee . . .

Kujilta ja pihoilta katselevat ihmiset häntä ja hänen he-
vostaan ja pikkupojat huutavat:

— Tulkaa katsomaan . . . Korkeaniemen isäntä ajaa
juoksijallaan, tuossa menee . . .

Ja vanhempi väkikin rientää kujalle katsomaan . . .

Mutta ylpeänä, päättään sinnepäin kääntämättä, istuu Au-
kusti sipikassaan vihellellen . . .

Kauppiaan luona ajaa häntä vastaan Jussilan Lauri kruu-
nunoriillaan.

Silloin Aukustikin löysää hieman ohjia ja pyrynä vilahtaa
kruununoriin sivu . . .

Ei ole vertoja Aukustin Urvolle ja vaikka kruununori on
mukamas komea, hyvätapanen ja kaunis hevonen, niin ei
ole sillä semmosia juoksunlahjoja, kuin on hänen Urvol-
laan . . .

Rantalan Villekin on liikkeellä, nuorta varsaansa opetta-
massa.

— Terve mieheen! — huutaa Ville jo kaukaa.

— Terve, terve . . . No jopa se Villekin on Piijun pojan aisoihin . . .

— Jo minä . . . ensi kertaa tämä vasta, — kokee Ville esittää.

Mutta Piiun poika, joka on Urvon jälkeläinen, on kovin levoton ja ennenkuin Ville arvaakaan, hyppää se ojan yli ja laukkaa Tuomelan pihalle. Sieltä saa Ville sen sentään pian palaamaan.

Aukusti vartoo ja huutaa:

— Katsos tuota sinun varsaasi kun tulee polkijaansa . . . Kun sinä vaan nyt sen siivolla kasvatat, niin siitä vielä tulee hyvä hevonen ja nopea juoksija . . .

— No ei tuoda tiedä . . .

— Annasta kun minä ajan, että näen minkälainen on askel . . .

He ajavat Immolan pihalle ja siinä vaihtavat. Aukusti lähtee Villen varsaa ajamaan ja Ville istuu ylpeänä ja hymyillen juoksija Urvon sipikkaan.

— Ensi kerralla se on varsa hyvin ohjattava, muutoin menee ijäksi pilaan, arvelee Aukusti, kun tottumatonta varsaa koettaa ohjata tielle.

— Mihin päin ajamme? — huutaa hän vielä Villelle.

— Aja meille päin! — huutaa Ville vastaan.

Ja Rantalaan päin lähtevät. He ovat hyviä hevosmiehiä kumpikin ja vanhoja ystäviä. Ja monta hauskaa ovat yhdessä pitäneet. Aukusti on kavalampi ja riskimpi, Ville hyväluontoinen ja antelias.

On Aukusti tuntenut, että Ville väliin haiskahteli viinalta — oli varmaan ajoon lähtiessään tehnyt puolikuppisen — niin alkaa hänelläkin mieli tehdä ryyppyä. Hetken kun ovat ajaneet, niin huutaa hän Villelle, kääntäen päätään Villeen päin:

— Tästä tulee aivan samanlainen kuin polkijansakin . . . kun pitää oleman tuo takajalkain askelkin juuri samanlainen . . . Tästä tulee rahahevonen . . .

Hyvillään kuuntelee Ville Aukustin kiittelemistä, ajattelee, että pitää sitä tuolle Aukustille näin ensi kelin kunniaksi edes ryyppyt antaa ja huutaa sitten Aukustille:

— Hyvin siitä muutkin pitävät . . .

— Eipä sitä näe usein näin isänsä näköistä varsaa . . . Ei ollut minusta Kuopion näyttelyssäkään . . . Vaikka kyllä se Turun Hippos . . .

Ei jouda Aukusti nyt pitkiin selvityksiin, sillä varsa on virma ja virkku ja ihmisiä on kovasti liikkeellä.

Kun he ajavat Rantalan pihaan, niin höyry nousee sipikkain perästä. Piha pullahtaa kylän väkeä täyteen ja Isonjoen Hermanni, joka myöskin on hevostmies, sanoo, että kaikki kuulevat:

— Siinä tulee isä ja poika komeasti kartanoon . . .

Se tekee Villelle hyvää ja hän käy Hermanniakin kättelemään. Muutkin kätteleyt ja sanovat, että komeat ovat ja yhdennäköiset.

— — —
Mutta Villen kamarissa istuvat vieraat, Korkeaniemen Aukusti, Isonjoen Hermanni ja Ville, istuvat maistellen puolikkaita ja, hieman humalaan tullen, entisiä markkinamatkoja

muistellen. Ryyppäävät taas ensi kelin kunniaksi ja kun raittiusasiasta tulee puhe, eivät hyväksy . . . sillä aivan vastoin luonnonlakia on se, että hevostmiehet selvällä päällä aina . . .

Niin arvelevat ja luultavasti ei heistä yksikään rupea raittiusseuraan, arvelevat ja maistelevat, maistelevat niin, että kun Aukusti illalla lähtee kotia päin, niin saapi Urpokin tuntea, että . . . hih . . .

— — —
Illalla ajelee kylän herrasväkikin, ajelee huvikseen, koska talvi on tullut iloineen ja pakkasineen, koska kulkuset soivat ja tiuvut helisevät, että vaaroilta vastaa . . . näin ensi kelin kunniaksi . . .





„MAATIAISROTUINEN“



Hyvintiettyä on, että meillä näinä takavuosina on tavattomasti edistytty maanviljelyksenkin alalla. Maanviljelysoppineita kulkee maalaiskylissäkin luennoimassa, maanviljelys- ja karjanäyttelyitä pidetään, joissa neuvotaan ja opastetaan, että kuinka viljellä maataan ja kuinka ruokkia karjaansa, jotta suurin hyöty saataisiin. Maalaisväestö on innostunut ja kokee parhaansa tehdä niinkuin neuvotaan. Oppineet kirjottavat

hyviä neuvoja maanviljelyksestä maanviljelyslehtiin ja paikkakunnankin lehtilöissä nähdään usein huomiota herättäviä kirjoituksia. Maalaisväestö on hyvin ahkera niitä sellaisia opettavaisia neuvoja lukemaan, koskivatpa ne sitten pellon tai niityn viljelystä, lehmän ruokkimista tai vasikan kasvattamista. Onneksi on kylässä aina joku pomo, viisas mies, tietävämpi muita, joka asiat parhaiten ymmärtää ja luetun sisällön oikein käsittää. Hän sitten vähemmän ymmärtäväisille „tekee selvää“ mitä milloinkin on tarkotettu.

Sillä yhtä nopeasti kuin on maanviljelys ja karjanhoito edistyneet, yhtä sukkelaan on maanviljelys-sanavarastokin lisääntynyt, niin että eihän niitä kaikkia outoja sanoja, vaikka lienevätkin supisuomalaisia, tahdo oikein käsittää.

*

Saukkolan Johan Petterikin oli kylän oppineempia miehiä ja sanomalehtien lukija verraton. Ja edistyksen mies kaikin puolin. Ensimmäinen meijerimies oli hän pitäjässään ja ensiksi uskalsi hän ostaa niittokoneenkin, joita nyt on joka talossa.

Mutta hänen erityisalansa oli karja. Lukuunottamatta sitä, että hän oli tottunut vaikeimpiakin lehmäin tauteja parantamaan ja toimii harvinaisella menestyksellä kättilönä lehmän poikimishommissa pitkin pitäjää, oli hän erinomainen lehmäin tuntija. Hänen karjansa olikin mallikelpoinen, eikä missään saatu voita niin paljon kokoon kuin Saukkolassa. Karja olikin Johan Petterin ylpeys ja kiitokset oli hän saanut agronomeiltakin, jotka varta vasten olivat käyneet sitä katso-massa. Mutta kun edistys riensi jättiläisaskelin eteenpäin, alkoivat maanviljelysoppineet puuhata ja puhua siitä, että

pitäisi saada aivan oman maan rotuisia lehmiä, että ne ne olisivat parhaita. Sekarotuiset söivät muka enemmän ja lypsivät verrattain vähemmän kuin maatiaisrotuiset . . .

Siitä oli pitkä ja asiallinen kirjoitus kerran eräässä maanviljelyslehdessä.

Saukkolan Johan Petteri luki ja tutki sitä, mutta ei hän päässyt oikeaan käsitykseen sen sisällöstä. Siinä kyllä selitettiin maatiaisrotuisista lehmistä, mutta ei sanottu tarkemmin minkälaisia niiden tulisi olla.

Eikä sitä tietenkään kukaan muukaan kyläläinen osannut selittää.

Kerran kirkolla tuli lukkarin kanssa puhe maatiaisrotuisista lehmistä, niin Johan Petteri tiedusteli lukkarilta, että tiesikö lukkari . . .

— Miks'en tietäisi, — sanoi lukkari sukkelaan . . . Ne ovat semmoisia matalajalkasia, sarvettomia ja paksuja . . . ja naureskeli sitä sanoessaan, katsellen veitikkamaisesti Johan Petteriin, joka oli paksunlainen, matalajalkanen isännän talukka.

Johan Petteri närkästyi, sillä hän piti hyvin pahana, jos häntä vaan sanottiin matalajalkaseksi.

— Elä sinäkään niin viisaana ole . . . minusta näyttää, että kyllä tarvitsisit sääriisi vahviketta . . . leipäluukkari, — sanoi hän närkästyneenä ja poistui.

Mutta Johan Petterin ja lukkarin keskustelua olivat muutkin kuulleet ja puhuttiin siitä jälkeen kirkonajankin.

Ja heinäaikana kun Johan Petteri torui renkejään, oli muuan Erkki niminen renki alkanut sompottaa isännälle vastaan. Siitä syntyi sanasota, joka huvitti toisia.

— Mokokakin lehmäkeksi . . . maataisrotuinen.

Sen ehti Erkki renki sanomaan, mutta siitä vimmastui Johan Petteri niin, ettei oltu nähty häntä niin kiukussaen ennen.

— Paikalla pois minun talostani, — luki hän tuomion Erkki rengille.

Eikä hän asettunut sittenkään, vaikka oli Erkin pois pannut. Kiukutteli ja kärisi kaiken kesää ja vähimmästäkin seikasta torui ja mellakoi. Kun hän lisäksi oli huhuna kuullut puhuttavan, että häntä kylällä takana päin sanottiin „Saukko-lan maataisrotuiseksi“, harmitti se häntä niin, että oli ärtyisenä aina.

Häntä alkoi harmittaa tuo sana maataisrotuinen niin, ettei hän olisi sitä tahtonut nähdä painettunakaan jopa sitten, että sitä ääneen kuuli lausuttavan.

Oli kuin kirottu tuo sana tänä aikana!

Melkein jokaisessa karjanhoitolehdessä tehtiin selvää maataisrotuisista lehmistä ja niiden erinomaisesta lypsykyvystä.

Emäntä eräänä sunnuntai-iltana sanoi Johan Petterille:

— Etkö sinä ole lukenut, kun ne nyt niistä maataisrotuisista lehmistä niin paljon kirjottavat? Liekö heitä meillä yhtään?

— Mitä sinä niistä huolta kannat — ja ole lukematta sanomalehtiä, — ärähti Johan Petteri vastaan, eikä sanaakaan puhunut lehmistä, vaikka ennen oli niistä laverrellut tunnittain.

*

Eräässä lehdessä oli kerrottu sonniihdistyksistä ja kehoitettu semmosia yhdistyksiä perustamaan. Oli myöskin ilmo-

tettu, että sitä varten palkattu agronomi tulee pitämään esitelmää asiasta ja samalla tarkastamaan karjoja, jotta löytyisikö sopivaa siitossonia. Paikkakunnan lehdessä oli se ilmoitettu, että kaikki sen saisivat tietää. Paikoista ja ajoista, joissa esitelmät pidetään, luvattiin vastedes tarkemmin ilmoittaa.

Saukkolan Johan Petteri tuli siitä hyvillään, sillä siinä ilmoituksessa ei ollut puhuttu mitään tuosta kirostusta maatiaisrotuisesta. Hän tyyntyikin ja rupesi asiasta naapurienkin kesken puhelemaan.

— Ne kuuluu pitävän olla maatiaisrotuisia ne sonnit, — sanoi naapuri Saukkolalle, mutta kun hänessä ei näyttänyt olevan ivaa eikä Johan Petteri huomannut hymyä naapurin suupielissä, ei hän pahastunut.

Ja jonkun viikon päästä luettiin taas lehdessä, että esitelmä pidetään Saukkolassa . . .

Siitä tuli Johan Petteri taas hyvillään. Sillä se, että esitelmä juuri heille oli kuulutettu, todisti, että herrat olivat ottaneet huomionsa hänen karjansa ja että talo oli muutenkin sopiva esitelmäpaikaksi.

*

Saukkolassa oli sinä talvena kaksi sonnia: toinen oli iso ja ruskean kirjava ja sanottiinkin sen olevan ulkomaanalaa; mutta toinen oli pieni, matalajalkanen ja valkonen töpsä, joka oli emännälle lahjotettu metsäkylästä. Se oli jo tuomittu tapettavaksi, mutta oli lykätty siikemmäksi, kun liha oli halpaa.

Valkonen jukuripää ei isäntää miellyttänyt juuri sen vuoksi, että se oli niin matalajalkanen ja pieni. Mutta emäntä

siitä piti ja hoiti hyvin. Se kun oli hiljasen luontonen ja söi nuuskimatta ja miettimättä toisten suutteen.

— Pilaa koko karjan tuo tuommonen rakki, — oli isännän tapa sanoa.

Mutta koska ilmoituksessa oli ollut, että agronomi myöskin tarkastaa sopivia siitossomia, alkoi isäntä erityistä huolta pitämään isosta ruskeasta sonnistaan, jolle hän, historian tuntemana miehenä, oli pannut „Ilkan“ nimeksi. Syötti apettakin Ilkalle ja navetassa käydessään harjaili ja puhdisteli.

Ei ollut siinä kylässä eikä kuulosain päässäkään sellaista sonnia kuin Saukkolassa ja kaikki naapurit olivat yksimielisiä siitä, ettei muualla missään ole Saukkolan Ilkan vertaista.

Ja siinä uskossa oli isäntä itsekin.

*

Tuli sitten se toivottu esitelmäpäivä ja nuori agronomi saapui Saukkolaan. Hän oli joku vasta virkaan nimitetty nuori mies, jota ei Saukkola ollut koskaan ennen nähnyt. Mutta iloinen mies näytti olevan, laski leikkiä ja naureskeli ja ilvettä piti.

Kun sattui sunnuntai-ilta, niin väkeä alkoi karttua kovasti Saukkolaan. Tuli muistakin kylistä, että Saukkolan iso pirtti oli ihan täynnä väkeä.

Mutta ennenkun agronomi alkoi esitelmäänsä, oli hän yksinään poikennut navettaan lehmiä tarkastamaan. Eikä ollut muita katsonutkaan kun sitä emännän valkosta, matalalajasta sonnia. Piika Erika oli silloin huomauttanut, että täällä perässä . . . tämä Ilkka . . . täällä se sonnien sonni on . . .

— Jaa . . . jaa kyll' mä senkin näen, — oli vaan Erikalle vastannut.

Isäntä ei oikein pitänyt tästä uudesta agronomista. Se oli liiaksi poikamainen ja nauraa virnisteli joutaville asioille. Varsinkin kummastutti isäntää, ettei tahtonut nähdä lehmiä . . .

— Jo se kävi navetassa, — ilmoitti isännälle Erika, jolle isäntä kummastuksensa sanoi.

— Vai kävi! Mitä sanoi? Kehuiko?

— Kehui se lehmiä kauniiksi, mutta ei sanonut olevan maatiaisrotuisia, — selitti Erika.

— Ei niitä meillä tarvitakaan, — tikasi isäntä ja näytti olevan pahalla tuulella.

*

Pirtissä pöydän takana seisoj agronomi ja alkoi esitelmänsä. Ensin teki hän selkoa niistä ulkomaalaisista lehmäroduista, joita Suomessa nykyjään on olemassa. Hän tiesi sanoa tarkoin kuinka paljon lehmät lypsivät vuodessa ja minkä verran söivät. Sitten hän innostui ja alkoi lämmöllä puhua kotimaisesta lehmärodusta eli n. s. maatiaisrotuisista . . .

— Sillä, — jatkoi hän ja näytti puhuvan täyttä totta, — lukuunottamatta sitä, että tämä rotu on oloihimme parhaiten tottunut ja ilmanalaamme, niin sanoakseni, imeentynyt, on tällä rodulla se verraton etu, että ne syövät niin vähän . . . (väkijoukosta kuului naurun tirsukumista).

Ja sitten selitti agronomi että tätä rotua pitäisi jokaisen lehmän ystävän harrastaa, sillä näyttää siltä, että maatiaisrotu vähenemistään vähenee ja sijaan tulee sekarotu, jota ei pitäisi enään kasvattaa.

(Hän tuli käyttäneeksi useita kertoja sanaa maataisrotu. Saukkolan Johan Petteri istui tulipunasena ja kuuli kuinka takapenkillä nauraa kikatettiin. Häntä alkoi suututtaa ja viha kiehui).

Mutta yhä enemmän innostuneena jatkoi puhuja:

— Olen tälläkin paikkakunnalla karjoja katsellut ja ani harvassa talossa olen tavannut maataisrotuisen lehmän vielä harvemmassa puhdasrotuisen maataissonnin. (Saukkola istui kuin kuuman pellin päällä ja yritti jo kerran sanomaan että: heitä pois juurusi).

Mutta agronomi jatkoi, ja kuinka lie sattunut, että näytti niinkuin olisi vähän naurahtanut:

— Oli siis suuri iloni, kun saavuin tähän taloon, josta olen kuullut paljon kerrottavan, ja kohtasin tuollaisen puhdasrotuisen, matalajalkasen maataissonnin . . .

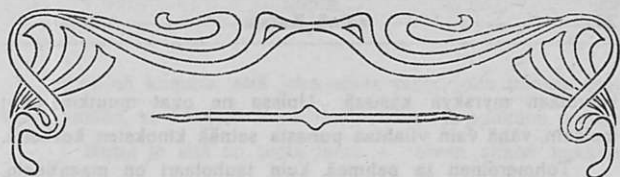
Mutta kun hän sen oli sanonut, rämähti koko väkijoukko nauramaan, isäntä tuli ja iski nyrkkiä pöytään hänen nokkansa alla ja huusi:

— Lapa helvettiin! . . .

*

Eikä ole sen ajan perästä Saukkolassa esitelmää pidetty ja tuskin vaan tämän isännän eläessä pidetäänkään.





LUNTA . . .

(TALVELLA 1906)



On tuiskunut lunta monta kuukautta: yötä päivää, pyhää arkia. Ja lisäksi tuullut jokaiselta ilmansuunnalta niin vimmatusti, että ummessa silmin on täytynyt talon välinkin hiihtää . . . Lumeen ja nietoksiin ovat peittyneet koko Perä-Pohjola, Lappi ja koko tämä pohjoinen maailma. Ei näy enään matalimmista majoista muuta kuin savu, joka näyttää nousevan suoraan kinoksesta ja vaivanen viiritanko, joka liikkuu ja valittaa

vaivojaan myrskyn käsissä. Upissa ne ovat muutkin talot melkein, vähä vain vilahtaa punasta seinää kinoksien keskeltä.

Tohmeroinen ja pehmeä kuin jauholaari on maantiekien, jota pitkin silloin tällöin, kun tuisku vaistoa, mennä vätöstää rahtimiesten murheellinen kulkue. Mutta metsätiet ovat kaikki ummessa ja naapurien väliset kinttupolut ovat suksen latuna silloin, milloin ei tuisku ole niitä umpeen pannut.

On odotettu kärsivällisesti, on luotettu, että kyllä se nyt heti herkeää lumen tulo, että määrä siinä sentään on mitä taivaastakin liikenee. Niin on varrottu ja pirtin akkunasta katseltu taivasta ja taivaan rantoja, että koska alkaa seestää . . .

On se välisti Pohjolan taivas kirkastunutkin, taivaanrannat ovat palaneet kuin tulen liekissä ja taivaan kantta pitkin ovat revontulet sähisten, ja kellertävän valjuina leimunneet.

Mutta aamulla on tuuli taas ollut etelässä ja lunta on taivas taaskin ruvennut antamaan . . .

Hukkaan meni toivo taas!

Muutamissa taloissa alkoivat isännät käydä pahalle tuulelle, kiukkuilivat vähäpätöisemmistäkin asioista ja olivat itseensäkin tyytymättömiä, toisissa taloissa moljottivat piiat, kun joka aamu piti pirtin lämpimästä lähteä kahlaamaan navettaan ja tarpomaan kinoksissa . . .

Ylipään isäntä Mikko oli muutenkin kiivasta ja tulista miestä, mutta nyt kun eivät ilmat asettuneet, kävi hän ylön äreäksi. Eikä se kumma ollutkaan, kun olisi ollut paljon hirsiä metsästä ajettava ja nyt täytyi hevosten joutilaana syödä tallissa ja miesten pirtissä. Eiväthän ne enää tämänaikuiset rengit viitsineet puhdetöitäkään tehdä. Jonkun päreen kiskoiivat, siinä kaikki.

Ja se oli kumma, että joka ainoa tulija, joka talossa sattui käymään, se kolisteli lunta tamaineistaan ja puhkuen arveli:

— Mutta jo sitä on tuota lunta . . . aivan siihen hukkaa hankkii . . .

— No jo. Ja toista tulee. — Ja kuka sen metsätienkin aukasee? — siihen toinen vastasi.

Tuota samaa jahkasemista, samaa sanomista oli kaikilla ollut monta viikkoa. Se alkoi jo kyllästyttää itsekutakin, mutta Ylipään kiivasta Mikko isäntää enimmäen. Ei ollut ensinkään ihme, että äreäksi kaikki ihmiset kävivät.

Halot loppuivat: metsään ei päässyt; heinät olivat lopulla nekin, ja piiat ja emännät pitivät aivan työnään niistä alinomaa miesväelle muistuttaa . . .

Ja yhä vaan lunta tuiskusi.

Mutta jo eräänä lauantaina ilma seestyi, taivas oli suuri ja sininen, aurinko lämmin ja kulki jo korkealla, kevättä enustellen ja kaikki muut merkit viittasivat siihen suuntaan, että jo ne nyt viho viimein taukosivat tuiskut ja loppui lumen tulo . . .

Hyvillä mielin oli Ylipään Mikkokin ja naurussa suin puhutteli karjakko-Erikaa ja rengeillekin ystävällisen sanan antoi. Ja hän alkoi valmistella metsään hirren ajoon. Kirveet hiottiin teräviksi, tukkireet laitettiin kuntoon ja emäntä toimiteli viikon eväät valmiiksi laukkuihin, että aamulla varhain lähdetään liikkeelle.

Ja puhteella hauskoja puheluita oli, ja koko mieli-ala ilosta ja hupasaa . . .

Mutta illalla myöhään, kun renki Sameli palasi tallista hevosia illastamasta, istui hän ääneti uunin suuhun ja alkoi

verkalleen riisua kenkiä jaloistaan, kovin miettiväisen näköisenä . . .

— Riisu sinäkin nyt, sammuta lamppu ja pane nukkumaan, että aamulla jaksetaan aikaseen metsään, käski isäntä, joka vuoteellaan kuorsaavan emäntänsä vieressä, omissa mietteissään valvoi.

— Tuiskupa siitä näyttää tulevan vieläkin — arveli Sameli, kun puuhaili sukkiaan kuivamaan.

— Mitä h—ttiä? Ei suinkaan, — kivahti Ylipään kiivasverinen Mikko ja nousi akkunasta pihalle katsomaan.

— Tuulee siellä ja lunta jo heitteli taivaastakin ja katon räystäältä pyryä punoo, — lisäsi Sameli veltosti, mutta isännästä tuntui, että Sameli sanoi sen hyvillään ikäänkuin ilkkuen isännälle . . .

Ja kun Mikko silmäsi pihalle, näki hän, että siellä todella ajatti lunta . . . ja tuulen vinkuminen kuului selvästi . . .

Häntä pisteli lemmon lailla.

— Kyllä kai se sinulle ja sinunlaisi'lesi olisi mieleen, että aina saisitte toimettomina ja laiskoina maata . . . keltotomat . . . tässä olette riivatut haisseet monta viikkoa minun huoneessani!

Ja Mikko meni aivan Samelin nokan alle ja ähkyi:

— H—ttiin minä ajan kaikki laiskat talostani . . . se on viljainen vissi . . . sinäkin veltto ja pehmeä kuin nahkiai-nen . . .

— Elä päälle tule siinä . . . taikka roivaan tuolla kengällä, — kiivastui Samelikin.

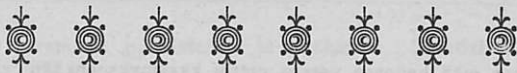
Siinä tuli kova tinka ja huuto, josta koko talonväki heräsi . . .

— Mutta aamulla teki Mikko, Samelille „rätingin“ ja Sameli läksi paarustamaan ylöspäin.

Ja taivaasta yhä antoi lunta . . . lunta kuin pumpulia.



VARSANVITTELYSÄ



VARSANÄYTTELYSSÄ

*

Sitä oli odotettu, ei niinkuin kuuta nousevaa, vaan niinkuin suurta, historiallista tapausta, joka tekee perinpohjaisen mulistuksen „olevissa oloissa“ . . . sitä varsanäyttelyä nimittäin.

Ei ollut koskaan ennen Heinärannalla sellaista ollut, lehmä- ja maanviljelysnäyttelyitä oli pidetty, mutta hevospmiehet olivat saaneet katsella kujalta kuinka jukuripää sonneja, kallipää lehmä, pottuja, kaalia ja muuta roskaa palkittiin, mutta ei yhtään

hevosta eikä hevosen varsaa otettu kysymykseenkään, vaikka takapihalla seisoi korskuvia orhia, murheellisia tammoja ja alakuloisia ruunia.

Mutta nyt!

Nyt saavatkin, saakeli vieköön, kaikki lehmäkeksit pysyä kotonaan koelypsytaluineen, kaikki lehmäkeksit ja vantukou-raiset lehmän ostajat . . .

Se on nyt hevostenmiesten vuorokin näyttää, että pois alta . . . pois alta kaikki saaplarin maatiaisrotuset . . .

✱

Iloisena uutisena tuota tulevaa varsanäyttelyä juteltiin ympäri pitäjää ja vauhdissa oltiin. Nekin, joilla ei ollut varsoja näyttelyyn vietäväksi, innostuivat niin, että sylki suuhun tuli. Lehmämiehetkin innostuivat ja puhelivat hevosista nyt niinkuin ennen olivat lehmistä jutelleet.

— Mitä sinäkin, hyvä mies, puhut hevosen varsoista, joka ilmosen ikäsi olet lehmän nänniä tunnustellut, — sanoi Sarvilahden Israeli Kalliomäen Moosekselle.

Sillä Sarvilahden Israeli oli olevinaan hevostenmies ja nyt oli hänellä emää seuraava maitovarsa, josta toivoi ensi palkinnon saavansa.

— Elä sinäkään vielä leveile . . . jos liian aikaseen kurkkuat . . . on sinne muillakin varsoja vietävänä kuin sinulla, kivahti siihen Mooses ärtyneenä.

Ja kaikki ne, joilla oli vuoden vanhoja tai sitä nuorempia varsoja, kaikki ne olivat kovassa touhussa ennen näyttelyä. Sillä jokainen toivoi ensi palkintoa — tietenkin. Emiä ruo-

kittiin paremmin, puhdistettiin ja puohattiin. Sarvilahden Israelikin pani varsalleen nimen, sillä niin kuuluu pitävän olla, muuten ei huolita.

— Vaan muistatko milloin syntyi? — kysyttiin Israelilta.

— Muistanko? Miks'en muista. Vähää ennen Jaakon päivää, — muisteli Israeli.

— Vaan sepä ei kelpaa. Pitää tietää päivä ja kuu ja tarkalleen sanoa — ei ne kelpaa nuo tuommoiset . . . „Jaakon aikana“ . . . „ennen Perttulia“ . . . „Juhannuksen tienoissa“ . . . vaan se pitää tietää päivä ja kuu . . .

— Haista sinä . . . Mistä sinä sen tiedät, — kivahti Israeli, mutta huolissaan hän kuitenkin oli varsansa syntymäpäivästä.

*

Valkeni sitten viho viimein näyttelypäivä; se oli kirkas ja lämmin syyskuun päivä. Taivaskin tahtoi hymyillä hevost miehille. Ja niin näytti Sarvilahden Israelista, kun hän tyytyväisenä istui kärryssään, valjaissa leveä tamma ja siinä vieressä kävellen kiharahäntäinen ja vilkassilmäinen varsa, että koko luonto hänelle hymyili, kellastunut koivu hymyili ja tummat kuuset sänkipeltojen päässä näyttivät kuin viittovan ja onnea toivottavan . . . Ja ihmiset, jotka tulivat vastaan, niin varsaa ensiksi puhuttelivat ja sanoivat että: voi tuhannen kuinka onkin sievä . . .

Hymyssä suin istui Israeli, ei itse kehunut, ei laittanut . . .

Mutta tultuaan lähelle näyttelytaloa, näki hän jo kauas, että siellä liikkui väkeä pihalla ja nurkkain takana, hevosia tuli ja meni, varsoja juoksi kahakäteen, kuului hirnumisia, huutoja ja puhelua . . .

Tuossa näkyi ajavan Leväjärven agronoomi tuimana ja voiton varmana . . . tuolla taas oli Strömin herrakin liikkeellä, pieksujalassa . . . ja varsoja näkyi joka kujalla . . .

— Pois alta! — huusi hänelle joku juuri kun hän oli pihaan tulossa.

Se oli Östmanin Viljaami varsansa kanssa.

— Äijä hoi! . . . aja helvetissä syrjään, ettet loukkaa varsaani . . .

— Pääsee siitä jo vaikka neljän varsan kanssa, — ärähti Israeli hänelle.

Kun hän sitten oli saanut tammansa kiinni ja jouti katselemaan ympärilleen, sai hän ihmeekseen kuulla, että palkintotuomareina olivat nyt samat herrat kuin lehmänäyttelyssäkin ja ettei täällä palkittu muita kuin *ruskea*-värisiä varsoja . . .

Tuossa ne näkyvät olevankin, palkintotuomarit . . . pyöreä vatsasia, leveä naamasia . . . tuokin saakeli, tuo Öystin Antti, jolla oli Israelille vanhaa vihaa . . .

Mutta eipä näkynyt Israelin mielestä yhtään niin sievää varsaa kuin hänellä.

Liikamaan Penjaamilla oli hyvä varsa. Se olikin polkijansa puolesta kuuluisaa hevossukua . . .

Olivat alkaneet palkintotuomarit toimensa ja olivat valinneet Kalliomäen Mooseksenkin palkintotuomariksi . . .

Liikamaan Penjaamin varsaa ensiksi katselivat . . .

— Kuinka vanha? kysyi se palkintotuomareista, joka näytti enimmän herralta.

— Siinä se syntyi vähän ennen heinäaikaa, — vastasi Penjaami.

— Jaa, jaa, mutta minä päivänä? tiuskasi herra.

— Pyhälta . . . eli kyllä se oli puolessa yö . . .

Mitä ne nuo herrat naureskelevat . . . tuokin Öystin Antti . . . perkele!

— Melkein liian pitkät jalat! — muistutti Öystin Antti. Kaikilla oli heillä kirja kädessä, johon näkyivät koukeroita tekevän.

— Omansa ovat, vaikk' ovat pitkätkin, — vastasi Antin muistutukseen Penjaami.

Ja kun eivät muuta hoksanneet, niin määräsivät Penjaamin juoksemaan ja taluttamaan tammaa, että minkälainen on varsalia askel . . .

— Paremmin . . . paremmin! — huusi Öystin Antti ja muut nauroivat.

Sitten taas merkitsivät kirjoihinsa, että minkälainen oli askel.

Rantalan Vilellä oli musta varsa, vuoden vanha ori, suurta- ja juoksija sukua, mutta laiha . . .

— Liika laiha ja huono väri, — sanoi joku herroista ja Leväjärven agronomi kuului supattavan ruotsia niille herroille.

Ja „ylös“ panivat.

Östmannin Viljaamin varsasta tykättiin.

— Siinä on sievä varsa, — sanoivat.

Tulivat Israelin luo.

— Vankka varsa, mutta kömpelö, — muistutti Öystin Antti heti.

— Niinkö on?

— Ja laiskan näköinen . . . ja liika käyrät takajalat, — muistutti toinenkin ja taas supatti Leväjärven agronomi ruotsia herroille.

- Men eljest vacker, — arveli yksi herroista.
— Och fet . . .
— Juu . . . juu, — myönteli Kalliomäen Mooseskin.
— Menkää helvettiin minun varsaani näpistelemästä! —
suuttui Israeli ja komenteli herrat pois.
— Tämäpä kummaa on kun hevosille ja lehmillä on samat
palkintotuomarit, — sanoi hän sitten, että herrat kuulivat.
Mutta palkintotuomarit jatkoivat matkaansa, tutkien, tarkastellen ja tunnustellen.

*

Illempänä jaettiin palkinnot. Leväjärven agronomi sai ensimmäisen palkinnot, mutta Sarvilahden Israelille ei annettu mitään, vaikka monelle muulle.

Mutta pois mennessään vannoi Israeli vielä kostavansa sille Öystin Antille ja Leväjärven agronomille . . . Ne ne olivat perkeleet . . .

Illalla puhui sitten Öystin Antti hevosen kasvatuksesta ja näyttelyn merkityksestä, „valituin sanoin“ tietenkin.

Ja näyttely päättyi paljoa laimeammin kuin se oli alkanut.
Mitä sitten vaikuttanee tulevaisuudessa?





ESITELMÄ APULANNOTUKSESTA

*

Se oli ensimmäinen esitelmä laatuaan Raitikosken kylässä, eikä siitä niin pitkää aikaa vielä ole kulunut.

Ei olisi tietty koko esitelmästä, ellei Nyrkki-Sakari, jolle sanomalehdet tulivat, olisi siitä tietoja levitellyt ympäri kylää. Sillä Raitiskoskella elettiin vielä vanhaa hyvää aikaa eikä tahdottu ollenkaan seurata millään alalla kaikenlaisia joutavia uudistuksia. Nyt oli kuitenkin, niin tiesi Sakari kertoa, kuulu-

tettu lehdissä, että tammikuun viime päivänä pidetään Raitikosken Lampelassa esitelmä apulannotuksesta ja karjan jalostuttamisesta.

Se ihmetytti koko kylän asukkaita, sillä se oli aivan tavatonta. Sunnuntai-illoin kokoonnuttiin Lampelaan asiasta puhelemaan, koska aikaa oli kullakin liiaksikin ja pitkät olivat puhteet. Arveltiin sinne, arveltiin tänne, mutta selville ei päästy. Toivottiin, että Nyrkki-Sakari, joka oli räätälioppinsa saanut kirkonkylässä ja muutenkin oli semmonen hoksaava ja viisas mies, tietäisi asiaan valistusta antaa.

Eräänä iltana taas istui Lampelan pirtti puolellaan väkeä, Nyrkki-Sakarikin joukossa. Ei ollut enää esitelmä-iltaan kuin parisen viikkoa aikaa.

— Olisi se kumma tietää, mikä ne tähän kyläänkin opasti, — ihmetteli joku.

— Niinkö ne esitelmän pitäjät? — jatkoi toinen.

Ja kolmas arveli:

— Joutessaan kulkevat kylästä kylään niinkuin mustilaiset.

Mutta Nyrkki-Sakari tiesi selittää:

— Se on herrain kesken päätetty, että joka kylässä pidetään tänä talvena esitelmiä apulannotuksesta ja karjan ruokinnasta, että kansa oppisi oikein maataan viljelemään ja lehmäänsä ruokkimaan.

Tuommonen selitys vähän loukkasi raitikoskelaisia, jotka olivat varakasta väkeä eivätkä tarvinneet muista kylistä apua hakea. Oinasmäen isäntä arvelikin heti:

— Esitelköön mitä tahansa, vaan sen minä sanon, ettei tarvita meidän talossa apulantaa ja mitä karjanruokkimiseen

tulee, niin kysyn: kuka myypi enempi voita syksyillä kuin minä?

Ollilan Jaakko, joka oli kylän köyhin isäntä, siihen tuumasi:

— Paljon niistä vaan on kirkonkylässäkin pidetty niistä esitelmistä. Ja selvää on, että oppi on aina oppia ja että isommassa maailmassa apulantaa käytetään . . .

Mutta ei saanut Ollilan Jaakko pitkälti asiaansa puolustaa, sillä melkein joka mies alkoi väitellä vastaan:

Ja yli kaikkien muiden huusi Oinasmäen varakas isäntä:

— Minä en käsitä muuten mitä apulannalla tehdään? En suinkaan minä kylästä lähde lannan apua hakemaan, kun pelot ovat muutenkin jo liian lihavat.

— Ja ne jotka lantansa myisivät, niiltä pellot laihtuisivat — hoksasi Tarrimaan Josua, joka piti itseään viisaana.

Huomattiin että Nyrkki-Sakari naureskeli pilkallisesti. Tarrimaan Josua luuli, että Sakari ivasi hänen sukkeluuttaan, niin kiivaana tiuskasi:

— Mitä naureskelet . . . ?

— Sitä, että kun ei koko kylässä ymmärretä apulannasta mitään.

— Sinäkö sitten yksin vaan! Kyllä sen ymmärtää kraatarinkin järjellä, että apulanta on apulantaa, että jos ostan lantaa mökeistä taikka esimerkiksi kylän kraatarimestarilta, niin apuna eli lisänä se on oman lannan joukossa, he, he, he, — tiuskui Tarrimaa Nyrkki-Sakarille.

— Väärinpä tiesit. Sillä sitä on monenlaista apulantaa, — sanoi Sakari.

— No niin, niin . . . on huonompaa ja parempaa apulantaa.

— Sitä säkeissä tuodaan ulkomaalta.

Mutta siihen pani Oinasmäen isäntä jyrkän vastalauseen:

— Elä helkkarissa Sakari! Luuletko säkillisen pellossa vaikuttavan, kun ei kaikesti kuormaakaan tottele.

Ja niin väiteltiin vihoihin asti, tulematta selville mitä apulanta oli ja minkä oli näköistä.

Ollilan Jaakko kyllä koki selittää, että hän oli nähnytkin apulantaa, ja että Sakari puhui totta, mutta eihän otettu hänen sanojaan huomioon, varsinkaan sen vuoksi, kun hän oli vähävarainen. Oinasmäen isännän ja Tarrimaan Josuan luultiin parhaiten asiat ymmärtävän.

Ja semmoista kinastelua oli joka kerta kun yhteen satuttiin.

✽

Kuulutettuna päivänä jo aamulla saapuivat agronomit Lampelaan ja käskivät kylällä ilmoittaa esitelmistään ja toivoivat lukuisaa kuulijakuntaa. Eivätkä he tarvinneetkaan tyhjälle huoneelle puhua, sillä väkeä karttui Lampelan iso pirtti täpösen täyteen . . .

Ollilan Jaakko oli asettunut istumaan hyvin lähelle pöytää, jonka takana esitelmän pitäjät vuoroonsa puhelivat. Oinasmäen isäntä istui pyylevänä akkunan luona ja hänen edessään Tarrimaan Josua. Mutta Nyrkki-Sakari oli kiivennyt uunin otsalle ja istui siellä kuin kukko orrella.

Herrat kumpainenkin lausuivat mielihyvänsä ja ilonsa siitä, että kuulijoita oli niin paljon saapunut. Ja he toivoivat samalla, että hyvin moni ottaisi huomioonsa, mitä he nyt selitivät niin karjanhoidosta kuin apulannastakin.

Toinen herroista ensin puhui karjanhoidosta.

Sitten seurasi esitelmä apulannotuksesta. Sitä kuunneltiin suurella tarkkuudella. Ollilan Jaakko näytti nielevän joka sanan, jonka agronomi lausui, mutta Oinasmäen isäntä näytti välinpitämättömältä ja yritti monta kertaa katkasemaan esitelmän . . .

Kun sitten esitelmät olivat loppuneet, enin väki oli poistunut ja agronomitkin menneet muihin huoneisiin, syntyi pirtissä vilkas keskustelu siitä mitä oli kuultu.

— En minä vieläkään tullut hullua viisaammaksi siitä apulannasta, — sanoi Oinasmäen isäntä.

— Juuri niin. En minäkään, — vakuutettiin monelta haaralta.

— Puhuihan se niin selvää kieltä, että se olisi pitänyt ymmärtää, — sanoi siihen Ollilan Jaakko.

— No, sanoppa sitten, kun niin viisaana itsesi pidät, — tiuskasi Oinasmäen isäntä.

— Kuulithan sen niinkuin minäkin, — vastasi Ollilan Jaakko.

— Eipähän sanonut, niinkuin sinä olet väittänyt, että sitä säkeissä ulkomaalta tuodaan, — tinkasi Oinasmäki.

Mutta nyt sekaantui puheeseen Tarrimaan Joosuakin virkkoen:

— Ymmärrettävästihän se puhui. Olisipa se pitänyt tajuta, kun moneen kertaan tolkutti. Jos elän tulevaan kesään, niin ostan jonkun säkin takasuolle ja koetan kylvää . . .

— Niin tee. Vaan eiköhän teilläkin ole rahanreikiä muualle kuin lantaan . . . luulen ha, ha, ha, — sanoi Oinasmäki siihen pilkallisesti.

— Vaikka onkin, niin ostan minä silti kokeeksi, — vakuutti Tarrimaa vaan.

— Parempi kuin laittaisit katon rakennukseesi, ettei tarvitsisi pöydän alle sateen ollessa piilota. Vaan minä en tarvitse ostaa sontaa. Meillä on karjaa sen verran, että on lantaa liiaksi ja lehmät lihavat . . .

— Kyllä kylän heinillä pitää isoakin karjaa, — pisti Tarrimaa väliin.

— Mitä laverrat! Sanoitko minua heinän varkaaksi! Ettekö kuulleet hyvät ihmiset?

— En minä sinua heinän varkaaksi ole sanonut . . .

— Sanoitpahan, sanoitpahan! Tässä on monta kymmentä korvaa ollut kuulemassa . . . Aha . . . sinä kälmi . . . Oletkin aina suuna ja päänä vastassani . . . Tiedätkö mihin se hirvi katosi tässä takasyksynä . . .?

Siitä sai taas Tarrimaa vettä myllyynsä ja nousten seisalleen hän huusi:

— Kyllä kuulitte kylän miehet, että hän soimaa minua hirven ampujaksi . . . Siitä sinulle tulee kallis asia senkin . . . Tiedätkö mihin Ollilan rantaladosta mennä vuonna heinät katosivat?

Mutta nyt vimmastui Oinasmäki ja rähisi niin, että agronoomi tuli ja rakoutti ovea, tiedustellen, mistä oli kysymys ja rähinä mainio.

— Täällä vaan koetettiin kylvää apulantaa vanhoihin ketoihin, — vastasi Nyrkki-Sakari ja nauraa virnisteli.

Mutta Oinasmäki ja Tarrimaa uhkasivat kovasti toisiaan manata käräjiin.

Onhan käräjöity monesti vähemmästäkin.

Sillä lailla se sitten päättyi esitelmä apulannotuksesta
Raitikosken kylässä.



KUN KIRJAINNOITTA HON
MATTIN HEINÄRANGILLE



KUN KRUUNUNORITTA HOM- MATTIIN HEINÄRANNALLE



Oli ollut sanomalehdissä tieto, uutinen sellainen, että nyt kruunu myöntää kruununoriin Heinärannallekin. Nuolena se tieto levisi hevostmiehestä toiseen ja vaikka oli sydäntalven aika ja pakkanen ja väliin piti vihollisen sakeita pyryjä, alkoi olo hevostmiehistä tuntua oikein hauskalta. Eikä sitä käy ihmettelemisenkään, kun tietää, että Heinärannan hevostmiehet olivat vuosikausia kruununoritta pyytämällä pyytäneet, että

joka vuosi on lupailtu ja lupailtu, mutta ei vaan oltu annettu. Ja nyt ilmoitetaan, että jo nyt saavat . . .

Siitä tiedosta tuli pitkiä puheita hevosmiesten kesken, syntyi tulisia väittelyitä ja lopuksi riitoja ja vihoja. Sillä Heinärannalla oli paljon hevosmiehiä, jotka koko ikänsä olivat hevosten parissa puuhanneet, olivat ostaneet, myyneet ja vaihtaneet. Oli monta tunnettua varsan kasvattajaakin ja juoksijain ajajia oli paljon. He olivat kokeneita ja viisaita hevosmiehiä, jotka olivat monentapasen hevosen reessä istuneet, ohjamiehiä maan kuuluja, ja hevoskirjoissa mainittiin arvonannolla heidän nimiään.

Kuuluisimpana piti itseään Vauhtilan juureva ja puna-naamainen isäntä, Nissi. Kautta koko hevosmaailman oli hänen nimensä tunnettu ja sitä mainittiin aina siellä, jossa hevosmiehiä oli yksissä harjakannuja juoden ja väkeviä puol'kuppisia maistellen. Mutta eivät olleet patapuukkoja muutkaan isännät. Juoksijoita oli heilläkin ollut, varsoja olivat kasvattaneet ja monet markkinat mellastaneet. Ja jokainen piti itseään naapuriansa parempana ja taitavampana hevosmiehenä. Mutta ei ollut heillä kenelläkään niin juhlallista, punasta naamaa kuin Nissillä, ei niin herramaista pyöreää vatsaa eikä riittänyt kenenkään sanavarasto niin loistavalla tavalla, sattuvin sanoin ja sukkelin vertailuin, kehumaan tai moittimaan hevosta. Siksipä olikin toisten mieliin kasvanut kaini ja paha sydän Nissiiä kohtaan, joka aina markkinapaikoissakin pyöri kuin kukko kanain joukossa.

Ja hiljaisuudessa, ettei kukaan saisi asiasta vihiä, alkoi kukin hommaamaan että saisi kruununoriin hoidettavakseen. Ensiksi se olisi suuri kunnia, joka ainoastaan harvoille kuole-

vaisille on suotu, ja toiseksi saisi viiden vuoden päästä oriin omaksi, pennittä pulskan hevosen.

Todistuksia täytyi hankkia tunnetuilta pitäjäläisiltä siihen, että asianomainen oli innokas hevosmies, että oli varsoja kasvattanut, että osasi hoitaa oritta kiitettävällä tavalla ja että kaikin puolin kykeni moitteettomasti menettelemään.

Semmosia todistuksia kun saisi ja ne näyttäisi, niin ⁱ muuta kuin herrat sanoisivat, että kas tuolle isännälle se annetaan kruununori hoidettavaksi, että silläpä ne näkyvät parhaat paperit olevan . . .

Ja niitä sellaisia todistuksia koetti kukin hankkia: papilta, nimismieheltä, kunnanesimieheltä ja yleensä kaikilta herrasmiehiltä. Mutta Nippikallion isäntä oli saanut hyvän todistuksen myöskin kättilöltä, jota usein oli sattunut kyyditsemään, kun tulinen kiire sattui ja hengen hätä oli.

Kuinka kuitenkin lie ollut, mutta pian se tiettiin koko pitäjässä, että kutka kruununoritta meinaavat. Ei ollut pysynyt salaisuutena kenenkään hiljaisuudessa päätetty homma.

Ja eräänä sunnuntaina kirkon aikana kun sattui useampia hevosmiehiä kokoon Ahmalaan, tuli asiasta puhe.

— Kuuluu pitävän hoitaa sitä kruununoritta niinkuin enkelä. Karvan pitää kiiltää, että kuvansa näkee, eikä saa ajaa k un silloin tällöin, — alotti Ahmalan ruotiukko puhua.

— Kyllä se tiedetään kuinka kruununori hoidetaan, — sanoi siihen Vauhtilan Nissi ja katseli miesriviin merkitsevästi.

Siitä päästiin alkuun.

— On niitä nyt muutkin kuin sinä nähneet kruununoriita . . .
— sanoi Nippikallion isäntä Nissillä.

— Miks'ei. Mutta et sinäkään koskaan ole kruununoritta hoitanut, vaikka nähnyt olet... On aivan eri asia hoitaa omaa oritta kuin kruununoritta, — sanoi Nissi itsetietosena.

— Ori kuin ori... Ja sillä lailla hevosen kyllä osaa kuka hyvänsä hoitaa kuin sinäkin... — arveli Nissille Jussilan Ville, tunnettu ohjemies ja varsain kasvattaja.

— Millä lailla hoitaa? — kivahti Nissi. — Luuletko sinä tuntevasi hevosen hoidon paremmin kuin minä! Minulla on kahtena kesänä ollut astutus-orikin...

— Ja Nissi, joka on lukenut hevuskirjat ja kaikki, sekaantui Ahmalan ruotiukkokin taas puheeseen.

Kiitollisen silmäyksen loi Nissi ruotiukkoon ja selitti:

— Joo. Taavi on oikeassa. Sitä täytyy tuntea hevosen ruumiin rakennuksen ja osata opastaa seppiäkin kun kengittää, sillä se on tärkeä tehtävä, pojat... — Ja ainahan ne kruununoriit annetaan hoidettavaksi tunnetuille hevost miehille — sanoi hän lopuksi.

— Juuri niin... Nissille se sopii kruununori, — tuumaili ruotiukko, joka hänkin parhaina päivinään oli ollut kuulu hevost mies.

— Muuten minä olen persoonallisesti tuttu kruununasiamiehen kanssakin, — ilmotti Nissi vielä lisäksi, ja pyörähteli, kuin kukko kanain seurassa.

— Vaan ontuvaksipa se tuli viime talvena Nissillä oma varsakin eikä parannut — ja keväillä taisi joutua korppien valtakuntaan... Liekö heinäin puute vai mikä vaikuttanut... sanoi joukkoon Välvainion Jaakko, jolla myös oli aije kruununoritta pyytämään.

— Mitä sinä mies puhut! — kivahti Nissi tulipunasena

— Sitä, ett'et sinä ole parempi hevosen hoitaja kuin muutkaan, — lisäsi Välivainion Jaakko.

Ja Jussilan Ville, jolla oli monenvuotista hapatusta Nissille, tuumasi vielä:

— Jos ei kruununoritta vaan paremmin tarvitse hoitaa kuin Nissi tässä takavuosina hoiti sitä Pranterin Huimaa . . . Muistatteko miehet kun oli kyljiltä asti sonnassa ja kapi hännässä . . .

— Hyvin muistamme — huusivat kaikki, joilla oli kainia Nissille.

Varsinkin huusivat Jussilan Ville ja Välivainion Jaakko.

— Hiidessä miehet! — koki ruotiukko panna väliin. — Nissi, joka on ainoa mies koko pitäjäässä, joka on radalla juoksijaa ajanut ja palkinnot saanut.

Mutta Nissi oli kovin loukkaantunut, suuttunut silmittömästi ja kun ei muuta vihapäissään osannut, niin alkoi kautta rantain haukkua nalkuttaa Jussilan Villeä:

— Annettiinpa ori kenelle hyvänsä, vaan sen minä sanon, että ruokaa meillä on hevoselle . . . Ei meidän talosta käydä naapurissa silppuja lainaamassa, vaikka olisi kuinka pitkä kevät . . . ja apejauhoja on aina . . .

— Konttaavanhan nuo kuuluvat teillä joka kevät lehmät, ja hevoset „almanakkoja“ tekevät, — pisti Välivainion Jaakko purevasti väliin.

— Elä sinä puhu . . . et sinä tuommonen kömpelö mies kuitenkaan kykene kruununoritta hoitamaan, tiuskui Nissi ja pyörähteli tulipunasena; ja lyöden kämmenellään povelleen hän mahtavasti julisti:

— Täällä on, pojat, sellaiset todistukset, että jo taitavat tepsyä . . . ja kohtapa tuo nähdään . . . Kaikki tässä kruunun-oriin hoidosta puhuvat . . . semmosetkin, joilla on tallikin kuin pahanen läävä . . .

Siitä nokkausi Nippikallion isäntä, ja tolvana ja pikaviha-
nen kun oli, niin kiljasi Nissille:

— Maksa sinä se kymmenen kiloa kauroja, jotka toissa talvena lainasit ja puhu sitten muitten tallista . . . Ja kortti-
rahoillapa tuo kuulutaan sinunkin tallisi komistetun . . .

— En minä ole sinulle puhunut, — koetti Nissi, kun näki, että Nippikallion isäntä suuttui silmittömästi.

— Kyllä tässä ymmärretään kenelle sinä puhut . . . ja tiedetään myöskin mikä mies sinä olet . . . vanha va . . .

Ja niin jatkui tinkaa, josta lopuksi tuli riita. Mutta jokai-
nen hevosmies lähti siinä uskossa pois, että hän sen kruunun-
oriin sittenkin saapi . . . olihan hänellä todistuksia: nimismie-
heltä, kunnanmieheltä, papilta ja lukkarilta. Mutta ei ollut
kenelläkään muulla todistusta kättilöltä kuin Nippikallion
isännällä.

*

Oli tullut tiedoksi, että ensi kilpa-ajojen aikana se nyt ostetaan kruununori ja silloin pitää sen tai niiden henkilöiden, jotka tahtovat sen hoidettavakseen, tulla todistuksineen saapuville.

Kova oli siis homma hevosmiehillä ennen kilpa-ajoihin lähtöä. Piti varustautua kaikin puolin. Vauhtilan Nissi teetätti uuden puvun, panetti turkkiinsa uuden päällisen ja osti hopeisen sikaarikotelon. Muut eivät niinkään puvustaan välittä-

neet. Nippikallion isäntä sentään osti leveän, koreilla ompeluksilla koristetun turkin vyön, koska oli nähnyt muidenkin hevosiemiesten sellaisia pitävän. Ja järjestäessään todistuksiaan kimppuun, asetti hän kätilöltä saamansa todistuksen päällimmäiseksi, koska se oli hänen mielestään kaikkein paras ja sisälsi ainoastaan asiaan kuuluvaa . . . Siitä näkee kruununorin mies heti ensiksi, että onpa se mies hevosia hoitanut. Mutta ennenkuin hän kääri todistuksen kokoon, luki hän tyytyväisenä kerran vielä kätilön antaman todistuksen, luki suu hymyssä:

„Täten saan todistaa, että Anshelm Nippikallio on erinomainen hevosen hoitaja ja menneen kesällisestä varsasta on tarjotu lähele tuhatta ja se on paasin alaa ja emänkin puolelta niin hyvää sukua, että sitä ei uskos . . . ja on kyytynyt minua ja tallista tulee juuri hyvä, kun tehdään akkuna mäenpuolelle ja kruununoritta varten on kauroja eikä ole ruoskaa tämä mies koskaan tarvinnut jonka toteksi tunnustan ja vakuutan piirtämällä oman nimeni ja sinetin, joka on

Aukusta Elmiina Ylväs

paikkakunnan kätilö.

oma käsi.

Tojistavat:

Herrman Nulu.

Vihtori Olki.“

Ja luettuaan kääri hän paperinsa kokoon lujalla verkkolangalla ja pani eväsarkkuun.

Koko pitäjässä oli sitten tietty, kutka ovat menneet kruunuritta noutamaan. Siitä oli joka talossa puhetta ja kii-vaasti arvosteltiin asiaa. Sillä ei ollut kukaan kyliksi hyvä sitä hoitamaan. Vauhtilan Nissille sitä ei olisi mitenkään suotu, sillä ei hän ollut erikoinen hevosen hoitajakaan ja hänellä oli ennestään kaikellaisia muita „luottotoimia“ hevosmaailmassa. Välivainion Jaakko kyllä oli siivo mies ja viinaton, mutta talo oli pienenlainen. Jussilan Ville oli epäilemättä hyvä hevosen hoitaja, mutta hänkin oli melkein liika raju kohtelemaan hevosia ja sanottiin rautavitjoilla välistä niitä paukuttelevan, kun eivät muuten ymmärtäneet totella. Ja hutikoissa kun sattui olemaan niin ajoi kuin reikäpää . . . Nippikallion isännän puoleen menivät kaikki vanhat miehet ja vaimoväki. Se mies oli peräti laupias hevoselle — ei koskaan ajanut hölkkää myötäleessäkään ja vaikkei ollut radalla koskaan ajanut, niin suitsimies oli hyvä . . . Nuorempi polvi taas piti Nippikalliota kokonaan sopimattomana, sanoivat, että sonni sille parhaiten sopii sekä hoidettavaksi että ajokkaaksi.

Ja siitä riitti tinkaamista ja arvostelemista.

Ja jännityksellä seurattiin sanomalehtiä, että milloin ilmoitetaan, sillä se tiedettiin, että lehdissä sen näkee jo ennen, ennenkun hevosmiehet ehtivät kilpa-ajosta palata.

Ja vihdoin oli. Oli selvästi sanottu, että Heinärannalle on ostettu kruununori 1,600 markan hinnalla ja „tulee sijoitettavaksi talokkaan Ville Jussilan luo kirkonkylään“ . . . Selvästi oli se sanottu ja pantu nimikin „Voitto“.

Ihmeteltiin. Ei ollut siis auttanut Vauhtilan Nissiä uusi turkkinsa, ei Välivainion Jaakkoa viinattomuutensa eikä sii-

voutensa. Mutta merkillisintä oli, ettei Nippikallion isännälle annettu, vaikka oli niin hyvä todistus kätilöltäkin.

— On sillä tuttavina Jussilan Vilelläkin herrain joukossa ja se sen teki, — arveltiin.

— Ja onhan se ollut radalla Villekin.

— Mutta ei se vaan semmoinen ajomies Ville ole kuin Nissi, sen minä takaan — vakuutti Ahmalan ruotiukko asian kuultuaan.

✽

Ja nyt alkoi tuskallinen odotus, että koska palaavat, että nähtäisiin minkälainen kruununori oli annettu. Väri oli jo lehdessä sanottu, tumma raudikko. Vaan minkälainen oli muuten? Oliko hyvän tapanen? Oliko minkälainen kululleen? Minkälaiset jalat ja lautanen? Oliko jouheva? Minkälainen käynnin lahja? Sillä hyvä kävelijä, se se sentään on talonpojan hevonen.

Ensiksi saapui kotiaan Nippokallion isäntä, saapui ärtyisenä ja kiukkuisena epäonnistuneelta matkaltaan. Ja oli hän keksinyt vähäsen valheen, jolla puolusteli onnettomuuttaan.

— Olisivat ne minulle sen antaneet — selitteli hän, — minulla kun oli kaikkein enimmäen todistuksia, mutta kun sitten näyttivät, että minkäläinen on hevonen, niin minä sanoin heti, että en minä huoli . . . Häntyri ja vihanen raato . . . jo sitä saatiin kaunis kruununori monen palavan perästä . . . Ja jalat sitten . . . käyrät kuin paininpuut eikä jouhia minkäänlaisia . . . Herrat kysyivät, että mitä sinä mies moitit tässä hevosessa, niin minä sanoin suoraan eläinlääkärille, että johan tuolla on valmiit patit . . .

— Patitko??

— Aika nystyrät jo. Minkälaiset niistä sitten tuleekaan, kun vaivaan joutuu. En minä vaan veisi tammaani sen kruununoriin luo, vaikka saisin koko orhin ilman . . . se on viljanen vissi . . .

Niin kertoi Nippokallion isäntä odotetusta kruununoriista ja pian oli huhu levinnyt ympäri pitäjää, oli levinnyt ja kasvanut puolta pahemmaksi.

Mutta eräänä lauantai-iltana myöhään saapui Jussilan Villekin kotiaan. Hänelle oli jo taipaleella kerrottu, että semmoseksi ja semmoseksi on „Voittoa“ haukuttu.

Mutta kun tuli sunnuntai-aamu, tahtoi kukin nähdä omin silmin ja omin käsin tunnustella . . . Nekin, jotka eivät olleet hevostmiehiä, innostuivat ja riensivät Jussilaan kruununoritta katsomaan. Ahmalan ruotiukko oli ensimmäisiä, keppi kädessä astellen ja itseksään höpisten ja muistellen entisiä aikoja, jolloin laskettiin juoksijalla kylää halki, että maailma lauloi . . .

Nuoria miehiä riensi parvittain ja eräässä joukossa näkyi Vanhalan leskiemäntäkin olevan. Jälempänä tulivat nimismies, virkansa puolesta, nuori pastori ja kaksi talonpoikais-ylioppiasta. Heidän seuraansa liittyi agronomi, joka sattui olemaan luentomatalla ja joka muutenkin oli innokas hevostmies.

✱

Talli oli täynnä väkeä ja Ville näytteli ja esitteli ja kehui, kehui „Voiton“ hyviä tapoja, kiitteli sen kauniita silmiä ja päätä . . . Ahmalan ruotiukko oli mennyt pilttuseen „Voiton“ viereen, tunnustellen ja ihmetellen.

— Aivan samannäköinen hevonen kuin kerran minulla, jonka ostin Kalajoen markkinoilla . . . on kuin olisi sama hevonen . . . Voi saakeli kun sillä hevosella taival katkesi . . . Mutta meillä olikin kolmen kannun nassakka kryyvätyä viinaa, kun . . .

Niin muisteli ja selitteli ukko, viinamieheksi tunnettu.

Mutta kun nimismies ilmestyi tallin eteen, niin Jussilan Ville käski muun väen poistua, että „ihmiset pääsevät sisälle“.

Ja herrat katseltuaan Voittoa, joka komeana seisoi pilttuussaan, seisoi karva kiiltäen kuin silkkinen kangas ja siroja muotojaan liikutellen, onnittelivat Villeä ja agronomi sanoi historiallisen juhlallisesti:

— Jaa—ah. Kun „Voitto“ on kuusikymmentä varsaa siittänyt, niin saatte sen omaksenne . . . On pulska hevonen, oikeaa supi suomalaista rotua.

— Niin on. Suomalaista rotua on. Nyt se saadaan tällekin perälle oikea hevosrotu, — arveli siihen Ahmalan ruotiukko, joka ei ollut poistunut tallista.

Mutta kun oli kylliksi asti katseltu, jalat ja muut jäsenet tarkasteltu, kutsui Jussi parhaat vieraat sisälle tuliaisille, kutsui Ahmalan ukonkin.

Ja kun oli pari, kolme puolta kuppia tehty ja haasteltu hartaasti hevosista yleensä ja juoksijoista varsinkin, tuli kysymys siitä, mitä olisi tehtävä Nippikallion isännälle, joka niin kelvottomalla tavalla oli „Voittoa“ haukkunut. Ja päätti Jussilan Ville haastattaa hänet. Ja kertoi hän samalla, että hänellä ja Vauhtilan Nissillä tulee myöskin tuima kärjäasia. Nissi oli herrain kuuluten häntä haukkunut kilpa-ajoissa kun ei muuta vihapäissään osannut . . .

— Mutta sen minä kuulin herroilta, että ei olisi Nissille annettu kruununoritta hoidettavaksi, vaikkei olisi ketään muuta hakijaa ollutkaan, — lisäsi hän.

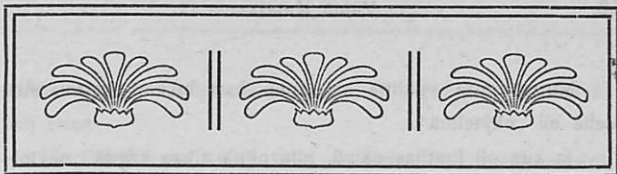
— Hyvin uskon — arveli tyytyväisenä Ahmalan ukko ja kumosi kuppinsa.

Jo alkoi tuntua olo hauskalta ja käytiin toistamiseen, ryyp-
pyjen välissä, Voittoa katsomassa; toivottiin sille hupaisia
päiviä ja terveyttä.

Ja vasta myöhään erottiin iloisina miehinä.

Saisi kuulla miten käräjillä käy?





UUSI VAALILAKI KÄYTÄNNÖSSÄ

*

Levisi huhu kylällä, että kansakoululla on joku kokous, johon sai mennä kenen mieli teki, että siellä puhutaan ja selitetään ja äänestetään. Ja kertoi huhu lisäksi, että vaimoväki varsinkin oli tervetullutta. Mutta tiesivät jotkut kertoa, ettei siellä puhuta kun uudesta vaalilaista, jota ei kukaan ymmärrä ja että esitelmän pitäjä oli Helsingistä mikä lie ollut „temokraatti“.

Mutta uutta vauhtia sai huhu, kun lukkari kertoi, että siellä oli „näytelmä“.

Ja kun oli joutilas päivä, niin olipa aikaa käydä „näytelmää“ katsomassa, sillä enemmistö tuntui olevan sitä uskoa, että „näytelmä“ siellä oli, mikä liekin. Ja alkoi koululle väkeä kokoontua, tuli vaimoväkeäkin laumottain, poikakuskia ja vakavia ukkoja sekasin. Useimmat eivät tienneet mistä tulee kysymys, mutta Eeli-Mikkolan Vante, joka oli kaupungissa käydessään asiasta kuullut ja muutenkin oli lukenut ja aikaansa seuraava mies, selitti kämmeniään levitellen, että: „se pitää esitelmän uudesta vaalilaista“.

Selitti sen ja kertoi lyhyesti vaalilaista mitä tiesi, kertoi ja silmäili ympärilleen juuri kuin ei kukaan muu asiasta tietäisi tai ymmärtäisi mitään.

— Niin . . . jaa . . . se on kysymys uudesta vaalilaista, — virkkoi välinpitämättömästi Erkkilän Jooseppi. — Minä olen sen jo tutkinut moneen kertaan . . . ja sitä paitse on siitä jo muilla paikkakunnilla ammon aikoja pidetty esitelmiä.

— Kuuluu olevan vaimokin tämän uuden lain mukaan yhtä suuri herra kun mieskin, kuului joku sanovan sieltä oven puolelta.

— Joo, saavat kyllä äänestää herrainpäivämiestä, mutta eivät ne saa huutaa ja kurkuta muuten enempää kuin ennenkään, tiesi Eeli-Mikkolan Vante taas selittää.

— Ei suinkaan sitä kaikille vaimoille ole yhdenlaista valtaa annettu, — lausui epäilyksensä Sillanpään emäntä, joka oli varakas leski ja oli aina etukynnessä miestenkin keskellä.

— Yhtä suuri on nyt ääni teillä, Sillanpään emäntä, kuin tuolla Olkkos-Kaisalla tuolla oven suussa, ei enempää

vähääkään, — vastasi siihen Erkkilän Jooseppi, ymmärtäväinen mies.

— Siinä vain valhe tuli, — riensi Sillanpään emäntä sanomaan, mutta oven suussa syntyi naurua ja hihitystä ja joku sanoi ääneen, että kuului kaikille:

— Olkkos-Kaisalla on valta huutaa, että maa tärisee.

Siitä sitten keskustelu vilkastui, kun tuo arveli tuota, tämä tätä. Ja koetti joku jakaa sukkeluusiakin.

Mutta etumaisilla riveillä istuvilla oli tullut kiivas tinka ja väittäly oli täydessä vauhdissa. Tinka oli syntynyt siitä, että Ollilan Isso, joka muutamia kuukausia sitten oli palannut rahamiehenä Amerikasta, tahtoi olla viisaampana kuin muut ja väitöksillään kumota toisten mielipiteet. Mutta kiivaasti vastusti häntä Eeli-Mikkolan Vante.

Ja kovin siinä sydäntyi kumpikin ja väittäly-into tarttui muihinkin ja oven puolessa jo kuului Tolos-Sakari kiroilevan.

— Sinulla ei ole äänivaltaa vielä ollenkaan, — sanoi Eeli-Mikkolan Vante Ollilan Issolle.

Se harmitti Isoa, koski hänen kunniaansa kipeästi. Hänelläkö ei olisi äänivaltaa, joka vasta joku viikko sitten oli kunnan säästöpankkiin pannut monta tuhatta markkaa!

— Minulla on äänivaltaa vähän enemmän kuin muilla, — hän vastasikin Eeli-Mikkolan Vantelle.

— Ei ole. Saadaan nähdä kun ääniluettelo tarkastetaan.

— Ja miks'ei ole? Vissiin sentähden, että taidan olla velassa jollekin... esimerkiksi kunnalle, sanoi hän ylpeänä Vantelle.

— Sinä olet ollut monta vuotta ulkomaalla ja semmosilta on äänivalta kielletty useammaksi vuodeksi...

— Minä olen veroni maksanut niinkuin sinäkin . . . vähän paremminkin . . .

— Ei se auta . . .

Mutta yhä enemmän sydäntyi Ollilan Isso ja kun ei muuta osannut niin rupesi soimailemaan. Siihen sekaantuivat muutkin ja kun alussa väittelyä oli ollut kysymys vaalilaista niin nyt jo oli ehditty Eero Kalskeen kivärijuttuihin.

Mutta oven puolella oli myöskin syntynyt tinka suntion ja Tolos-Sakaran kesken ja siihen sekaantuivat kaikki itsellismiehet ja mäkitupalaiset. Suntio, joka uskotteli olevansa erittäin tärkeä jäsen kirkonpalvelijain kirjavassa ketjussa ja muutenkin oli „maallisestikin“ oppinut, alkoi ensin hännäillä Tolos-Sakaria, ettei Sakarilla muka ole äänioikeutta, koska ei ollut verojaan maksanut, oliko koskaan. Mutta Sakari sai puolelleen kaikki jätkät ja muuan, joka oli nähnyt mitä *kansa* voi, huusi suntion korvan juuressa:

— Pian me hävitämme koko kirkon ja paistamme suntion vartaassa . . . vartaassa, niinkuin Kukkolan siijan . . . Minä olen ollut Rovaniemellä . . . niin minä kyllä tiedän, että jätkä se nyt on herra . . . hei pojat!

Siitä saivat Sakarin puoluelaiset uutta vimmaa ja mellastamisen halua ja yhä kiivaammasti väiteltiin ja yhä kovemmaksi ääni paisui.

— Olkaa hiljempää siellä oven suussa! — huusi joku sieltä etempää.

Mutta se äskeinen rohkea jätkä vastasi:

— Täällä saapi puhua yksi niinkuin toinenkin.

Ja väittely ja tingan halu tarttui vähitellen kaikkiin, että vähän ajan päästä oli koko kansakoulusali yhtenä ainoana

äänimerenä, jossa myrsky vimmatusti myllersi ja mellasteli. Mutta oli yksi, joka ei mitään virkannut, vaan itselleen naureskeli toisten huutoja ja haukkumisia huvikseen kuunteli. Hän oli tuon Taavettila-vainajan köykkysehkänen poika, Jooseppi.

Viisaasti vilkkuivat hänen pienet harmaat silmänsä, kun hän seurasi valkearintasen suntion ja pitkäsäärisen Tolos-Sakaran tuimaa tinkaa, vilkkuivat silmät ja suu hymysi . . .

Mutta Ollilan Issolla ja Eeli-Mikkolan Vantella oli tullut tosi ja vihassa vaahtosivat ja pauhasivat molemmat, koska „nokolla lämminneitä“ järkensä puolesta tiedettiin molempain olevan . . .

— Lyö! . . . Koskepa! . . . Satuppa kädelläsi! — huusi Vante.

— Nykäseppä sinä ensin . . . nykäseppä vähä . . . sinä maarotta ja paulakengän paikkaaja, — kiljui Ollilan Isso vastaan.

— Sillä lailla pojat! Iskekääppä yhteen! — kehotteli se äskeinen jätkä, Tolos-Sakaran puolustaja.

— Asettukaa hiidessä! — kuului joku vanhempi mies huutavan jostakin nurkasta.

Ja mikä kehotti, mikä kielsi, mikä nauroi ja mikä taivasteli, että tämäpä vasta elämää on . . .

Mutta juuri kuin pauhu ja huuto oli ehtinyt korkeimmilleen ja juuri kuin Ollilan Isso ja Eeli-Mikkolan Vante olivat iskemässä yhteen, kuului oven suusta huuto:

— Jo maisteri tulee!

Ja hän tulikin ja päästyään sisälle hän karjasi:

— Mikä hirmunen elämä täällä on?

Mutta sai hän huutaa toisen ja kolmannen kerran ennen-
kun pauhu taukosi, taukosi vähitellen kuulumattomaksi.

Silloin hän vielä kerran silmäsi ympäri pirttiä ja virkkoi:

— Tämähän ei ole . . . Mikä kauhea rähinä täällä oli?

Ei kuulunut vastausta.

Silloin nousi Taavettila-vainajan poika, köykkyselkäinen
Jooseppi ylös ja virkkoi:

— Täällä oli uusi vaalilaki käytännössä.

Virkkoi, iva suupielissä.





KUKA HERRAINPÄIVILLE?

*

Oli kuulutettu kuntakokous lauantaiksi sen vuoksi, että pitempimatkaisetkin tulisivat, — olihan seuraava päivä sunnuntai, lepo- ja juttupäivä.

Mitä asioita kuntakokouksessa tultaisiin käsittelemään ei kuulu tähän tarinaan. Mutta aamupäivästä jo alkoi väkeä kunnanhuoneelle karttua, mennä vätästeli vanhoja, vakavia ukkoja, kävellä vihmoi nuoria isäntiä ja hevosilla ajaen hur-

huttivat rahakkaat miehet. Kunnan huone alkoi täyttyä väestä ja tupakan savusta. Siellä saikin oleskella vapaasti ja reimasti, sai istuskella lakki päässä ja poltella tupakkaa.

Keskustelu oli varsin alussa kääntynyt politiikkaan, josta melkein jokainen oli eri mieltä. Tämä levoton, kummallinen agitaattorien ja lakkojen aika oli saanut kaikki mielet pois entisiltä rauhallisilta uriltaan. Sillä nyt sai nähdä senkin, että vanha vakava ja uskovainen ukko saattoi vimmastua aivan silmittömästi, jopa yritteli käydä toisen kimppuun keppineen . . .

Mutta nyt oli kysymys kuka valittaisiin kohta alkaville herrain päiville. Ja siinä olikin sellainen kysymys, joka kesti pohtimista ja arvelemista. Sillä itse kullakin oli oma miehensä, jonka tahtoi saada asiaansa valvomaan.

— Kyllä sinne kerran pitäisi saada semmonen mies, joka oikein ymmärtäisi meidän talonpoikain tarpeet — arveli oven suussa Vähälän Sameli, mutta ei häntä kukaan kuullut, sillä jokainen oli äänessä. Tämä kyllä kääntyi tuon puoleen, joka vieressä istui ja koki tolkuttaa, että minkälainen mies sinne pitäisi saada, mutta tuo, jolle hän asiaa selitti ei joutanut kuuntelemaan, vaan selitti hän taas vuorostaan vieruskumppanilleen, joka hänkään ei joutanut kuuntelemaan, sillä omasta miehestään hänkin teki selvää . . .

Niin pauhasi joka suu eikä kukaan joutanut kuulemaan. Itse kukin sai omiksi huvikseen suutaan soittaa ja miestäns puolustaa. Ei hänelle kukaan vastaan pannut, mutta ei myöskään kukaan ollut kuullut mitä hän oli sanonut ja ketä oli ehdottanut valtiopäiville.

Ja niin ääni kasvoi, nousi innostus ja sakenemistaan sakeni sikaarin savu. Sillä jokaisen huulissa tuprusi sikaari,

tuprusi ja tuoksahteli, kipenöivää tuhkaa ympärilleen varistaen, oli kuin luppaisen kuusen oksa korven pimeässä. Innostuneimmat olivat nousseet seisomaan ja pyörivät ja selittivät keskilattialla. Yhtä rintaa innostuksen kanssa sakeni sauhu, tupa lämpeni ja ilma kävi kehnoksi. Pyrki hikeä kiskomaan kakilakkien alta ja villaisten naapukkujen vieriltä. Jo keikahti lakki tuolla oikealle korvalle, tällä vasemmalle, noilla takarai-voille, näillä taas kokonaan päästä pois.

— Kuumapa täällä on . . . hohoh . . .

— Tuntuu olevan . . .

Penttilän paksu ja juureva isäntä, jolla oli kolmattakymmentä kyttyessä ja suuri mustanpuhuva syyli poskessa, oli jo väyksiin asti selittänyt ja touhunnut. Äänikin oli langennut kun yskä jo oli ennestään, ettei enään kun vähä kähisi. Hän koetti vielä viimeisillä voimillaankin. Mutta kun näytti, ettei häntä kukaan oikeastaan kuuntele, vimmastui ja suuttui hän. Kummia miehiä kun eivät kuuntele mitä hänellä on sanomista! Ja kuitenkin pyöri siinä hänen ympärillään monta sellaista, joka oli hänelle velassa. Ja kun hän oli päässyt suuttumaan kokosi hän kaikki äänivaransa ja kaiken loukatun ylpeytensä voimalla hän huusi, että savu hajosi:

— Valitkaa kuka hyvänsä, vaan semmonen se olla pitää, että se näyttää mieheltä etempääkin. Siinä pitää olla pituutta ja paksuutta, että näkyy . . .

— Juuri niin! Semmonen minunkin mieheni pitää olla! — kuuli hän takanaan sanottavan.

— Valitaan sitten tuo Penttilä. Ei täällä ole muuta noinkaan komeaa miestä, kuuli hän taas toisaalta sanottavan ja yhtäältä kuuli hän naurun tirksumista.

Silloin hän ymmärsi sanoneensa jotakin tyhmää ja kun näki nauravia naamoja ympärillään ärjäsi hän:

— Valitkaa vaikka perkele.

Ja sitten hän pyyhkäsi hikeä otsaltaan ja työntäytyi väkijoukon läpi pihalle.

Mutta tuvan muissa loukoissakin olivat keskustelut kiivas-tuneet, suut soivat ja kurkut pauhasivat, ja oven suusta tuntuivat vasta tulleet löyhkäilevän hokmannilta.

Korkeaniemen Aapo, joka oli maailmaa kulkenut ja paljon lukenut ja nähnyt miten muualla asioista keskusteltiin, koetti siinä ympärillä oleville esittää, että hän pitää puheen jos väki tahtois asettua ja kuunnella. Mutta koska tettiin, että Aapo, vaikka olikin viisasjärkinen mies ja tiesi paljon asioita sekä oli aika vikkellä puhuja, oli velanalainen ja viinaan menevä, niin Herralan Kustaa sanoi heti että:

— Tässä saa puhua kuka tahtoo, ei tässä anneta yhdelle enempää suun vuoroa kuin toisellekaan.

Ja Maaherran Heikki, joka oli kristitty ja jolla oli käyränenä kuin pulskimmalla metsolla virkkoi:

— Välipä niistä viinamiehen puheista.

Ja rähinää jatkui. Silloin muuan vikkellä poika, tuo Sammal-Kreetan Antti, joka oli ollut nuorisoseurassa, sanoi, lausui ilkkuen:

— Eikö sitä näin ohjelman ollessa väliin lauletakin . . .

— Huuti poika! — ärjäsi hänelle nuorisoseuran puolesta muuan sen jäsenistä.

Mutta huomaamatta oli sinne kunnan tupaan tullut outo mies, näytti vähä herrasmaiselta ja oli muutenkin muhkea. Ja ennen kun kukaan osasi aavistaakaan riensi hän perälle pöydän taakse. Ja vaikka kova rähinä vielä kuului ympäri tupaa ja ilma äänimerenä aaltoili, huusi hän, että kuului yli kaikkien muiden äänten ja rähinän:

— Arvoisat kansalaiset! Kun sattui näin sopiva tilaisuus, että osui väkeä näinkin paljon kokoon, niin minä tahtoisin jollakulla sanalla puhua ensi tulevien valtiopäiväin merkityksestä ja samalla esittää sopivia henkilöitä täältä sinne toivomuksianne perille viemään ja etujanne valvomaan. . . . Minä pyydän siis . . .

— Mikä sinä sitten olet miehiäsi? — kuului ääni väkijoukosta ja muu rähinä tuntui vaimenevan.

— Minä pyydän siis teitä, kunnioitettavat kansalaiset, että . . . jatkoi puhuja, mutta nyt kuului monesta suusta, että:

— Mikä sinä olet miehiäsi? Sano heti!

Mutta puhuja ei ollut tietääkseenkään vaan jatkoi puhettaan. Lähellä olevat kuulivat joitakuuta sanoja, mutta oven puolella syntyi niin äänekkäs keskustelu, ettei sinne saanut selvää puheesta . . .

Ja äkkiä kuului ympäri pirttiä: hän ehdottelee Horsluntia herrainpäiville.

Silloin syntyi vilkas liike väkijoukossa.

— Se on oikein! Horslunti herrain päiville! — huusivat Horslundin ihailijat.

Mutta toiset karjuivat:

— Ei Horsluntia . . . se on herrain hännän kantaja. — Ajakaa ulos tuo mies tuolta pöydän takaa!

Mutta ne, jotka olivat akkunan luona karjuivat:

— Elkää huutako! Olkaa hiljaa! Rovasti ja esimies tulevat!

— Mikä maailmanen elämä siellä on . . . niinhän siellä on kuin tapeltaisiin! Mikä kapina siellä on?

Ne joille rovasti teki kysymyksiänsä eivät vastanneet, naureskelivät vaan.

Silloin sattui taas tuo Sammal-Kreetan vikkellä Antti siihen, ja kun muut eivät vastanneet, niin hän paukautti sanoa rovastille:

— Herrain päville ne siellä miestä valitsevat!





PANKIN VARKAITA

*

Se on herättänyt maailman mainiota huomiota tuo kuuluisa pankin varkaus Helsingissä ja siihen kuuluvat murhat, tappelut ja muut mellastukset.

Tännekin meidän syrjäiseen kylään ovat lehdet siitä kertoneet ja suuri on ukkojen mielenliikutus ja tarkoin on asiaa seurattu, seurattu jännityksellä ja ennen kuulumattomalla intressillä. Ja niinä päivinä, joina ei lehtiä tule, on monta ihmistä

ollut kuin sairaana ja missä vaan kaksi ja kolme on yhteen tullut, niin ensiksi on tullut puhe siitä pankin ryöstöstä ja varsinkin vorojen kiinniottamisesta.

Pääkkölässä, johon tulee Helsingin Sanomat, sai kuulla juurta jaksain ja tarkoin kuinka menee. Viime sunnuntainakin oli kylän väkeä kokoontunut pirtti täyteen, oli isäntiä, emäntiä, mökkiläisiä. Kalamäen vanha vaarikin oli kömpinyt sinne, ja kylän vankin mies, Friikan Iisko, joka oli istunut linnassa tapelusta. Oli myös joukossa Einari Vitikka, joka ryöstöstä kuului olleen Norjan matkalla linnassa kaksi vuotta. Häntä kutsuttiinkin takana päin „Norjan Einariksi“, ja oli hän enemmän pelätty kuin suosittu kylän mies.

Pääkkölän Alfredia, joka oli kylän paras lukumies, ja kirjotusmieskin verraton, pyydettiin lukemaan ääneensä, että kaikki kuulevat. Silloin juuri oli se rohkea poika Tampereella saatu kiinni. Mutta ei saanut Alfred kauvan kerrallaan lukea, täytyi keskeyttää, sillä vähä väliä oli kullakin muistuttamista ja kysymistä.

— Mikä sen olikaan nimi? kysyi Norjan Einari.

— Kritsmanni kuuluu olleen, — vastasi joku hänelle.

— Kun ei lie samoja Kritsmanneja, jonka minä Norjassa näin.

— Mitä vielä. Tämä on nuori mies, ei tämä ole Norjassa käynyt, selitettiin Einarille.

— No luehan menemään, Alfred, että kuullaan kuinka kävi! — kehottivat toiset Alfredia.

— Ei sitä tiedä, jos olisi ainakin samoja Kritsmanneja — mustaverinen se oli sekin, jonka Norjassa näin, — sotki Einari itsepäisesti sekaan, häiriten Alfredin lukua.

— Taisitte olla sen Kritsmannin kanssa yhtä aikaa linnassa, — kuului joku Einarille sanovan ja silloin ei Einari sanonut yhtään sanaa.

— Tyhmä mies, kun antoi ottaa kiini siinä asemalla . . . olisi juossut jonkun pytingin alle, — muistutti Friikan lisko.

Mutta Pääkkölän Alfred oli päässyt hyvään lukuvauhtiin ja lateli tulemaan suun täydeltä, vaikka huomautuksia, muistutuksia ja kysymyksiä tehtiin joka haaralta.

— Voi saatana . . . jopa oli rohkea mieheksi.

— Ja sydämetön . . . Ei se poika hätäillyt . . .

— Lieneekö ollut hyvinkin vankka muuten?

— Ei se vankka, mutta niin sydämikkö ja raudanrohkea luonto, että tappoi ihmisen kuin variksenpojan . . .

— Vaan olipa sillä aseetkin semmoset, että tie auki pitää olla, kun semmosella paukuttelee.

— Vai yhdeksän henkeä . . . Herra Jumala, mikä tästä maailmasta tulee . . .!

Alfred oli lopettanut lukemisen. Kaikki oli lukenut mitä siitä asiasta oli nyt painettu ja lisää luvattiin.

Viimeinen näytös, eli se kun onnetonta rosvoa alettiin vesisuihkulla hätyyttää, herätti erinomaista huomiota.

— Jos silloin hoksasi hypätä akkunasta ulos niin . . . — arveli Friikan lisko.

— Kiini ne olisivat ottaneet, kun väkeä oli katu täynnä . . . Hullusti teki, jos akkunasta hyppäsi, — tutki Kalamäen vanha vaari.

— Eivät olisi uskaltaneet, kun toisessa kädessään olisi pitänyt tikaria ojona ja toisessa revolveria ja ampua räiskinyt

väkijoukkoon ja juossut pakoon. Niin minä olisin tehnyt, — innostui Norjan Einari selittämään.

Jahkailtiin siitä sitten kauvan aikaa, jotta miten olisi pitänyt tehdä, että noin olisi pitänyt . . . eikä näin . . .

Mutta tuli lopulta puhe siitä, että mitenkä Kritsmanni silloin menetteli, kun poliisikonttoriin tuotiin ja kun tikarilla iski sitä Palkevitsiä, että kurkku poikki . . . poikki kuin korte. Ja Milania ehti myöskin pistää . . . Siitä innostuivat kaikki niin, että liikkeelle lähtivät.

— Noin se kävi . . . noin ja noin . . . näytti Norjan Einari, pitäen puupalasta kädessään.

Friikan liskakin innostui.

— Ole sinä olevinas Kritsmanni . . . minä olen se Milani . . . Mutta kuka rupeaisi Palkevitsiksi, — esitteli hän ja oli kovasti haltioissaan.

Pääkkölän renki Kustaa rupesi näyttämään Palkevitsin osaa.

Koko pirtillinen innostui ja hauskaa oli.

Nyt tuotiin Norjan Einari poliisikamariin ja Friikan lisko ja Pääkkölän renki Kustaa alkoivat häntä tarkastaa. Kustaa löysi Einarin taskusta tupakkakukkaron, joka oli olevinaan revolveri . . .

Mutta silloin Einari sivalsi povitaskustaan puupalikan ja iski sillä Friikan liskoa kaulaan, että mäiskähti ja sysäsi samalla renki Kustaata rinnan alle, että Kustaa äänen päästi . . .

Einari oli niin innostunut osaansa, että yritteli päälle muillekin ja vetäsi Kalamäen vanhan vaarin tukasta ruomana lattialle.

Mutta Friikan liskolle oli tikarin isku sattunut liian kovin; hän karkasi Einarin kimppuun ja löi alleen lattialle, että paukkui.

— Vai sillä lailla sinä leikissä lyöt . . . vanha rosvo ja ryöväri, — sanoi hän ja puristi kurkusta Einaria.

— Päästä heti irti . . . sinä . . . vai haluatko vieläkin tiilinpäitä lukemaan. . . . Sinä se linnassa olet ollut, kiukkui Einari liskon rautakourissa.

— Elä päästä . . . elä päästä . . . Siinähän se juuri Kritsmanni onkin . . . Palkevitsiäkin löi liika kovin rinnan alle ja Kalamäen äijän vetäsi tukasta lattialle, — huusivat jotkut Friikan liskolle.

— Heittäkää helvetissä pois! — huusivat taas toiset.

Mutta Pääkkölän renki Kustaakin oli päässyt pönkilleen ja kun ei muuta hoksannut niin sieppasi vesisangon oviloukosta ja valeli jääkylmällä vedellä puikkaroivaa ja synkästi kiroilevaa Kritsmannia.

— Tuokaa ruisku . . . opetetaan tätä pankin varasta vähäsen! — ilkkui hän, vettä Einarin kaulaan kaataessaan.

Ukot nauroivat täyttä kurkkua, mutta Kalamäen vanha vaari huusi:

— Sitokaa kiinni se lurjus . . . Minä laitan sen käräjille . . . mokomakin Kritsmanni!

*

Mutta seuraavalla kerralla, kun kokoonnuttiin Pääkkölään sanomalehtiä lukemaan ei näkynyt yhtään noista yllämainituista miehistä. Joku ihmetteli, että miksikähän ne eivät ole saapuneet uutisia kuulemaan.

— Mitenkä ne tulevat! Kritsmanni on linnassa, muut tapetut ja loput lasaretissa! — huomautti Yrjänän huutoipoika, Riikan-Helmeriksi hoettu.





YKS' HELSINGIN PANKINVARAS

*

Jltahämärässä saapui kirkonkylän kestikievariin nuori, tummatukkainen ja mustaviiksinen herra.

Hänellä oli kaksi mustaa kapsäkkiä ja monta kummallisen näköistä pitkää rullaa kuin pyssynpiippua. Toinen kapsäkeistä varsinkin oli kovin raskas ja molemmat olivat hyvin lukitut.

Kievarin isäntä, joka kantoi kapsäkit sisälle, alkoi epäillä.

— Mistä se tämä herra on? — tiedusteli hän kyytipojalta, joka herran toisesta majatalosta oli kyydinyt.

— Ei siitä saa selvää . . . se on ummikko . . . eikä kuulu tahtovankaan mitään selittää matkastaan — tiesi kyytipoika.

— Oliko kova ajamaan? Onko se mustaverinen?

— Kirosi se suomeksi välistä, että saatana, ja nauroi ja viittoi käsillään.

Isäntä ja kyytipoika läksivät yhdessä sisälle. Poika ei vielä ollut saanut kyytipalkkaansa.

Aivan oikein! Pienonen mustaverinen mies. Ei tuo ollut suomalaisen näkönen vähääkään! Ja silmät kiiluivat kuin pirulla päässä ja muutenkin näytti niin levottomalta.

Mutta nähtyään pojan, kaivoi hän kukkaronsa esille, silmäsi päiväkirjaan ja maksoi kyytipalkan, antoi pojalle vielä puolimarkkaa juomarahaakin. Isäntä oli näkevinään, että herralla oli paljon rahaa ja että setelit olivat Venäjän rahaa . . .

Lempo soi! Kyllä taisi olla yks' niitä Helsingin pankin varkaita! Mustaverisiä ne olivat kaikki olleet . . . tämä on päässyt tännepäin karkuun . . .

Isäntä koetti tarkastella, että näkyisikö oudossa varkaan merkkejä, mutta ei saanut selvää. Paremmin näytti siivolta mieheltä. Liekkö ummikko!

— Onko reisaavainen yötä, vai joko lähдете yöksi ajamaan? — kysyi hän, mutta piti samalla tarkoin silmällä, ettei outo vaan asetta ota näkönsälle.

— Förstår inte, — vastasi outo, mutta samalla hän lähenei noita epäiltävän näköisiä rullia ja aikoi ottaa yhden käteensä. Isäntä säpsähti ja vilautti näppärästi porstuaan.

Ei ollut epäilemistäkään! Helsingin pankin varas oli!

Hän meni ja kertoi emännälle mikä vieras heillä nyt oli.

— Sillä näkyi olevan venäläistä rahaa iso kukkaro täynnä.

— Jos se lempo suuttuu, niin ampuu meidät kaikki, — selitelti ja epäili hän.

— Mitä se tahtoo? Onko se yötä? — tiedusteli emäntä.

— Se on ummikko. Ei sanaa ymmärtänyt kun puhutettiin... Pitää laittaa heti sana vallesmannille ja poliisille. On varotettu, kuulimme, vallesmanneja tarkoin katsomaan jokainen reisaavainen...

Mutta emäntä oli rohkeampi ja viisaampi kuin isäntä ja selväsanaisempi, sillä isäntä särki ärrää pahemmin kuin Lemun lukkari ja ässä sissutti kuin lipeässä.

— Annas kun minä käyn puhuttelemassa. — Sinusta ei saa selvää tuttukaan jopa sitten vieras, — tikasi emäntä ja läksi vierasta puhuttelemaan.

Koetti panna kaiken kielitaitonsa liikkeelle, että vieras ymmärtäisi.

— Varthan... se on, että mihinkä... Suola se on salttiavatuapröö... ja äkmanni... se on, että tahdotko munia... Ikke petala... se on, että terve tuloa ja äjöö on, että kiitoksia paljon... — muisteli emäntä mennessään.

Mutta emännän nähtyään alkoi vieras, joka kynttilän valossa selaili kirjaa, emännälle hokea:

— On nälkä... leipää, voita, maitoa, lihaa, juustoa... ruokaa...

— Ruokaako? — kysyi emäntä. Miks'ei. Sitä vain saapi. Te taidatte ollakin suomalainen?

Vieras ymmärsi, sanoi olevansa suomalainen ja matkalla Lappiin asti. Emäntä ymmärsi hyvin ja lähti toimeensa ruokaa vieraalle toimimaan.

Mutta isäntä oli mennyt vallesmannille asiasta ilmoittamaan ja kaikille vastaantulijoille sanoi, että jo oli yksi pankin rosvo satimessa, joten tarvitseisi tulla apuun . . .

Pelotti emäntääkin sentään. Nyt vasta hän muisti, että joku pankin rosvoista oli osannut suomeakin — niin oli lehdistä luettu. Ja olikin vähän oudon näköinen, tumma kuin mustilainen ja silmät kiiluivat kuin pakkastähdet . . . Ja kuka sen tietää, kuinka monta pistoolia sillä saattoi olla . . . Koetti nöyränä ja sukkelasti toimittaa ruokaa pöytään, ettei pääsisi pahentumaan . . . Mutta siivosti se näytti olevan, lueskeli kirjaa vaan ja haukotteli pitkään . . .

— Vassakuu! — käski emäntä kun sai kaikki valmiiksi.

— Jahaa, jaha, — sanoi vieras ja kaivoi povitaskustaan jotakin.

Emäntä oli pyörtyä ja alkoi rukoilla:

— Elkää Jumalan tähden . . . en minä ole teitä ilmiäntanut . . . voi hyvä isä . . .

Mutta hän rauhoittui kun näki, ettei vieraalla ollutkaan kuin pieni pullollinen paloviinaa.

Samalla kuului kolinaa porstuasta ja pihalta ääniä. Vallesmänni ja poliisi ryntäsivät sisälle ja joukko miehiä perässä, kovasti varustettuina . . .

— — —

— Hva fan? Är det du! (Mitä saakelia? Sinäkö se

oletkin!) — kuulivat he vallesmannin sanovan ja menevän paiskaamaan kättä pankin varkaalle.

*

Ja jälestäpäin kuulivat, että luultu pankinvaras olikin vallesmannin vanhoja tuttavita Helsingistä, maamittari, joka oli matkalla Lappiin.



POMMIN RESTTÄÄ

POMMIN HEITTÄJÄ

*

Maalaisetkin tulevat levottomiksi tänä rauhattomana aikana. Eikä se kummaa olekaan, kun joka viikko saapi sanomalehdistä lukea mitä hirvittävimpiä tekoja . . .

Varsinkin ovat pommit ja pommin heittäjät herättäneet „ansaittua huomiota“. Niistä kun ei saa selvää miten ja mistä ne ovat tehdyt, joilla sellainen yliluonnollinen voima on . . .

Aina kun joku uusi pommiräjähdyks, dynamitlöytö tai muu

sotainen tapaus luettiin lehdistä, arveltiin sen johdosta monet tunnit iltasin, ihmeteltiin ja manattiin tämän maailman pahuutta, ja sen lopun lähellä ennustettiin olevan . . .

— Kaikki merkit ennustavat maailman lopun lähellä olevan, — sanoi profeetallisesti ennustaen Vanhalan vanha vaari.

— Niin on. Niin on, — huokailivat ja myönsivät muut läsnäolijat.

Vuotilaan, johon Helsingin lehtiäkin tuli, kokoontui iltasin paljon kyläläisiä uutisia kuulemaan maailman menosta. Oli kuulijoiden joukossa nuorta, vanhaa, naista, miestä ja yksi yhtä arveli, toinen toista.

Vuotilassa oli ruotilaisena Kolu-Olliksi kutsuttu, mielenvikaa sairastava mies. Hän oli nuorempana paljo maailmaa kulkenut ja omantunnon vaivoissa hänen sanottiin mielenhäiriöön tulleen.

Ja kun iltakaudet luettiin ryöstöistä ja murhista, eivät ne näyttäneet Kolu-Ollia vähääkään liikuttavan, mutta kun hän kuuli pommeista puhuttavan, nauroi hän salaperäisesti penkillään uunin luota, nauroi kummallista nauruaan, pörröistä päättään pudistellen.

— Mikä se Ollia naurattaa? tiedustelivat muut.

Mutta Olli vaan naureskeli, ei sanonut syytä iloonsa, mutta välisti oikein ääneensä nauraa virnisteli.

Hän mietiskeli sekavissa aivoissaan pommia . . . hän kuvaili sen mahtavaa räjähdystä ja sitä, että miltä näyttäisi kun koko talo nousisi ilmaan ja sirpaleina putoilisi takaisin . . . Mahtavaa ja majesteetillista se olisi . . .

Pirttilän väelle oli Kolu-Ollilla vanhaa vihaa. Häntä oli Pirttilässä pahoin kohdeltu, oli kiusotettu ja ruokaakin oli vä-

hänlaisesti annettu eikä tupakkaa, joka oli Ollin parasta herkkua, saanut koskaan . . .

Hän oli jo pitkät ajat miettinyt miten hän saisi Pirttilässä aikaan semmosen räjähdysten, että isäntä ja pojat murskaantuisivat ja iso rakennus lentäisi sirpaleina ilmaan . . . Sen verran oli hän saanut käsitystä, että pommit sisälsivät haulia, hevosenkengän palasia, rautanauvoja ja kaikenlaista rautaromua . . . Niitä hän olikin kokoillut milloin mistäkin, niin että hänellä nyt oli varastossa iso asepurtilo, jonka oli kätkenyt rakennuksen alle.

Yökäudet hän mietti sitä pommin valmistamista ja kuvaili mielessään sen mahtavaa räjähdystä. Päivillä teki hän kokeita pihalla mäiskien pienemmällä kivellä isompaan . . . Se ei antanut toivottua ääntä, paukahti vaan ja iski tulta . . .

Mutta sitten sai hän pappilan nuorelta herralta haulia ja Takamaan Mikolta ruutia. Porvarista kerjäsi hän herneitä, nokesi herneet, kun ensin oli kastellut ne suolavedessä . . . Ne kovettuivat ja olivat kuin haulia ainakin. Sannasta teki hän lisää ruutia, sotkien hienoa nokea sekaan.

Kerran oli hän tavannut pappilan nuoret herrat vesilintuja ampumassa ja sai heiltä huomaamatta varastettua koko ruutisarven . . .

Riemuissaan meni hän varastopaikalleen.

Hän päätti ensin tehdä pienemmän pommin, koepommin, nähdäkseen kuinka se onnistui ja sitten vasta laittaa isomman, jonka sitten yön tullen kaivaisi Pirttilän nurkan juureen ja sytyttäisi . . .

Koepommin koteloksi hän valmisti vanhan huopahattunsa. Siihen pani hän rautanaulan kantoja, pieniä rautapalasia, haulia,

noetuita herneitä ja ruutia. Mutta ollen innoissaan ja toimesaan, panikin hän huomaamatta kaikki ruutivarastonsa koe-pommiin, muistamatta isompaa pommia.

Hän oli saanut päähänsä, että hän tekee kokeensa pirtin uunin päällä. Siellä se paukahtaisi parhaiten... ja talonväkikin tulisi näkemään ja kuulemaan mikä mahtava mies hän on...

Niillä viikoilla, joina hän pommia valmisteli, oli hän tavalista rauhallisempi, mutta syvissä mietteissä hän kulki, itseksensä naureskellen.

— Mikä sille lie tuolle Ollille tullut, kun se on kuin muuttunut, eikä enään ole niitä hullunkiiriä ollenkaan, — arveli eräänä iltana Vuotilan isäntä rengeilleen.

— Muuttuneen se näkyy käytökselleen. Joko rupeaisi mielenviastaan paranemaan, — sanoivat rengit.

Mutta paimenpoika Otto kertoi:

— Se kokoaa pieniä kiviä ja rautapalasia ja välistä puhelee yksinään ja hokee: pommi... pommi... anna, että sen valmiiksi saan...

— Höpiset poika!

— No eilenkin illalla puuhasi riihen takana — minä kurkistelin riihen luukusta — ja oli hattuunsa koonnut kaikenlaista roskaa... rautanaulan kantojakin näkyi olevan, — kertoi Otto tosissaan.

— Mitä se hupsu miettinee, — sanoi Mooses-renki välinpitämättömästi ja alkoi riisua kenkiä jaloistaan.

— Kuka sen tietää minkä vielä tekee... jos hyvinkin tekee pommin, — epäili toinen.

— Mistäs Matti ottaa, kun Matilla ei ole.

Mutta isäntä oli käynyt miettiväksi ja sanoi:

— Pitää sen Ollin hommista ruveta pitämään huolta. Kun yksin on, niin ehtii kaikkia miettimään. Missä se nytkin on?

Kun syysilta oli pimeä, käski isäntä paimen-Ottoa mennä huutamaan Ollia tulemaan maata . . .

Otto meni, huuteli pihalla, kävi navetan, riihet ja heinäladon, vaan ei sanonut Ollia kuuluneen.

— Äsken päivän puuttuessa se minusta liikuskeli leipomotuvan rappusilla, — oli muuan rengeistä nähnyt.

— Leipomotuvassa se näkyi tässä toissa iltanakin olevan. Unin takaa kolusi tulla, kun minä sisälle menin, — muisteli taas yksi rengeistä.

Ja kun kukin alkoi muistella, niin selvisi siitä, että Ollin hommat näinä aikoina olivat olleet salaperäisiä, ja että hän usein oli ollut tietämättömissä.

— Kyllä siitä pitää ruveta tarkempaa huolta pitämään, — sanoi isäntä ja he läksivät kaikin, paimen-Ottokin, leipomotuvan puolelle Ollia hakemaan.

— Hei! — huusi isäntä ovella. — Olli hoi, tule nukkumaan!

Unin päältä kuuluu rapinaa ja supatusta.

— Elkää tulko . . . tämä on koepommi! — kuulivat he samalla Ollin äänen uuninlaelta.

— Tuletko pois sieltä! Mitä sinä siellä toimitat? — kommenteli isäntä.

— Se paukahtaa heti . . . saatte kuulla . . . elkää menkö vielä . . . juuri heti . . . tämä on koepommi . . . Minä teen sitten isomman Pirttilän rakennuksen alle . . . Nyt se alkaa syttyä . . .

Samassa kuului kova pamaus, kauhea räkkäsy ja naula-
tuisku — ja Olli vierisi naamaltaan verisenä uunin taa . . .

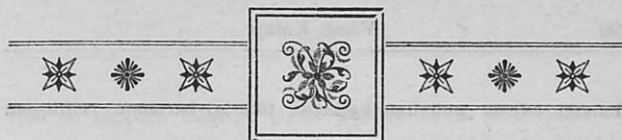
— Tappoi itsensä, hurja!

Mutta Olli ei ollut kuollut; naama, kaula ja kädet vaan
olivat verissä ja syvissä naarmuissa . . .

— Jahka minä sen isomman saan valmiiksi . . . niin Pirtti-
län rakennus nousee ilmaan . . . hoki Olli vaan, kun häntä
laahattiin uunin takaa.

Kolu-Ollia kutsutaan nyt kylällä „Pomminheittäjäksi“.
Tuskinpa Olli sentään saapi tilaisuutta jatkaa pomminvalmis-
tustaan.





KÄRÄJILTÄ

*

Korkea oikeus istuu suuren rakennuksen salissa, mutta pirtti on pitäjäläisten hallussa.

On aamu eikä oikeus ole vielä ruvennut istumaan. Mutta piha on täynnä hevosia, loimi selässä heiniä purra rouskutellen. Ja pirtti alkaa jo olla täynnä väkeä, jotka istuvat kuis-tissa jutellen ja selitellen, jotkut porstuassa kuiskailien asioistaan päättelevät. Tupakan savua on joka paikassa ja

kuistin ovesta puhaltaa katkeraa tikuria kartanon raittiiseen ilmaan . . .

Jo ovat saapuneet lautamiehetkin ja sikari suussa haukottellen istuvat mikä missäkin. Väki juttelee eilisistä asioista, miten menivät. Jotkut tappasivat, vaikka selvä juttu tuntui olevan. Mutta lautamiehet naureskelevat ja ovat viisaan näkösenä. Eivät salaisuuksiaan ilmase . . .

Keskustelut vilkastuvat, tupakan savu enenee, sakenee ja tunkee loukkoihin ja kattoon asti. Kahvipöytäkin on katettu suurine mustanpuhuvine vehnäspullineen ja punartelevine limonadipulloineen. Yhä äänekkäämpää puhelua alkaa kuulua: tuossa loukossa hierotaan sovintoa, tässä taas väitellään uudesta vaalilaista ja tuolla karsinan puolella puhuu joku äsken tapahtuneesta ryöstöstä.

Yhä tulee väkeä, toisista kylistä kaukaa, mistä lienevät. He ostavat hekin sikarit, tahtovat kahvia ja kun kuulevat, ettei oikeus vielä istu, niin sanovat, että hyvästipä sitä ehdittiin . . .

Siinä on tuttuja miehiä, kätellään, kuulumisia tiedustellaan ja naureskellaan . . .

— No eipä kuulu liikoja. Mitä tänne?

— Eipä tännekään . . .

— No täällä sitä ollaan taas . . .

— Joo . . . täällähän sitä saa istua, että istunlihat uupuvat.

Se on tuo hyvinvoipa lautamies, joka niin sanoo, tuo, jonka punanen puseron kaulus paistaa kuin merimerkki kallioisen rannan karikolta . . . Se on hyväntuulinen lautamies, punasia värejä rakastava . . .

Väkijoukon läpi pujotteleikse poliisi niinkuin orava par-taisen kuusikon suojassa, pujotteleikse, uudet kengät kiiltävänä.

Hän on näppärä mies ja jakaa kaikille hyviä neuvojaan, on kaikkien „altavastaajien“ puolella, mutta lohduttelee kantajiakin ja voittoa toivottaa. Ja hänen puoleensa käännetään kysymyksillä ja kaikkiin on hänellä vastaus valmis . . .

Tuo Frans Severin Köllinen näkyy nyt häneltä neuvoa kysyvän. Kuiskailevat, poliisin huulet ja viikset Frans Severin Köllisen korvan lehdellä, jossa heiluu lihan läpi pistetty korvarengas niinkuin ajoporoilla. Kuiskailevat ja välisti nauraa hykertävätkin.

— Ojaa . . . se menee hyvin . . . hyvä juttu . . . hyvä juttu, — kuuluu poliisi sanovan Frans Severin Kölliselle.

Frans Severin Köllinen on komea mies ja „niinkuin herat“. Rohkeasti taipuvat hänen viiksensä taakse- ja ylöspäin ja keikarimaisesti on saukonnahkanen lakki kallellaan päässä. Leuvan alta hohtaa viheriä sporttipaita punasine rusettineen ja liivin päällä heijailevat paksut kultaset kellonlingat. Sikari tupruaa suupielessä, tupruaa kuin kuiva kuusenoksa, kipunoita ympärilleen heitellen . . .

Frans Severin Kölliseltä on haastettu lapsen eläkettä ja sen asian vuoksi on lukuisa joukko todistajia haastettu. Se on tuo Kuusimäen Auroora, joka on alkanut ahdistella. Mutta Frans Severin Köllinen väittää kiven kovaan olevansa syytön. Saisi kuulla mitä todistajat tietävät, mutta Auroora vakuuttaa kyllä „viisaavansa“ asiansa toteen. Tässä täytyy ilmoittaa, että, vaikka muita ihmisiä ei näin keskinäisissä keskusteluissa mainita täydeltä ristimä- ja sukunimeltä, niin tekee siinä poikkeuksen juuri tämä Frans Severin Köllinen, joka aina mainitaan täysiltä nimiltä. On niin totuttu siihen, ettei se jää keneltäkään sanomatta. Vaikuttaneeko siihen sitten se, että

hän on niin komea mies, vai onko se hänen uljas, komenteleva esiintymisensä, joka antaa „respektiä“ — en tiedä.

Mutta sen näkee nyt että Frans Severin Köllinen on hiukan hermostunut asiansa vuoksi ja kun hän näkee uusia ja yhä uusia todistajia hänen asiaansa karttuvan, käy hän levottomaksi. Käy joitakuuta puhuttelemaan ja tarjoaa kahvit.

— Jaa, jaa Frans Severin — sanoo se äskeninen punapuseroinen lautamies — taitaapa sinulla olla tänään kova päivä tuon Aurooran kanssa . . . Ja naureskelee.

— Eikö mitä! Ei viattoman veri vapise! — arvelee hän, punoskelee viiksiään ja siirtää kätensä sitten kellon vitjoihin.

— Jaa, jaa . . . arka on paikka. Se on kovaa vaimoa tuo Auroora, — kiusottelee lautamies yhä ja Frans Severin tarjoaa hänellekin sikarin.

Se on herättänyt huomiota tämä Frans Severin juttu ja joutilasta väkeä on kosolta kokoontunut käräjäpaikalle kuulemaan, jotta miten käy. Aurooralla on hyviä vieraitamiehiä, kyllä siinä taitaa Frans Severin Köllistä, piintynyttä vanhaa poikaa, lujassa pitää ennenkuin Auroorasta selviää — niin arvellaan siellä etempänä, ettei hän kuule. Mutta hänelle itselleen vakuutetaan, että voitat sinä . . . voitat sinä! Niinpä se arveli äsken poliisikin.

*

On toinenkin juttu, joka pitäisi olla hupainen ja sitä varten on myöskin sekä todistajia että paljon muuta joutilasta väkeä liikkeellä.

Siinä on kantajana Aamos Abiel Jalkanen, uudistalokas, punanaamainen uljas mies. Hän kulkee kaha käteen, edes

takasin, pirtistä porstuaan ja kuistiin, käy pihalla ja palaa samaa vauhtia takaisin. Kukaan ei tiedä mitä hän oikeastaan edestakasin kävellä vihmoo, mutta ei hän vaan yhdessä kohden malta olla. Lakkaamatta höyryää hänelläkin sikari ja siipinä sivulla viuhtovat takin liepeet. Häntä tuntuvat jotkut kiusottelevan, härnäilevät ja pistosanoja sivumennessään su-pattavat.

— Mitä se tuokin hölmö alkaa käräjöidä, — kuulee hän jonkun takanaan sanovan, mutta ei tunne äänestä kuka niin sanoo.

Mutta hän saa puolustajia asialleen pirtissä, sillä koko oven puoli tuntuu pitävän hänen puoltaan. Ja niille, jotka lähinnä seisovat ja vakuuttavat, että sehän on selvä, että sinä voitat, niille pistoovaa hän sikaarit ja vehnäskahvit.

— Eikö olekin niin? — kysyy hän vielä varoiksi siltä punapuseroiselta lautamieheltä, joka tuntuu pitävän hänen puoltaan ja jonka hän myöskin on kahville käsenyt.

— Kyllä vaan se selvä asia tuntuu olevan, — vakuuttaa lautamies, suu täynnä nisua, ettei hanki puhua saattaa.

— No sitä minäkin, — arvelee Aamos Abiel hyvillään.

Siinä heidän vieressään on seisonut muuan isännän näköinen mies, osaaottavana kuunnellen Aamos Abielin ja lautamiehen keskustelua. Jo hetken kuluttua istuu ystävällisesti Aamoksen viereen ja tiedustelee, että minkälainen asia Aamoksella oikeastaan on?

Aamos ihastuu tästä osanottavaisuudesta ja tekee sijaa miehelle viereensä aikoen alkaa asiaan selitellä. Mutta kiitollisuutensa osotuksena tahtoo punapuseroinen lautamies puhua Aamoksen puolesta ja hyväksi, ja hän alkaa:

— Tämä kun nai sen Kaakkuri-Aapelin tyttären, Justiinan, niin Kaakkuri-Aapeli lupasi heti maksaa myötäjäiset, kolmatta tuhatta markkaa, kun ensimmäinen lapsi syntyy. Joo. No nyt, vaikka lapsi jo on kohta puolen vuoden vanha, ei Aapeli meinaa antaa penniäkään. Sanoo vain, ettei hän ole muuta luvannutkaan kuin Justiinan . . .

— Kuule pirua!

— Jo vain. Mutta nyt onkin seikka se, että Aapeli on neljän todistajan läsnäollessa luvannut . . . ja tämä Aamos saattaa sen „viisata“ . . .

— No voittaahan se Aamos sitten, että paukkuu, — sanoo vieras isäntä varmasti ja vakuuttaa sitä vielä moneen kertaan.

Aamos yhä enemmän ihastuu ja toimittaa kahvit vieraalle isännällekkin.

— — —
Väkeä on nyt pirtti kuin pistetty, liha lihassa kiinni ja puhelu on muuttunut äänekkääksi pauhuksi. Peräakkunan luo ja karsinan puolelle ei savun seasta näy montakaan täyttä ihmistä, vilahtelee vain käsiä, pitkävillasia naapukoita ja punasia, hikisiä naamoja niinkuin täpliä harmaan pohjan alta. Muutamat ovat joutuneet tuliseen riitaan, saavat puolustajia kumpikin, joukko joukkoa vastaan väitellään . . .

Muutamassa nurkassa juttelevat ikämiehet nyt tänä päivänä esiin tulevista jutuista. He tekevät jo päätöksiäkin, uskovat, että niin ja niin sen pitää käydä ja päättyä senkin Vintturin Santerin jutun . . . Ja vaikka heillä jo on vuosikymmenien kokemus siitä, että täällä pirtissä tehdyt päätökset eivät ole yhtäpitäviä niiden päätösten kanssa, jotka salissa tehdään — ovat toisinaan aivan vastakkaisiakin, — niin päätte-

levät he sittenkin, ja kun sitten kuulevat, ettei se niin men-
nytkään kuin he luulivat, niin sanovat vaan että:

— Jo me sanoimmekin, että niin se käypi.

Eikä yksikään myönnä, että *heidän päätöksensä* oli aivan erilainen.

Pihalla ja nurkkain takanakin on liikettä.

Tuo Sipulikosken Artturi, joka on haastettu viinan myyn-
nistä, se siellä liehuu kahakäteen, todistajia puhutellen. Ja on
Artturilla siisti pullo povitaskussa, josta nurkan takana tarjoaa
todistajille ja muillekin tuttaville. On pulloja muillakin ja usein
nähdään kaksi tai kolme viattomina miehinä kävelevän käymä-
lää kohden, muka luonnollisille asioille.

Niin on. Ja hauskaa on joka paikassa, niin pihalla kuin
porstuassakin, niin nurkkain takana kuin pirtissäkin. Hauskaa
on, eivätkä malta lähteä pois nekään, joilla ei asiaakaan ole.

Mutta aika kuluu ja kello alkaa olla yhdeksän. Kuuluu
jo joku pitkästyvän, että kummapa kun ei oikeus jo rupea
istumaan.

Niin silloin samassa remahtaa oikeussalin ovi auki ja
poliisi rientää pirtin ovelle ja huutaa niin, että kuuluu kuistin
läpi pihallekin:

— Lautamiehet sisälle!

Eivät ne ole niin hätäpoikia lautamiehet, haukotellen ja
karkotellen lähtevät, vielä mennessäänkin selvitellen kesken
jäänyttä asiaa.

Hetken kuluttua ilmestyy poliisi taas ovelle ja huutaa nyt
porstuassa ja kuistissa kuin riivattu:

— Palvelijatar Auroora Eerikintytär Kuusimäki, vastaan herrasmies Frans Severin Köllinen . . .

Hän avaa vielä pirtin ovenkin, huutaa sinnekin, että tupakan savu lainehtii . . .

Ja Auroora, asiamiehensä Niklas Ylimäisen kautta, ja Frans Severin itse puolestaan, rientävät oikeussaliin . . .

Ja jospa jätämme heidät sinne nyt tällä kertaa.





LAUTAMIESTEN PENKILTÄ

*

Dikeus on istunut koko päivän, ahkerasti, lomaa pitämättä . . .

Ilta on jo käsissä, mutta juttu on pitkä ja todistajia on vielä paljon kuulustelematta . . .

Lautamiehillä tulee tukalaksi ja vaikeaksi siinä penkillään istua: väsyttää ja haukotuttaa. Ajatukset eivät jaks seurata asiain kulkua ja todistajain puheetkin tuntuvat tulevan jostakin hyvin kaukaa, — josta ei kuulu kun jonkunlaista hyminää.

Ruumista raukasee tämä istuminen, särkee sääriä, pakottaa pakaroita ja unisina harhailevat silmät pitkin oikeus-salin permantoa . . .

Pääsisi pois, tuonne juttu-tupaan tupakoimaan ja tarinoimaan ihmisten kanssa! . . . Mutta siitä on vaikea päästä nyt enään, sillä tuomari on kyllästynyt lautamiesten alituisille ulkonäkynneille ja määrännyt, että se on vähennettävä. Ainahan heistä joku on poissa — siellä juttu-tuvassa levähtäen, tupakkaa poltellen ja tarinoiden — mutta toisten täytyy kiltisti istua paikallaan. Vaikka ei se oikeastaan ole istumista tuo heidän olonsa penkillä: mikä puoli nukuksissa, kyynärpäät polvia vasten ja kämmenet leukoja pidellen, etukumarassa torkkuu, mikä taas nojaa selkäänsä seinään, oikasee koipensa niin pitkälle kun ulottuvat ja haukottelee niin, että leuvat vaivojaan valittavat, mikä taas istuu kädet polvia vasten, pää retkollaan niitten päällä ja nukkumista tekee. Mutta tuomaria ja oikeuspöytää lähinnä istuva lautamies, vanha herrastuomari, on virkku ja valveilla. Tarkkaan seuraa hän jutun kulkua ja ja todistajien kuulustelua ja vilkkaasti liikkuvat hänen pienet mustat silmänsä, kun jutussa mutkikkaita kohtia näyttää tulevan.

Vaikein on Mäkikylän lautamiehellä, joka on lihava ja veltto ja rakastaa paljoa enemmän hyvää ateriaa ja pehmosta vuodetta kuin lain kuivia pykälöitä ja korkean oikeuden mehetöntä pöytää, josta ei hiirikään mitään nahkaansa saa. Nyt olisi hänen vuoronsa päästä tuulluttelemaan, mutta hän on yhtä arka kuin muuten on hyvinvoivan näköinen, hän pelkää tuomarin nuhteita eikä tohdi lähteä. Se Viukhola, joka nyt on „ulkona“ viiptyy niin riivatun kauvan . . . mitä viiptyneekin . . .

Häntä, Mäkikylän lautamiestä uuvuttaakin niin, että ihan tahtoo siihen paikkaan nukkua . . . Mutta hän kokee ponnistaa voimiaan, pönkkää silmäluomiaan ja välisti leimahtaa rohkea ajatus hänen mieleensä: hän vilahtaa ulos todistajan kanssa . . . ehkäpä ei tuomari osu huomaamaan . . . Kylmälän kylän lautamies, joka istuu hänen vieressään on nukkunut . . . kuorsaakin väliin . . . nukkukoon . . . väsyttää tässä muitakin . . .

Mutta Viuhkola ei vaan näy takaisin tulevaksi, vaikka jo on viipynyt toista tuntia . . . Semmonen lurjus . . . Kun ovi avautuu on hän kuulevinaan pitäjäläisten pirtistä kiivasta väitelyä . . . varmaan väittelevät politiikasta . . .

Ja Mäkikylän lautamies ikäänkuin virkistyy ja herää, sillä hän on tarmokas puoluemies, pitäjän ensimmäisiä „suomettarelaisia“. Hänelle kasvaa voimakas halu päästä kuulemaan mistä siellä on kysymys . . . Siellä ei mahda olla yhtään kykenevää miestä, joka hänen puoluettaan pystyisi „arvokkaalla tavalla“ ja perinpohjin puolustamaan . . .

Ja hän tuntee, että hänen rohkeutensa kasvaa . . . hän miettii ja miettii ja kun uusi todistaja käsketään oikeuteen ja entinen poistuu, nousee hän paikaltaan, kävelee vakavana ja juurevana, ja menee ulos ovesta samassa avauksessa kun todistajatkin.

Vankka vapauden tunne kuohahtaa sydämessä heti porsinaan päästyään, väsymys katoaa, velttous loppuu ja uni poistuu sielusta . . . Pirtistä kuuluu yhä tulisempaa väitelyä, kovempaa, kimakampaa ääntä sekaisin. Hän tempaa oven auki . . . Ovesta pullahtaa hänen silmilleen paksu pilvi sika-rin savua ja savun seasta näkee hän ihmisten päitä, pörröisiä naapukoita, kakilakkia ja naisten huivia, erottaa silmä hikisiä

punasia naamoja, nauravia toiset, toiset totisia kuin nouseva taikina. Ja ääntä ja sorinaa kuuluu, joku nauraa, nuo tuossa väittelevät, tämä selittää lakia tuolle . . .

Mutta hän pyrkii pöydän luo ja saa sikarin suuhunsa . . . Siinä se onkin pöydän luona kiivain väittely ja tulisin tinka, sillä siinä väitetään politiikasta. Joka puolueen miehiä on siinä: on maalaisliittolaisia, nuorsuomalaisia ja vanhoja, vakaantuneita „suomettarelaisia“ . . . Hän seuraa hetken keskustelua, joka on tulinen ja sekava, sillä kaikki puhuvat yhtä aikaa, toinen ei jouda kuuntelemaan toistaan, vaan jokainen syyttää suustaan minkä tietää puolueensa päiväpaisteisista puolista . . . Hän juo pullollisen lemunaatia ja selittelee kurkkuaan ja käy sille puolelle pöytää, jossa näkee muidenkin suomettarelaiden olevan. Häntä tervehditään ilolla ja vanhain miesten kasvoille ilmestyy tyytyväisyyden ja nuoruuden ilme. Sillä se on yksin hän, joka tässä sekavassa seurakunnassa on rennosti kantanut suomalaisen puolueen lippua silloinkin, kun muut harhailivat eksyssissään puolueiden umpisilla teillä. Hän tietää olevansa vaikuttava henkilö ja tuntee itsessään, että hän on vievä puoluettaan ilomarssissa voittoon. Sillä hänen puolueensa on syksyn ja talven kuluessa kasvanut, paisunut ja laajennut samoin kuin hän itsekin sekä sisällisesti, että ulkonaisesti . . .

Maalaisliittolaisia on enimmänsä ja enimmäkseen nuoria miehiä, innokkaita ja taistelunhaluisia. Vankkoja ja vikkeliä ovat nuorsuomalaisetkin ja kiivaita poikia kaikki. „Suomettarelaiden“ roikka taas on vanhempaa väkeä, valkenevia isäntiä ja joku löylyn lyömä mökin mies. Mäkikylän lautamies parasta koko roikassa.

Mutta kun Mäkikylän lautamies iskee kiinni erään nuor-

suomalaisen arvosteluun Danielson-Kalmarin pitämästä puheesta, vastaa hänelle nuorsuomalainen, joka on entinen tukkipoika että:

— Mitä tekin enään potkitte tutkainta vastaan . . . tuollainen, vanha lahonnut „puulaaki“ . . . Ettekö tiedä, että teidän puulaakinne ei enään ole „emä puulaaki“ . . .

Silloin kiivastuu Mäkikylän lautamies ja hän alkaa puhua ja selittää . . . sikari sammuu ja hän selittää, vakuuttaa ja viittoo leveällä kämmenellään . . .

Mutta nuorsuomalaiset nauravat hänelle vasten naamaa ja muuan virkkaa:

— Aivan niin. Tuo on kuultu jo neljätuhatta kertaa ennenkin.

Maalaisliittolaisten ja nuorsuomalaisten kesken on tullut riita valtiopäivämies Ahmavaarasta ja siinä on tosi kysymyksessä. Asiassa tosin koetetaan pysyä, mutta persoonallisia loukkauksia tuiskuu väliin molemmin puolin. Liittolaiset eivät hyväksy Ahmavaaran menettelyä maalaisliittoa kohtaan.

— Se on mies, joka soutaa herrojen venettä ja semmosta miestä me emme tahdo asioitamme ajamaan — sanoo muuan liittolainen.

— Mutta hän on etevä valtiollinen kyky, — puolustavat nuorsuomalaiset.

— On niitä muitakin kykyjä — syytävät liittolaiset vastaan.

Silloin koettavat „suomettarelaiset“ sekaantua keskusteluun, mutta siinä samassa tulee poliisi pöydän luo ja käskee Mäkikylän lautamiestä oikeuteen, sillä muita lautamiehiä on sukulaisuuden vuoksi „jäävissä“.

Se harmittaa Mäkikylän lautamiestä, harmittaa munaskuihin asti kun nyt juuri pitää poistua, kun keskustelun alkuun oli päässyt . . .

*

Mutta pöydän luona jatkuu tinkaa. Yhä enemmän karttuu väkeä ja yhä tulisemmaksi tinka käy. Pääasioista on siirrytty sivuseikkoihin ja persoonallisiin hyökkäyksiin. Vimma on niin suuri ja tinka niin väkevä, että tuskin kukaan muistaa mistä asiasta oli alettu ja mitä varten oikeastaan väitellään . . .

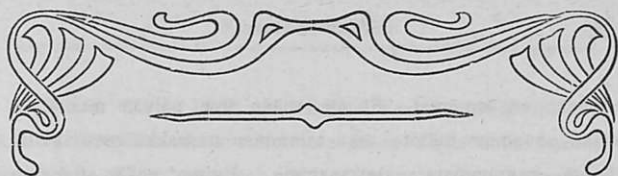
Ilta käy jo myöhäiseksi, mutta ei kukaan malta lähteä kotiaan. Väittelijät eivät tahdo antaa voittoa toisilleen ja ne, jotka kuuntelevat, ne eivät malta . . . ei vaikka. Kaikkia miellyttää tämä hauska ja sekanen tinka, joka kiivaimpain kesken on muuttunut melkein tappeluksi . . .

Jo viho viimein nousee korkea oikeus ja juoksu jalassa rynnistää lautamiesten lauma pöydän luo, hyvillään ja naurussa suin. Ja saatuaan kurkkuaan kastella liittyvät hekin väittelijäin parveen . . .

Ja sivu puolen on yö kun yleinen väsymys erottaa riitakumppanit.

Mikä puolue sitten lie voitolle päässyt?,





KUN VIINA LOPPUU

*

Motto: Vuonna kuusikymmentä kuus'
Tehtiin Suomeen laki uus'

— — — — —
Enkä tiedä mitä mun pitää näkemän
Vuonna tuhat yhdeksän sataa seitsemän.

Ne loppuvat nyt heti meiltä maalaisilta nuo hauskat kaupunkimatkat, kun hienoimmillaan humalassa sieltä palattiin, ilosia lauluja laulettiin ja „kaukana oli kavala maailma“. Aivan

varmaan ne loppuvat. Ei ole enään ilon päivää monta, ei enään povemme pullota, eikä tamminen nassakka reen sevilla kōnötä, kaupungista palatessamme. Emme enään niinkuin ennen palaa ilosina miehinä, rikkaina ja rentoina . . . Alakuloinen on mies ja mieli hapan, pää tyhjä, ja tylsä ja sydänkin hakkaa veltosti kuin ruutiukko . . .

Ainoan ilomme vievät — vievät viinakullan, joka sentään, niinkuin Jukolan Juhani totta puhuen sanoo: „on iloksi ja lohdutukseksi meille kaarneenpoikasille . . .“

Kaikki merkit viittaavat siihen, että hävityksen päivä tulee ja murheen päivä meille viinamiehille. Merkki tapaus!

Minua kauhistuttaa ajatellessani kaikkia hyviä ystäviäni tässä ja muussa maailmassa, ajatellessani tuonkin Prakkulan vaarin tunteita, kun hän, tuimana ja kivana miehenä astuu pitkin alastomia, äänettämiä kaupungin katuja, kahden puolen silmäillen missä anniskelu on, missä vähittäinmyynti ja missä . . . missä?

Ja kun hänelle nauretaan vasten naamaa ja akat portin pielestä huutavat:

— Herra jee . . . mistä se on tuo ukko, joka *kysyy viina-puttia* . . . herra jee . . . onko se hullu?

— Mikä lie maan tollisko, — huutaa toinen akka vastaiselta portilta.

Ajatella sitä mitä Prakkulan vaari silloin tuntee! Olisipa, että saisi pari hyvää puol'kuppista — sitä tisleerattua — että pääsisivät veret liikkeelle, niin näyttäisi noille ämmille eivätkö pakenis pöksänsä.

Toden totta. Tämä on rangaistukseksi meille miehille, jotka pitkän aikaa olemme herroina olleet ja niin kovin harvoin akkaväelle ryypyt antaneet. Nyt vaimoväki alkaa vuorostaan komennella ja „äänestää“, niinkuin muistelen Turun arv. poliisimiehen suomentaneen sanan oljud. Ilmanko Sepeteus kanttori, joka kuitenkin oli kohtuuden mies, sanookin: „Naisvaltikka on murheellinen merkki, — se maakuntain häviötä ennustaa. Roomassa, koska tämä ankara valta lankeemuksensa kallistui, hallitsivat portot, nartut ja naasikat ja mies vapisi . . .“

Ja niin käy meilläkin. Niin minä uskon. Viittaavathan kaikki merkit siihen . . . merimerkitkin . . .

Minä tunnen monta vanhaa miestä, jotka ovat toivoneet kuolevansa nyt tänä talvena tai viimeistään keväällä, ettei heidän tarvitsisi tuntea sitä puutetta . . . että pääsisivät näkemästä tämän katoovan maailman surkeutta. Luultavasti heidän rukouksensa kuullaan . . .

*

Kun ajattelen sitten sitä villiä riemua, jonka raittiusväki on tunteva! On oleva yhtä ainoaa jupileerausta viikottain — aivan varmaan . . .

Olen näkevinäni suuren salin raittiusväkeä täynnä. Siellä ilotaan. Voitto niin loistava on saatu, se huutaa pitää. Kadulle kuuluu loilotus ja laulu . . . Siitä kulkevat Prakkulan vaari ja Yliniemen Hermannin sivu . . . heistä tuntuu niinkuin kuulisivat tuttuja ääniä ja ennen kuultua loilotusta . . . Ilo ja riemu täyttää sydämen ja hauska aavistus ja toivo mielen. Siellä on vielä entistä hauskaa hommaa . . . kuulethan tuota

loilotusta... aivan samaa kuin ennen hauskoina päivinämmä...

He rientävät juoksujalassa kohti suurta salia.

Mutta portilla on poliisimies, joka sanoo:

— Ette te hyvät ystävät siellä saa ryyppyä.

— Mutta tämä ääni ja loilotus?

— Raittiusväki siellä riemuitsee...

*

Kaikista enimmänsurkuttelen kuitenkin hevosmiehiä...

Saadaan vaan nähdä, että ei ole parin vuoden päästä montakaan juoksijaa eikä kilpa-ajaja pidetä koko maassa. Sillä kuka on nähnyt hevosmiestä toimessa, ellei hän ole aamuryppyään saanut? Oletko nähnyt, lukijani, koskaan mustilaisen selvillä päin hevosia vaihtavan? Luuletko „Eino Vakaan“ jälkeläisestä tulevan juoksijaa, ellei sitä hutikassa vähä koussaile ja kuranssaa? Ja miten käy markkinain ja markkinamiesten?

Kuolevat kaikki! Markkinat ovat muistoina vaan ja ilokset hevosmiehet poistuvat, kuihtuvat ja kuolevat ikävään johonkin kauvas sydänmaalle.

*

Merkillisen unen on nähnyt naapurini Uudentalon Ville.

Hän oli ollut olevinaan kaupungissa, jossa ennen monta hauskaa oli pidetty. Oli ollut muitakin kotokylän miehiä. He olivat kävelleet pitkin kaupungin katuja. Ei yhtään ihmistä näkynyt liikkeellä. Entisen kapakan luona istuivat poliisit ja pelasivat korttia, sillä kesä oli olevinaan...

— Ikävä tässäkin tulee . . . olis' yksikään juopunut, että saisi edes haistaa miltä viina haisee, — oli yksi poliisista sanonut.

— Veisittekö hänet putkaan? — oli Ville kysynyt.

— Ei veikkonen! Etkö tiedä, että putkassa tätä nykyä säilytetään kaikkia muistoja entiseltä ajalta . . . Siellä on revityitä lakkeja . . . paripuolikenkiä, veren tahraamia nenäliinoja, tröijyjä, housuja, puukkoja, kiviä, tuolin ja pöydän jalkoja, särkyneitä nassakoita, korkkia y. m., y. m.

Vai niin, — oli Ville vastannut ja siihen oli herännyt.



... the first of these ... the second ... the third ... the fourth ... the fifth ... the sixth ... the seventh ... the eighth ... the ninth ... the tenth ... the eleventh ... the twelfth ... the thirteenth ... the fourteenth ... the fifteenth ... the sixteenth ... the seventeenth ... the eighteenth ... the nineteenth ... the twentieth ... the twenty-first ... the twenty-second ... the twenty-third ... the twenty-fourth ... the twenty-fifth ... the twenty-sixth ... the twenty-seventh ... the twenty-eighth ... the twenty-ninth ... the thirtieth ... the thirty-first ... the thirty-second ... the thirty-third ... the thirty-fourth ... the thirty-fifth ... the thirty-sixth ... the thirty-seventh ... the thirty-eighth ... the thirty-ninth ... the fortieth ... the forty-first ... the forty-second ... the forty-third ... the forty-fourth ... the forty-fifth ... the forty-sixth ... the forty-seventh ... the forty-eighth ... the forty-ninth ... the fiftieth ... the fifty-first ... the fifty-second ... the fifty-third ... the fifty-fourth ... the fifty-fifth ... the fifty-sixth ... the fifty-seventh ... the fifty-eighth ... the fifty-ninth ... the sixtieth ... the sixty-first ... the sixty-second ... the sixty-third ... the sixty-fourth ... the sixty-fifth ... the sixty-sixth ... the sixty-seventh ... the sixty-eighth ... the sixty-ninth ... the seventieth ... the seventy-first ... the seventy-second ... the seventy-third ... the seventy-fourth ... the seventy-fifth ... the seventy-sixth ... the seventy-seventh ... the seventy-eighth ... the seventy-ninth ... the eightieth ... the eighty-first ... the eighty-second ... the eighty-third ... the eighty-fourth ... the eighty-fifth ... the eighty-sixth ... the eighty-seventh ... the eighty-eighth ... the eighty-ninth ... the ninetieth ... the ninety-first ... the ninety-second ... the ninety-third ... the ninety-fourth ... the ninety-fifth ... the ninety-sixth ... the ninety-seventh ... the ninety-eighth ... the ninety-ninth ... the hundredth ...

... the first of these ... the second ... the third ... the fourth ... the fifth ... the sixth ... the seventh ... the eighth ... the ninth ... the tenth ... the eleventh ... the twelfth ... the thirteenth ... the fourteenth ... the fifteenth ... the sixteenth ... the seventeenth ... the eighteenth ... the nineteenth ... the twentieth ... the twenty-first ... the twenty-second ... the twenty-third ... the twenty-fourth ... the twenty-fifth ... the twenty-sixth ... the twenty-seventh ... the twenty-eighth ... the twenty-ninth ... the thirtieth ... the thirty-first ... the thirty-second ... the thirty-third ... the thirty-fourth ... the thirty-fifth ... the thirty-sixth ... the thirty-seventh ... the thirty-eighth ... the thirty-ninth ... the fortieth ... the forty-first ... the forty-second ... the forty-third ... the forty-fourth ... the forty-fifth ... the forty-sixth ... the forty-seventh ... the forty-eighth ... the forty-ninth ... the fiftieth ... the fifty-first ... the fifty-second ... the fifty-third ... the fifty-fourth ... the fifty-fifth ... the fifty-sixth ... the fifty-seventh ... the fifty-eighth ... the fifty-ninth ... the sixtieth ... the sixty-first ... the sixty-second ... the sixty-third ... the sixty-fourth ... the sixty-fifth ... the sixty-sixth ... the sixty-seventh ... the sixty-eighth ... the sixty-ninth ... the seventieth ... the seventy-first ... the seventy-second ... the seventy-third ... the seventy-fourth ... the seventy-fifth ... the seventy-sixth ... the seventy-seventh ... the seventy-eighth ... the seventy-ninth ... the eightieth ... the eighty-first ... the eighty-second ... the eighty-third ... the eighty-fourth ... the eighty-fifth ... the eighty-sixth ... the eighty-seventh ... the eighty-eighth ... the eighty-ninth ... the ninetieth ... the ninety-first ... the ninety-second ... the ninety-third ... the ninety-fourth ... the ninety-fifth ... the ninety-sixth ... the ninety-seventh ... the ninety-eighth ... the ninety-ninth ... the hundredth ...



ONNETON MIES

*

Hän luuli itseään onnettomimmaksi mieheksi nyt.

Ja kuinka vähäpätöisen asian vuoksi oli hän tullut onnettomaksi!

Tapaus on viimekeväinen, siltä merkilliseltä Snellmanin päivältä, jolloin nimiä suomennettiin ja muutettiin. Eihän tuo koko nimensuomennoshomma oikeastaan koskenut häneen en-

sinkään, sillä hänellähän oli isältään peritty siisti ja sievä suomalainen nimi Kokkare . . . Kustaa Kokkare.

Niin oli. Ja hän oli nyt saanut vakinaisen paikan opettajana väkirikkaan pitäjän kirkonkylässä. Ei muuta puuttunut kuin „kainaloinen kana“, sievä ja siro eukko, niin mies olisi kaikin puolin valmis alkamaan „elämäänsä“.

Mutta siinä se juuri olikin suuri kysymys. Sillä hänelle oli nimenmuutos tullut elämän kysymykseksi, kun se muilla vaan oli hupaista vaihtelua. Hänen morsiamensa oli nimittäin jo kihloihin mennessä lausunut toivomuksensa olevan, että Kustaa ensi tilassa muuttaisi nimensä joksikin muuksi sointuvaksi suomalaiseksi nimeksi. Kokkare nimen oli hän sanonut olevan niin hävittömän ruman, ettei hän, Henriika, missään tapauksessa tulisi sillä nimellä kulkemaan elämäänsä läpi . . .

Ja Henriika pysyi sanassaan, sillä hän oli kiinteä eukon ollen ja tahtoi heti alussa ottaa ohjat omiin käsiinsä. Ei ollut siis muuta neuvoa Kustaa Kokkareelle kuin muuttaa nimensä jos mieli saada rakastetun Henriikan omakseen.

Tämä oli kovaa aikaa Kustaa paralle. Yökaudet hän mietti ja oli kuin kahden tulen välissä.

Sillä se, että hän muuttaisi suomalaisen sukunimensä toisenlaiseksi, osoittaisi ensiksikin isän nimen halveksimista ja toiseksi oli pääkaupungin lehdissä tuommosesta kevytmielisestä menettelystä ollut pitkä kirjoitus, jossa sellaiset henkilöt leimattiin raaoksiksi ja oppimattomiksi, sivistymättömiksi tolvanoiksi . . .

Ja hän tahtoi kuitenkin käydä sivistyneestä, jopa oppineestakin miehestä. Mitä tehdä?

Tosihan kyllä oli, ettei Kokkare mikään kaunis nimi ollut — helvetistäkö se lienee isävainaja sen saanutkin, — mutta

olihan se nimi kuitenkin . . . Henriika oli sanonui senkin, ettei tuo nimi muutenkaan sovi hänelle — tuommoselle lyhyelle, paksulle miehen tallukalle ja ettei hän tiennyt yhtään ainoaa suomalaista nimeä, joka hänen korvissaan soisi niin hirveän rumalta kuin Kokkare . . .

Kustaa oli kaiken kevät-talvea miettinyt asiaa. Kerran oli hän ollut rovastinkin kanssa keskustelussa, sillä rovasti aikoi myös Snellmanin päivänä suomentaa nimensä. Silloin oli Kustaa rovastille ilmottanut aikoneensa muuttaa hänkin nimensä joksikuksi muuksi suomalaiseksi nimeksi . . .

— Mitä hulluja! — oli rovasti arvellut: Teillähän on jo suomalainen sukunimi. Näyttää lapselliselta ja tyhmältä mennä sitä muuttelemaan.

*

Eräänä iltana — Snellmanin päivä oli ihan ovella — olivat pitäjän herrat kokoontuneet kauppiaan luo nimipäiville. Oikeastaan kokoonnuttiin sinne keskustelemaan nimien suomennoksisista, sillä useimmat aikoivat nyt ruotsalaiset nimensä suomentaa. Ja oli kolmaskin syy, jonka vuoksi oli hauskaa mennä kauppiaan luo. Siellä nimittäin tarjottiin vielä totia vanhan hyvän tavan mukaan, tarjottiin aina nimipäivänä niin, että vielä toisena päivänäkin tuntui sekä sielussa että ruumiissa.

Sinne lähti nyt Kustaa Kokkarekin suuressa tuskassaan. Ehkäpä siellä saisi hyviltä ihmisiltä neuvoja miten menetellä. Ei kai ollut yhtään ihmistä joutunut tämmöseen hirveään piinaan nimensä vuoksi! Koskihan asia hänen elämänsä suurinta kysymystä.

Mennessään alkoi häntä pistellä vihaksi. Hän muisteli, että seminaarissakin joku irvihammas oli tehnyt pilkkaa hänen nimestään ja kerran kun hän vastasi väärin oli opettajakin — muuan lehtori — ivallisesti sanonut:

— Kovempaa, kovempaa kokkareta . . .

— Saatana, — tiuskasi hän ja potkasi kenkäänsä kärjellä viatonta kiveä, että se lensi toiselle puolen tien.

— Jos Henriika sentään tietäisi mihin hirveään vaivaan hän minut on asettanut, niin varmaan hän pyöryttäisi pyhät sanansa, — hän arveli.

Ja hetken kuluttua:

— Mutta hän näkyy olevan vääjäämätön . . . Olenhan minä kaiken talvea kirjeessä kokenut esitellä, että antaisimme olla koko nimen muuttamisen toistaiseksi . . . Voisimmehan lapsillemme antaa uuden sukunimen . . . Mutta ei hän tyydy siihenkään . . .

Ja kiivaasti keppiään heilutellen asteli Kustaa Kokkare kauppiaaseen päin.

Sinne olivat jo „muut herrat“ saapuneet ja keskustelu oli jo alkanut ja koski nimien suomennosta. Kaikilla muilla oli ruotsinkielinen sukunimi, paitse Kustaa Kokkareella.

— Sinä olet kuitenkin onnen poika, Kustaa, kun sinulla on suomalainen nimi . . . Me tässä emme tahdo päästä selvyteen minkä nimen ottaisimme, sillä niitähän on tuhansia sieviä ja sointuvia, — sanottiin Kustaalle ja toivotettiin onnea.

— Vaan se on niin ruma se minunkin nimeni, niin että minäkin olen päättänyt käyttää tilaisuutta hyväkseni ja muuttaa nimeni joksikuksi muuksi . . . ha, ha, ha . . .

Kustaa koetti nauraa ja oli olevinaan niinkuin hän olisi jonkun sukkeluuden sanonut. Hän toivoi toistenkin yhtyvän nauruun ja sanovan:

— Aivan oikein . . . aivan oikein! Niinhän tekivät melkein kaikki!

Mutta toiset eivät yhtyneetkään nauruun eivätkä virkanneet mitään.

Viho viimein puhui forstmestari:

— Minusta on joutavaa muuttaa nimeään, jolla kerran on suomalainen nimi . . . Joku kisälli ja sen semmoset tolvanat kyllä näkyvät niin tekevän . . .

— Sinä siis leimaat minut tolvanaksi, — kivahti Kustaa.

— En suinkaan . . . en suinkaan, — pyyteli forstmestari.

*

Mutta illempana, kun jo oli maisteltu ja alkoi olo tuntua hupaselta, ruvettiin taas nimestä keskustelemaan. Kustaa ja forstmestarikin olivat sopineet pois äskeisen ja rakkaina veljinä nyt puhelivat.

— Jos sinä nyt välttämättömästi tahdot muuttaa nimesi, Kustaa, niin voihan nimestäsi saada melkein samanlaisen, — sanoi Kustalle forstmestari.

— Sitä en ole tullut ajatelleeksi, — ilostui Kustaa.

— Voisithan lisätä nimeesi jotakin, että siitä tulisi vähä pitempi, — jatkoi forstmestari.

— Mitä esimerkiksi siihen sopisi lisätä?

Forstmestari selitti vakavana eikä Kustaa innossaan huomannut sitä hienoa hymyä, joka vilahti forstmestarin silmänurkassa.

— Minun kotipuolella on kylän — ei, koko pitäjän, — rikkaimman ja pulskimman talon nimi Iso-Kokkare . . . Tulin tässä ajatelleeksi, että voisithan lisätä tuon sanan „Iso“ nimesi edelle, kirjottaa sitten näin: Iso-Kokkare. Se minusta tavalansa osottaisi, että olet oikein alkuperäisiä suomalaisia . . . jonkun suuren, varakkaan talon poika . . . Niinkuin tiedät — ja sinä tiedät sen paremmin kuin minä, — että melkein joka kylässä on joku talo, pomompi muita, joita, erotukseksi pienentalollisista kutsutaan isoksi. On Iso-Mattila, Iso-Rouvala, Iso-Herrala, Iso-Kokkare, Iso-Mikkola j. n. e.

Kustaa riemastui forstmestarin kekseliäisyydestä. Itse ei hän ollut tullut sitä koskaan ajatelleeksi.

— Toden totta. Minua alkaa miellyttää esittämäsi nimi ja kun oikein ajattelen niin sopii se muutenkin, sillä isäni oli tosiaan ennen köyhtymistään Isolla-Kokkareella isäntänä . . .

— Arvasinhan minä . . .

— Mikä aasi minä olen ollut, kun tuota en ennen ole hoksannut . . . Luulenpa, että Henriikakin . . .

— Ahaa . . . vai on sinulla Henriika jo tiedossasi . . . Kas, poikaa vaan . . .

Ja forstmestari löi Kustaata olkapäälle.

Oikein tuntui hyvältä Kustaasta taas monesta aikaa.

Ja sen asian päälle maistettiin.

*

Seuraavana päivänä kirjotti Kustaa Henriikalle hommas-taan. Hän selitti laajasti asian, kertoi kuinka forstmestarin oli sanonut ja että kaikki muutkin ihmiset ovat hänen kanssaan yhtä mieltä. Hän siis toivoi, että Henriikakin, hänen

kallis, kaunis, hyvä morsiamensa, on hyväksyvä nimen, ja ettei enään ollut mitään estettä heidän avioliitolleen. He voisivat mennä naimisiin nyt aivan heti . . .

Mutta levottomana hän kuitenkin vartoi Henriikan vastausta. Johtui hänelle joskus mieleen, että olisiko ehkä forstmestari hauskemmakseen ja piloillaan vaan esitellyt Isoa-Kokkarettä hänelle nimeksi. Mutta eihän ollut forstmestari ivalinen ollut, vakavana miehenä oli puhunut . . .

Viikon päästä hän sai Henriikalta kirjeen. Puolihulluna pelosta ja suuressa tuskassa hän sen avasi ja kauhistukseensa hän luki:

— — — Sinä olet suurin hölmö, minkä koskaan olen nähnyt ja tuntenut . . . Nauravathan sinulle harakatkin ja ihmiset pitävät hauskaa kustannuksellasi . . .

Enempää hän ei *nähnyt* lukea. Hän tunsu itsensä onnettomimmaksi ihmiseksi koko maailmassa.

Sen hän vielä kykeni koululapsille sanomaan ja antoi luvan koko päiväksi.

Mutta ei hän ainakaan vielä ole nimeään muuttanut.

Eikä hänen rakastettua Henriikaansaakaan ole näkynyt . . .

Tuskin tuleekaan, Henriika nimittäin.



Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is arranged in several paragraphs, but the characters are too light to transcribe accurately.



Faint, illegible text at the bottom of the page, possibly a signature or a concluding statement, continuing from the bleed-through above.



SADEPÄIVÄNÄ

eli kuinka agronomi neuvoi heinäntekoon

*

Keskiviikossa jo oltiin.

Satanut oli sunnuntaista asti taas tälläkin viikolla. Maanantailliset niitoksetkin olivat luokona tuolla vainiolla eikä siitä näyttänyt tulevan poutaa vielääkään. Kumminta oli, että pohjoisesta näin monta päivää satoi.

Junnulan Olli makaili pirtinsängyssä, imi piippuaan ja mietiskeli. Hyvillään oli hän siitä, ettei hän ollut ottanut työväkeä

syömään ja makaamaan. Omin väkinensä oli heinää tehty ja jos tässä ilmat kuivaisivat, niin ei tarvitsisi palvelua palkkaväkeä. Kaksi oli poikaa, täyttä miestä, Ville ja Heikki, tyttäret kykenivät jo lu'on ottoon ja piika oli vankka ja sitkeä kuin saukko . . . Surkeammasti olivat naapurissa, Pertunmäessä, asiat. Kun aivan palkkamiehiä ja kalliita renkejä . . . Nyt saivat loikoa laiskana ja syödä, kelvottomat, joka aterian . . .

Olli nousi ylös. Katseli ulos akkunasta taivaalle ja haukotteli. Mihinkä lienevät kaikki menneet kun ei yhtään ihmistä koko talossa? Kylälle tietenkin pojat. Menkööt?

Hän laskeusi uudelleen vuoteelle, veti lakin silmilleen ja koetti nukkua . . . Se oli varma merkki kun häntä raukasi, että ei ole pouta käsissä heti. Mutta hän ei ehtinyt kauvoa unta herutella, kun naapuri, Pertunmäki, ja muitakin miehiä tuli pirttiin.

— Joko siellä näyttää ilma kuivavan? kysyi hän puheentaluksi miehiltä.

— Jo siellä kajastaa. Voipi se siitä kuivata, — vastasivat ja istuivat penkille tupakoimaan.

— Kajoksesta sataa kaiken päivää, arveli Olli ja nousi hänkin piippuilemaan.

— Jo se näkyi tulevan agronomikin, kestikievariin meni. Senhän piti pitämän esitelmä tänään, niinkuin on ilmoittanut, tässä talossa, — sanoivat miehet hetken kuluttua.

Junnulan Olli säpsähti. Hän ei ollut muistanut koko agronomiin tuloa. Lempo soi! Ja kaikki akkaväkikin raittilla!

— Niinpä tietenkin . . . niin vain . . . jo vain . . . niin ilmankin . . . — hoki hän ja alkoi riivatusti hakea takkiaan.

— Perhana olla, kun olin unhottanut koko asian. Onko sitä paljon luokoa . . . onpa tietenkin, — porisi hän mennessään muihin huoneisiin hakemaan akkaväkeä.

Pian hän sentään löysikin tyttärensä, jotka vieraskamariissa tutkivat maisemakortteja, ja antoi tulisia määräyksiä . . .

Sitten hän palasi pirttiin ja arveli:

— Saisipa kuulla mitä sillä nyt on sanomista. Kuuluu neuvovan heinän tekoon . . .

— No nyt ne kyllä hyvät neuvot tarpeen olisivat, kun sataa kaiket päivät . . . Menneen viikon kokonaan, — sanoivat miehet.

— Ei suinkaan se kuivamaan saa heiniä hänkään ennenkuin pouta tulee, — epäili joku.

— No saisi kuulua.

Ja sinne tänne arveltiin.

*

Agronomi oli nuori ja reipas mies. Käynyt jo Tanskasakin tutkimassa, että kuinka siellä puuhattiin. Ja palannut sieltä puolta viisaampana tietenkin kuin sinne lähtiessä. Selvillä oli hänellä kaikki konstit niin heinänteon kuin muunkin maanviljelykseen kuuluvan työn suhteen.

Mutta kiire oli hänellä nyt, sillä hän oli vähä myöhästynyt — oli tullut viivytyksi muutamissa paikoissa liian kauvan, joten tässä kylässä hänellä ei ollut aikaa pitkiin puheisiin. Mutta hän tahtoi kuitenkin neuvoa ja opastaa . . . oppimatonta kansaa . . . Sitä varten hän oli matkallakin. Hänestä näytti siltä, sen vähän mitä hän oli ehtinyt silmäillä tämän kylän vainioita ja viljelyksiä, että ne olivat huonossa kunnossa . . .

Mitä tuokaan on muuta kuin suoraa laiskuutta ja huolimattomuutta tuo . . . niinkuin tuossa naapuritalossakin näkyy olevan . . . että heinät annetaan mädätä kedolle . . . Mikä sen on nimi tuon talon?

— Pertunmäki, — vastasi Kelloniemen renki, kun kukaan muu ei puhunut mitään.

— Niin, se on suoraan sanoen sikamaista tuo tuommonen, — jatkoi hän ja käveli kaha käteen lattialla.

Isännät ja muut istuivat äänettömänä penkillä, lakkejaan käsitellen ja silmäillen permantoon. Tämmöstäkö tämä olikin? Kun alkaa haukkua heti kun taloon pääsee.

— Minkä niille tekee, kun sataa lakkaamatta, — sanoi Pertunmäki vihdoin, sillä hän närkästyi agronoomin moittivista puheista.

— Minkäkö tekee! — kertoi agronoomi ja katseli halveksivasti oppimatonta kansaa ja varsinkin Pertunmäkeä. Ja hän alkoi selittää heinäviljelyksestä ja heinäin kuivaamistavoista.

— Tanskassa, jossa viime kesän matkustelin, — sanoi hän ja hänen „ässänsä“ soi niin pehmeästi kuin silahkat saateessa, — olin tilaisuudessa näkemään (pitkä selitys) ja kauhin ilman tultua hajotellaan heinät kuivumaan . . .

Hän katsoi voitonvarmana isäntiä ja odotti minkä vaikutuksen hänen tanskalainen esitelmänsä tekee. Mutta ei näkynyt yhdenkään kasvoissa ihmettelyä.

Pertunmäki arveli:

— Sama se kuuluu olevan siellä kuin täälläkin, että pouta olla pitää silloin kuin heiniä kuivataan.

Toiset katseillaan myönsivät Pertunmäen olevan oikeassa. Se harmitti agronoomia ja hän alotti uudelleen:

— Tanskassa, jossa viime kesänä matkustelin . . . ja ässä taas suhisi pehmeästi kuin märkä riepu.

Sillä välin oli keskustellessa alkanut kajastaa ja pilvet näyttivät kuivuvan.

— Nytkin esimerkiksi — sanoi agronoomi taas — alkaa ilma kuivata . . . paromeetri nousee nousemistaan . . . tänään jo tulee hyvä luoko-ilma ja huomenna on pouta, että helisee . . . Hajotelkaa heinäne vaan kuivamaan.

Siltä kyllä näytti, että jo poudistaa, mutta Junnulan vaari, joka myös oli isäntien joukossa istunut penkillä arveli:

— Ei tule poutaa ennenkuin kuu syntyy.

Ja agronoomi katseli kelloaan ja sanoi, että hänen täytyi lähteä. Ja Junnulan Ollin kanssa he poistuivat muihin huoneisiin.

Isännät istuivat mietteissään, panivat tupakan palamaan, mutta ei kukaan puhunut siitä, mitä agronoomi oli neuvonut.

Mutta se tuntui olevan yhteinen usko, että ei siitä vielä poutaa tule. Pehmeät olivat vielä pilvet ja vaarat höyryivät.

— Kovinpa se tuo Särkivaara vielä tupakoipi — arvelivat.

Mutta agronoomin mentyä kylästä näytti pouta todella tulevan. Ja Junnulan Olli komensi koko väkensä heiniä hajottelemaan. Hän purki pieleksetkin ja haasiat ja levitteli kuivamaan.

Kummissaan hänen hommiaan muut katselivat. Pertunmäki seisoj kujalla ja mietiskeli:

— Poutaa se kyllä lupasi, vaan pahoin minä pelkään ja idän päällä on tuulikin nyt — eikä niihin herroihin ole luottamista.

Ja hän päätti ettei hän hajottele heiniään.

— Pouta nyt tulee! — huusi hänelle Junnulan Olli vainioltaan.

— Niinkö tekee! — huusi Pertunmäki vastaan ja painui kartanoon.

Mutta hossissa ja touhussa oli Junnulan Olli ja puheli hyvillään:

— Kyllä ne sentään nuo herrat tietävät . . . Kummaa kun on kuin olisi poudan matkassaan tuonut . . . No tietää sen, joka on Tanskat ja joka paikan matkustanut . . . Hullut kun eivät hajota heiniään . . . tuokin Pertunmäki . . . Ruokkii siinä laiskana neljää viittä miestä . . .

Mutta lyhyeen hänen ilonsa loppui, sillä pilviä, mustia ja uhkaavia, alkoi nousta taivaalle.

— Hirttää minut saapi, ellei nyt sade tule, — sanoi Heikki, nuorempi poika, ja samaa arvelivat toisetkin.

Jo alkoi Olli itsekin hätäillä, sillä selvää oli että sade siinä nousee. Mutta vähän siinä ehtivät enää koota, kun niin paljon olivat hajotelleet. Tuore tuuli jo tuntui ja vettäkin jo vihmoi.

— Mihin nuo mäkihaasion heinät pannaan? — huusi Ville isältään.

— Pankaa vaikka hornaan . . . Voi tuhannen sarvipäätä, kun niin paljon ehdittiin hajottaa, — mainoi Olli ja vihapäissään mennä köntti pihaan. Mutta silmätessään syrjään näki hän Pertunmäen seisovan kujalla ja olevan ikäänkuin hyvillään.





TYÖVÄEN LIIKETTÄ

*

Qllilaan oli tullut muuan mies etelästä päin ja ilmottanut pitävänsä esitelmän työväen liikkeestä. Ja erittäin oli sanonut, että hän puhuu köyhäin puolesta, itsellisten, mäkitupalaisten, torpparien ja palvelijoiden puolesta. Kuului sanoneen, että nyt alkaa uusi aika, ettei nyt enään tästä puolin tarvitse köyhäin yksin työtä tehdä, vaan tulee laki semmonen, että pitää rikkaidenkin ruveta hikoilemaan, jos tahtovat jokapäiväistä leipää syödä.

— Herrako se on?

— Kyllä se herralta vähän näytti, vaan piippua se näkyi polttavan ja käytti saapasvarsiaan nenäliinanaan, — selitettiin esitelmänpitäjän tuntomerkkejä.

— No ei se sitten oikea herra ole. — Oliko sillä partaa?

— On sillä vähän vaaleita haituvia huulen päällä.

— Ei se sitten ole oikea herra.

Lisäksi tiedettiin, että hän oli matkallaan pitänyt esitelmiä joka kylässä, jossa vaan sai kookkaan huoneen käytettäväkseen. Mutta se oli ollut hyvin vaikeaa, sillä ihmiset olivat arkaintuneet eivätkä kernaasti luovuttaneet huoneitaan tunte mattomalle esitelmän pitäjälle.

Mutta Ollilan isäntä, Mikko, paljon kokenut ja viisas mies, lupasi heti pirttinsä. Hän tahtoi kuulla mitä miehellä olisi sanomista työväen liikkeestä. Mikko oli lapsena ruojilla ollut, sitten renkinä, torpparina ja nyt oli ison talon isäntä. Hän kyllä tiesi mikä on työ ja miten sitä tehdään. Senvuoksi olikin hän utelias tietämään mitä miehellä olisi sanottavaa. Kuinkahan lujasta oli leipänsä ottanut? Ja oliko yrittänyt mitä lihasta lähtee? Ei vaan miehestä päälle osannut tietää oliko raskaampaa työtä tehnyt. Semmonen hoikkanen virpi ja kädetkin pehmoset kuin vanttuut. Muutenkin näyttivät Mikosta siltä, että tuskin oli päivääkään oikeaa työtä tehnyt. Silmät olivat kavalat ja kasvojen ilme hermostuneen vaihtelevaa.

— No jospa häntä sitten mekin saisimme kuulla mitä vieras työväen liikkeellä ymmärtää, — sanoi Mikko puhujalle, kun pirtissä jo alkoi väkeä kosolta olla.

— Saan kunnian kiittää, — kumarsi puhuja isännälle.

Ja niinpä hän sitten astui pöydän taakse ja alkoi asiaa selitellä . . . Hyvä hänellä tuntuikin olevan „ulostuonti“. Sanoja tuli peräkkäin ja välistä päällekkäinkin, että kummissaan kuunneltiin. Melkein maailman alusta hän alkoi, mutta merkillisen nopean harppauksen teki hän nykyaikaan.

Hän selitteli, että kuinka köyhä tässä maailmassa on aina alakynnessä, kuinka hänen pitää tehdä työtä jokapäiväisen leipänsä saadakseen, kuinka saa kärsiä vilua ja nälkää ja aina vaan olla rikkaamman poljettavana ja orjana.

— Mutta tästä täytyy tulla loppu, — karjasi hän kesken kaikkia, polki jalkaansa, nyrkkiä pui ja niisti nenäänsä . . .

— Tästä täytyy tulla loppu! — huusi hän toistamiseen. Työväen liike on nyt jo kasvanut suureksi vyöryväksi lumipalloksi, joka nuoskeaa lumen pintaa myöten vierii . . . vierii ja vierieessään yhä kasvaa, laajenee ja levenee . . . ja vierii yhä . . .

— Mihin se sitten pysähtyy? Mäen alleko? — kysyi Näsmanin Hermannin, joka ei ennen ollut esitelmää ollut kuulemassa.

— . . . työmies ei enään ole orja, — jatkoi puhuja. — Hän on tästä puolin oleva yhtä suuri herra kuin . . . kuin . . . ja senvuoksi rakkaat aatetoverit, tahtoisin nyt vielä tehdä selvää työväen liikkeestä yleensä muissa maissa, mutta erittäin täällä meidän kurjassa Suomessamme.

Täällä meille maksetaan niin peräti pienet palkat, että sillä hädin tuskin elää mies . . . Millä sitten elätämme perheemme . . . Mutta työväki on nyt suuressa liikkeessä . . . herroilta ja rikkailta omaisuus ja valta pois . . . sitä työväen liike tarkoittaa . . .

Puhuja levähti hetkisen, katseli sitten kuin sankari pitkin väkijoukkoa ja kysyi:

— Onkohan minua ymmärretty?

Ei kuulunut vastausta.

Mutta hetken kuluttua nousi Ollilan Mikko paikaltaan ja vakavana miehenä alkoi:

— Joo. Tämä on nyt puhunut työväen liikkeestä... juuri niin kuin ei tästä puolin kenenkään tarvitseisi työtä tehdä, vaan olen minäkin eläissäni nähnyt työväen liikettä ja tiedän mitä se on, ja enköhän minä tässä sitä saisi sanoa?

Esitelmän pitäjä luuli, että nyt hän tuosta ukosta saapi puolustajan asialleen, niin hyvillään kehotti:

— Olkaa hyvä!... Hauskaa kuulla...

— Niin, että se on työväen liikettä kun joka mies tekee työtä, että hiki hatusta tippuu, syö ansaitsemaansa ruokaa, perii palkkansa ja nukkuu yönsä rauhassa... se on työväenliikettä, eikä se, että kulkee jouten, kiertelee pitäjästä toiseen ja jaarittelee joutavia. Ja nyt kun olet kuullut, mitä täällä ymmärretään työväen liikkeellä (tässä kääntyi Ollila tuimana miehenä vieraaseen päin) niin alappa katsella kinttaitasi ja hommailla taipaleeseen... ja jos et halua uskoa suoraa puhetta ja nyt aivan heti, niin tästä kyllä saapi toisenlaisenkin kyydin...

Sen kuultuaan poistui puhuja pöydän takaa.

Eikä ole meidän kylässä sen jälkeen yhtään puhetta pidetty työväen liikkeestä.





KYLÄÄ HIIHTÄESSÄNI

*

Dn maaliskuun alkupuoli.

Hyvä suksikeli houkuttelee minut liikkeelle kylälle. Siellä onkin nyt paljon puhelemista näin ennen vaalia, joita suurena, historiallisena tapauksena odotetaan.

Täältä minun pirttini pihalta on kiva myötäle alas jokivarrella olevaan kylään. Tuota Tervaniemen peltoa pitkin potkasen menemään, läheltä riihtä, jonka pohjoispuolella on vankka

kinos. Siinä on hyppyriä kylliksi, että lennän suksineni monta syltää rikkomatta . . .

Ja vauhdilla kiitävät sukseni Tervaniemen navetan taitse maantielle, joka siinä juuri laskee luikertelevana mäkeä alle, josta kylä alkaa.

*

Tämä Tervaniemi on pohjosesta tullen kylän ensimmäinen talo. Vankka ja varakas talo. Se on merkillinen talo muutenkin, mallitalo kerrassaan ja esimerkiksi kelpaava monelle kylän talolle. Isäntä ja emäntä ovat jo ikäihmisiä, lapset, joita on neljä, kaksi tytärtä ja kaksi poikaa ovat vielä kotonaan kaikki. Tyttäret hoitavat karjan, pojat ja ukko muun työn tekevät . . . Hyviä, hiljaisia kunnon ihmisiä ovat kaikki, vaikka heitä kylällä „viisaat“ pitävät vähä hölmöinä, varsinkin tyttäriä jotka eivät ole joutuneet naimisiin, vaikka ovat jo siinä kolmenkymmenen paikoilla. Mutta sellaisia tyttöjä ei vaan ole muissa taloissa tässä kylässä eikä varsin toisessakaan. Eivät koreile Tervaniemen tyttäret „pluuseissa“ eivätkä „rimsuissa“; eivät kuulu mihinkään seuraan ja harvoin kylässä kulkevat. Mutta sitä ahkerampia ovat he kotonaan ja varmaa on, että se, joka siitä talosta emännän saapi, saapi kerrassa kelpo ja työtä tekevän ihmisen . . .

Merkillinen on talo siinäkin suhteessa, että se on ainoa talo koko pitäjäässä, johon ei vielä mitkään „aatteet“ ja uudistukset ole päässeet leimaansa lyömään. Siinä eletään vielä vanhan kansan elämää ja hyvää elämää eletäänkin. Ei ole separaattoria, ei niittokonetta, ei ole ukko suostunut mihinkään uuteen hommaan, oman päänsä pitää. Mutta kiltisti täytyvät

ukkoa puhutella, sillä onpa monen isännän velkakirja hänen punasen loukkokaappinsa laatikossa. Ja vaikka talosta ei viedä meijeriin maitoa ja vaikka heinä tehdään aivan ihmisvoimalla, niin enimmänsä saadaan Tervaniemessä karjasta sittenkin tuloa . . .

Tervaniemen väkeä on näinä aikoina koetettu oikein vasi-ten saada innostumaan politiikasta, mutta yhtä suuri jästipää on ukko ollut siinä niinkuin muissakin asioissa. Rovastillekin, joka on pitänyt velvollisuutenaan toimittaa ukolle Uusia Suomettaria, on ukko vaan arvellut, että:

— Ei niihin ole luottamista enempää yhteen kuin toiseenkaan . . . Enkä minä äänestä enkä pane tikkua ristiin ennenkun pääsen asian päälle . . .

Koetettiin tyttärille ja pojille. Kulki pappilan fröökynä lakkaamatta Tervaniemen tyttärille selittelemässä U. S. kainalossa, mutta mitäpä ne pässinpäät: olivat vaan sanoneet, etteivät he äänestä ketään ja nauraneet vaan vasten pappilan fröökynän naamaa. Yritettiin pojillekin. Mutta vielä huonommalla menestyksellä . . .

Tuossapa tuo näkyy Arviiti poika kujalla laittelevan heinä-häkkiä reen päälle. Käväsenpä tässä sivu mennessä Arviitia puhuttelemassa.

— No lähteekö se Arviiti äänestämään ensi perjantaina?
— kysyin.

— Olenpa ajatellut, että jos tuota lähtisi . . .

Mies oli siis ainakin muuttunut . . . Olisikohan pappilan fröökynä ainakin . . .?

Mutta Arviiti on tällä kerralla puheliaammalla tuulella kuin tavallisesti ja arvelee:

— Kävin tässä tuonnoin kuulemassa sitä Ahmavaaraa, kun hoettiin, että se mies se tietää asioita . . . ja tuntuikin tietävän . . . Jo minäkin pääsin käsittämään niistä puolueista, että mikä se mikin on . . . Olisi tässä minunkin kukkarossani tupakkaa . . .

— No tupakan tässä nyt sen asian kunniaksi saapi panna. Ja minä pistän piippuuni Arviitin kukkarosta ja antaun puheisiin. Arviiti on näinä päivinä kokonaan muuttunut: entisestä hiljaisesta miehestä on tullut puhelias ja innokas. Nuor-suomalainen sanoo hän olevansa ja aikoo Ahmavaaraa äänestää:

— Eivätpä joutaneet nukkumaan takapenkilläkään, kun Ahmavaara puhua paukutteli, — arveli hän.

— No mitä pappilan fröökynä?

— Kävi se eilen meillä, vaan kun minä sanoin, että eipä se taida minun mieleni nyt muuttua, niin ei enään virkannut mitään.

Ja muista puheista minä kuulin, ettei pyöritellä Arviiti poikaa enään mihinkään päin. Tuntuu olevan sen päinen mies, että tekee sen kuin aikoo.

— Kuuluuhan se taas olevan muuan suomettarelainen agitaattori. Salmelassa tänä iltana puheen pitää, — ilmoitan Arviitille.

— Vai vielä nytkin yrittävät . . .

— Meneekö Arviiti?

— Lempo sinne lähtenee . . .

Toivotan onnea Arviitille ja lähden hiihtelemään alas päin.

Tässä on Pullinki, pienonen, vähävaranen talo. Vanhimmat lapset ovat Amerikassa ja nuorimmatkin mikä missäkin maailmalla. Muuatta asiaa tulen ajatelleeksi sivu hiihtäessäni tuota Pullinkia. Se on pienin talo koko kylässä, mutta nuo vanhukset, jotka vieläkin elävät ja taloa hoitavat, ovat kaikkein suurimman lapsilauman kasvattaneet . . . kahdeksantoista yhteensä . . . Siellä ovat ympäri maailmaa jo kaikki, ja niin olen kuullut, ettei ole vanhuksilla heistä isoa iloa yhdestäkään ollut . . . Mitä se Jumala *sillakin* tarkoittanee?

*

Pullinkin naapuri on Järkkälä, siisti punanen talo.

Siinä ovat tyttäret ja pojat koulua käyneet ja vanhin poika on pappina. Mutta kyllä he vain ovatkin olevinansa ylpeitä ja pitävät itsensä viisaanpana muita ihmisiä. Ainakin siltä näyttää. Muuan tyttäristä, Elli niminen, kuuluu olevan kihloissa toisen pitäjän papin kanssa. Mutta hyvä mies on isäntä, Järkkälän Pekka. Järjestyksen mies ja harrastaa kaikkia uutta ja on uusien hommien uran aukasija . . .

*

Järkkälän naapuri on Ojala ja ovat talot aivan vieretysten. Ojalassa on nuori isäntä ja emäntä ja kovia politiikka ihmisiä kumpikin. Pitkin talvea on näiden naapurien, Järkkälän ja Ojalan, väen kesken ollut lakkaamaton jankkina puolueista, mutta nyt kun vaalit lähenemistään ovat lähenneet, on heidän keskinäinen sopunsa mennyt aivan pilalle. Eivät seurustele

toistensa kanssa ja sitä määrää on että hyvän huomenen toisilleen sanovat. Niin äkäsiä ovat molemmissa taloissa. Saapa nähdä leppyvätkö sittenkään kun nuo onnettomat vaalit ovat ohitse . . .

*

Niissä vaaleissa ihmisten mielet tuntuvat olevan. Joka ainoa, jonka tiellä kohtaan arvelee joko aluksi tai lopuksi:

— No ensi perjantaina se on ensimmäinen vaalipäivä . . .

*

Tuo se on kummempi mies muita tuo Maikkulan isäntä, tarkoitan, että siinä on henkeen ja vereen asti niin täydellinen suomettarelainen, että naurattaa. Kaiken talvea on hän ollut liikkeessä puolueensa asioita ja aatteita levitellen. Ei muuta ole joutanut tekemäänkään. Hyvä kuuluukin olevan puhumaan ja mainion selvillä on hänellä kaikki asiat. Ei hänestä, tuosta purevasta ja lihavanlaisesta miehestä, kukaan uskonut tulevan semmosta innokasta puoluepukaria. Ja sattuma se taisi hänet sodan rintaan pannakin. Oli syksyllä ollut Maikkulassa muuan meijeriherra, jonka tiedettiin olevan suomettarelaisen. Se herra viipyi melkein viikon Maikkulassa — ja pitkät olivat heillä olleet muut puheet, koskapa oli jäänyt separaattorikin korjaamatta. Ja kun herrä oli mennyt, oli Maikkulan Eemeli kuin uudesta kastettu eli miksikä häntä nimittäisi. Silloin alkoi jo „aatteistaan“ puhua, routavuosista ja tästä nykyisestä senaattistamme. Mutta kun ei hän saanut mitään aikaan omassa kylässään — sillä sen mitä hänellä oli sanomista, tiesivät muutkin, — suori hän sukset jalkoihinsa ja hiihteli pitkät

matkat laitapitäjään. Siellä olivat lyömättömät maat ja kiitolliset kuulijat. Ja niin kerrotaan nyt kylällä, että vähä väliä on Maikkulan Eemeli kirjottanut sille meijeriherralle, antaen tietoja kuinka hän työssään menestyy ja ilmoittaen missä määrässä hänen puolueensa kasvoi. Sillä — niin kerrotaan myöskin — tuo meijeriherra on ikäänkuin hoijakan vapa, jonka ympärillä töitä tehdään. Sen mukaan kuin vapa kääntyy, sen mukaan töitä tehdään ja piiriä laajennetaan. Mutta koska täällä pohjan puolessa ei ole kuuluviissa eikä näkyvissä toista niin innokasta ja sieväntekosta miestä kuin Maikkulan Eemeli ja koska hän kuuluu meijeriherraltakin saaneen suuret kiitokset innokkaasta, isänmaallisesta työstään, on hänelle annettu kunnianimeksi „Pohjoisnapa“. Ja se on suunnille samaa ja merkitsee sitä, että täällä pohjan puolessa on nyt Maikkulan Eemeli napana, että se on hän, joka kääntyy minne päin mieli tekee ja asiat näyttävät vaativan . . .

Jopahan näkyy olevan Eemeli kotonaan, poikki pihan näkyy menevän . . . ja tänne päin silmii . . . ja näkyy nyt puhuttelevan outoa miestä kuistin edessä. — Kun hiihdän aivan vieritse, niin kuulen Eemelin sille toiselle sanovan:

— Meidän on voitto oleva . . . isänmaa on pelastettava . . .

Niin isänmaallinen mies on Maikkulan Eemeli!

Vai luuletteko, että hän tyhjää on isänmaalle tarjonnut! Ei suinkaan. Sillä hän on painostaan kevennyt lähemmäs kymmenen kiloa — nyt tänä talvena kevennyt, hiihtäessään laukullinen „luvallista“ kirjallisuutta selässään, pitkin ja poikki pitäjää.

Eemeli Maikkulasta puhuessani muistan toisenkin kummituksen: tuon Yliniemen Susannan . . .

Tavallinen ihminen oli Susannakin viime syksyyn asti, mutta siitä saakka on ollut kuin lentävä lintu. Ei sitä uskoisi, että ihminen niin saattaa muuttua. Mikä lie ollut joku kristillinen asia, jonka vuoksi maailman mainio, ikuinen neiti Käkikoski kävi tässä meidänkin kylässä . . .

Ja hänestä se oppi Yliniemen Susannakin. Alkoi saarnata ja „tehdä selkoa“. Ja koska Susanna oli neiti Käkikoskella nähnyt komeat rillit ja koska hän uskoi, että rillit kuuluivat agiteeraustoimeen, hankki hänkin sellaiset ja silmäili niiden takaa samoin kuin oli nähnyt neiti Käkikoskenkin silmäilevän . . .

— Sopiihan nämät minulle? — oli hän kysynyt tuolta Auttosen Penjaamilta, joka on oikein komea poika, mutta suuri hulivili ja tyttöjen ystävä.

Mutta ei ollutkaan Penjaami vastannut, oli vaan pyrkinyt likemmä Susannaa, että hän ottaa ja halailee ja kukaties suuteleekin . . .

Mutta siitä oli Susanna suuttunut ja sanonut niin, niinkuin oli arvellut että neiti Käkikoskikin olisi sanonut.

*

Olenpa tässä mietteissäni hihtänyt useita taloja sivukin.

Nyt olen Pekkalan luona. Mitähän siellä Pekkalan vanha vaari miettinee? Olisipa sitä soma tavata, että kuulisi mitä ukko, vanha viinamies, näistä nykyajan asioista arvelee. Siinä on ollut kiva mies aikoinaan ja terve ja niin juoppo, että ei tiedä vanhempi kansakaan täällä semmosta, niin väkevää viinamiestä olleen. Entisestä talostaan on ukko saanut eläkkeen,

mutta vieläkin hän, kun osuu maille pääsemään, ottaa kovat ryppyt, niin parantumaton on, vaikka on jo liki kahdeksankymmentä ijästään. Hänen entiset markkinatoverinsa ja hauskat pomoveikot ovat jo aikoja sitten olleet maan mustissa mullissa. Hän, Pekkalan ukko, on tänne jäänyt ikäänkuin muistomerkiksi entisiltä ajoilta. Sillä verrattoman parempina pitää ukko entistä aikaa, jolloin ei ollut rautatietä, vaan hevosilla kuljettiin pyörryttävän pitkiä matkoja. Hämeen maassa on ukkokin monta kertaa käynyt ja mielellään muistelee matkojaan. On niillä matkoilla ryypätty, viikottain herkeämättömässä humalassa ja hauskaa on ollut . . .

Mutta tuossapa ukko tuleekin, keppi kädessä astelee.

— No päivää vaari. Mihin vaari nyt on menossa?

— Menen käymään Tikkalassa . . . Fransi kuuluu tulleen kaupungista ja oli pyytänyt tulla, että hänelläpä taitaisi löytyä puoleen kuppiin, — ilmottaa ukko naurussa suin.

Verrattoman vankka ja terve hän näyttää olevan vieläkin, vaikka sitä taitaisi olla melkonen lampi, jos kaikki viina olisi yhdessä mitä hän on juonut . . .

— Kun välistä, kun hyvin oli voitettu markkinoilla, juotiin kaksi ja kolmekin viikkoa, etten minäkään joutanut housuja ollenkaan jalkaan panemaan sinä aikana . . . Mitä ne tämän-aikaiset juopot . . . jonkun vaivasen litran . . .

Punanen on vieläkin naama niinkuin kuparikattilan kylki.

Kun sanon, että nyt ensi herrainpäivillä tulee laki semmonen, ettei koko maahan saa tuoda viinaa eikä myydä sitä niin naurahtaa ukko:

— Sen tehkööt . . . vaan on sitä ollut toisenlaista aikaa-kin . . . minunkin eläissäni.

Ja tyytymätön ilme naamassaan lähtee ukko köpyttämään Tikkalaan päin, jossa toivoo Fransilta puolokuppisen saavansa.

Olisi todella hauska tietää mitä hänestä tämä nykyinen raittiusväki arveleisi?

*

Mutta tuollapa tulee vastaan kaksi komeaa tyttöä... Alaniemen Sandra ja Junttilan Anna näkyvät olevan. Kylän pulskimpia tyttöjä. Sandra se kuuluu olevan salakihloissa tämän nykyisen opettajan kanssa, vaan ei kuulukaan Alaniemen ukko vävyksi pyrkivästä pitävän... Niin on sanottu... Mistäpä minä tiedän onko tosi...

Junttilan Anna on minusta vielä mieluisempi neito kuin Sandra. Anna on vikkellä tyttö, hyväpäinen ja lahjakas. Kansanopistossa oli ollut ja kosijoita kuuluu olevan vaikka kuinka paljon, vaan ei ole vielä kukaan kelvannut. Ketä sitten vartonee? He ovat kumpikin innokkaita nuorison rientojen kannattajia ja Anna varsinkin pystyy vaikka mihin. Pitää nuorisoseurassa puheitakin, että paukkuu...

He seisauttavat puhelemaan ja Anna sanoo:

— Mutta eikö se ole kauheaa kun se Pohjoisnapa (tarkottaa Maikkulan Eemeliä) on siellä hiihtoretkellään saanut kaikki suomettarelaiseksi! Senkin syöttiläs... Vaan tänne on nyt juuri tullut koululle kaksi nuorsuomalaista ylioppilasta Helsingistä... Ja heidät meidän pitää saada puhumaan tuonne syrjäkyliin, vaikka mikä olisi... Me olemme juuri Sandran kanssa koululle menossa... Lähde nyt mukaan sinäkin... Pitää meidänkin jotakin toimia... Suomettarelaiset liehuvat kuin paha henki joka paikassa... Nytkin taas on tullut

muuan agitaattori jo Salmelaan . . . Tänä iltana kuuluu puheitaan pitävän . . .

Anna on innossaan, puhuu lämmöllä, että posket punottavat . . .

— Palaa nyt takasin sinäkin! — pyytää hän vielä. — Vaalit ovat juuri ovella, emmekä oikeastaan ole mitään toimittaneet.

Jo innostun minäkin.

— Jospa häntä palaa takaisin, koska on näin komeita kumppaneitakin . . .

— Ole nyt! . . .

— Sandralla sinne koululle taitaa olla muutakin asiaa . . .

— Joko taas! . . .

Me lähdemme koululle päin. Kirkas, kaunis on maaliskuun päivä ja taivaan sini jo kevättä tietää, huikasevan valkosilta paistavat lumiset vaarojen laet kahden puolen valtavan joen uomaa ja metsä niiden kupeilta pohottaa lempeän vihreältä . . .

— On niin kaunis, tämä Suomenmaa, tämä isäinmaa . . . on niin ihana koko Pohjola ja taivas niin sininen ja sileä . . . — sanoo Anna ajatuksissaan, kun nousemme koulun pihaan.





KEVÄÄN ENTEITÄ

*

Jopa tulit tuttavani,
Vares vanha ystäväni.

Eivät tietenkään ihmiset siellä, jossa kaiken talveakin kuulevat vareksen kajahteleavan passon, osaa tuolle hauskalle linnulle oikeaa arvoa antaa . . .

Taitavat vihatakin sitä harmajan palttoonsa ja räähkyvän äänensä vuoksi.

Mutta meille on vares ensimmäinen kevään merkki, samoin kuin se syksyisin on viimeinen lähtijä, pelatessaan vaakkuilevaa valssiaan riihen katolla lähtöpäivän aamuna. Me olemme oppi-neet sitä rakastamaan ja vaikka ei vareksen „soitto olekaan suruista tehty“, niin viehättää sen ääni kuitenkin rakastavais-tenkin korvia. (Muistelkaamme vään millä erinomaisella kun-nioituksella ja antimella vares ilonsa ilmaisi Jukolan Juhanille-kin, koska Juhani istui Männistön Venlan kanssa pellon pienta-reella. Oikeastaan se oli Eeron unta, mutta luultavasti siinä kuitenkin oli totta toinen puoli.)

Tässä kun oikein ilmat lämpesivät, lumi alkoi sulaa ja eteläinen tuuli, sanoivat muutamat:

— Kesän se tästä tekee.

Mutta siihen toiset heti vastaan:

— Mitä hulluja. Eipä vielä ole kuulunut eikä näkynyt varestakaan, vanhaa ystäväämme.

Mutta nyt se on tullut. Se oli ensiksi nähty pappilan tunkiolla, jossa tietävästi aina on viljemmälti „ylösleikkauksia“ kuin muualla. Hyvä mieli tuli kaikille, sillä nyt saapi varma olla, että kesä tulee, vares vanha ystävämme on sen tulollaan ilmottanut.

*

Tietenkin niitä on muitakin kevään enteitä, merkkiä maassa ja taivaalla. Jurttulan vaarin vasemmassa nilkassa ja monessa muussa paikassa, jotka kaikki suloista suvea ennus-tavat. Mutta kummallisinta on, että taatuimmatkin merkit välisti pettävät, varminkaan kevään enne ei pidä paikkaansa. Onhan tapahtunut, että vaikka vareskin on saapunut ja alkanut

pesäänsä valmistella, onkin tullut takatalvi, joka on kestänyt monta viikkoa. Yhtä epävarmoja ovat taivaan ja maan merkitkin, vaikka niihin vanhat luottavat ja niistä nousevillekin polville ilmoittavat. Ei ole Jurttulana vaarin niikan pakotuksestakaan aina taikaa. Saattaa olla suoja ilmoja viikon kaksi, vaan sitten alkaakin yökylmiä ja päivillä kuostetuulia, ja niistä ei Jurttulana vaarin jalka tiedä mitään.

Mutta minulla on varma merkki, kevään enne sellainen, joka ei koskaan petä. Otan ja juttelen sen nyt, että muutkin kuulevat ja siitä tietävät avovettä odottaa ja valmistella kevättä vastaan ottamaan.

Saattaa olla vielä täysi talvi, pakkasiakin pitää melkosia, ei ole päivä viitiä rikkonut, sanalla sanoen, täysi talvi on vielä olemassa. Silloin jonakin päivänä näet pitkän rivin tukkipoikia kävellä vihmovan tukkijoelle päin. Eillimmäisillä ovat laukut seljässä ja laukun kielen päällä komeasti välkkyvät uudet, vasta kiitettävällä tavalla voidellut tukkisaappaat.

Ne astuvatkin reimasti, millä hattu, millä vanha kakilakki päässä.

Mutta jälkimmäiset ovat köyhempää sakia. Heillä ei ole laukkuja, joka on tukkipojan valtakirja. Ei näy heillä uljaita, uusia tukkisaappaitakaan. Mustassa säkissä on heillä „maalista tavaraa“ mitä on ja veltompi on heillä käyntikin.

— No nytkö jo tukkijoelle? Talvihan nyt vielä on!

— Niin on. Mutta ensi viikolla on kova suvi, joka kaikki pikkujouet tulvilleen nostaa, — vastaavat he.

Ja sen olen merkinnyt, että siitä päivästä saapi alkaa kevättä toivomaan ja epäilemättä se tuleeikin. Niin, että tah-

doin vaan lyhyesti sen tässä sanoa, jos sattuisi niinkin tietämättömiä, etteivät sitä jo ennestään tiedä.

*

Nyt tänä kevännä on ennustettu varhaista kesää. Ja siltäpä taitaa näyttääkin. Mutta minä epäilen. Ei ole näkynyt yhtään tukkipoikaa vielä liikkeellä.

Tuskin kenellekään on käynyt niin hullusti kuin Mustapään lisakille, joka on vihollisen visu ja saita, rahan ahne, että vapisee kun näkee markan.

Kuinkapa kävi?

Kävi niin, että oli lisakilla heiniä kosolta myydä. Kävi ostajia, koska monelta taholta valitettiin rehujen puutetta. Mutta eipä myynyt lisakki, veren hintaa heinillään piti ja pitkää kevättä ennusteli. Silloin mietittiin miehissä, että mikä konsti lisakille tehtäisiin, että myisi heinänsä tavallisesta hinnasta. — Ja hoksattiinkin konsti.

Tuli lämmin päivä, vainioilla jo päiviä näkyi ja kujat olivat paljaana. Silloin pantiin lähetystö lisakin luo. Ja lähetystön asiana oli valehdella lisakille, että västäräkkiä on jo nähty ja että on jo täysi kesä Oulun puolessa, lehmätkin jo laitumella.

lisakki uskoi, hätäntyi ja arveli:

— Taisivat jäädä minulta heinät myymättä. Voi peto kuitenkin! Vai on jo västäräkki täällä. Siitä ei ole kun kolme viikkoa sulaan veteen, voi kuitenkin.

Silloin eräs lähetystön jäsen oli armahtavainen lisakkia ja neuvoi:

— Jos minä sinuna olisin, niin kuuluttaisin huutokaupan, ja myisin menemään. Kesääntyväthän ne heinät kuitenkin ja saaneko tulevana vuonna mitään.

— Olisikohan niitä huutajia? — riemastui Iisakki.

— Kai niitä nyt vielä joku olisi, vaan kun vielä viikkokin kuluu, niin tuskinpa enään kukaan heiniä ostaa.

Ja ensi sunnuntaina kuulutti Iisakki huutokaupan, johon kertyi kovasti väkeä. Mutta ei puoltakaan hintaa saanut Iisakki nyt heinistään.

Ja kuuluu nyt jälestäpäin saaneen tietää, ettei västäräkki ole vielääkään saapunut.



Sisällysluettelo:

	Sivu
Osuustoimintaa	2
Ensi kelillä	11
Maatiaisrotuinen	19
Lunta	27
Varsanäyttelyssä	33
Esitelmä apulannoituksesta	39
Kun kruununoritta hommattiin Heinärannalle	47
Uusi vaalilaki käytännössä	59
* Kuka herrainpäiville	65
Pankin varkaita	71
Yks' Helsingin pankinvaras	77
Pommin heittäjä	83
Käräjiltä	89
Lautamiesten penkiltä	97
Kun viina loppuu	103
Onneton mies	109
Sadepäivänä	117
Työväen liikettä	123
Kylää hiihtäessäni	127
Kevään enteitä	139

Väinö Kataja

on ennen julkaissut:

IRJA, kertomus, hinta 1: 50. ♦ ♦ ♦ ♦ ♦ ♦ ♦

KULMUJA I, kuvia elämän varrelta, hinta 1: 60.

KULMUJA II, kuvia elämän varrelta, hinta 2: —.

VARAVALLESMANNINA, kuvia Perä-Pohjo-
lasta, hinta 1: 50. ♦ ♦ ♦ ♦ ♦ ♦ ♦ ♦ ♦

KUSTANTAJA
ARVI A. KARISTO HÄMEENLINNA

Helsingin Kivipaino, L. Ranta 14.

Suom. lauluk. 1.

Kataja

KANSALLISKIRJASTO-KANSALLISKOKOELMA



120 102 1177

